

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Vojtěch Bartoň

**Čínsko-japonské bezpečnostní vztahy:
existuje hrozba vojenského konfliktu?**

Diplomová práce

Praha, 2014

Autor práce: **Bc. Vojtěch Bartoň**

Vedoucí práce: **JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2014

Bibliografický záznam

BARTOŇ, Vojtěch. *Čínsko-japonské bezpečnostní vztahy: existuje hrozba vojenského konfliktu?* Praha, 2014. 100 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je výzkum možnosti vzniku ozbrojeného konfliktu mezi Japonskem a Čínskou lidovou republikou. Obě země jsou významnými hráči v pacifickém regionu i v celosvětovém měřítku, které měly v minulosti mezi sebou několik válečných konfliktů a v posledních letech jsme svědky zhoršování vztahů kvůli teritoriálním, politickým, vojenským i ekonomickým neshodám. Úvod práce se věnuje pohledu do historie vzájemných vztahů, která objasní kořeny současných sporů. Vlastní výzkum je proveden pomocí dvou teorií – neorealistického konceptu rovnováhy hrozeb a teorie obchodního liberalismu. Pomocí faktorů obsažených v těchto teoriích je provedena analýza možnosti vzniku ozbrojeného konfliktu. Podle výsledků výzkumu dle jednotlivých faktorů se jeví jako pravděpodobnější udržení mírového stavu mezi Čínou a Japonskem především z důvodu jejich vzájemné závislosti.

Abstract

The main goal of this master's degree thesis is research how possible is armed conflict between People's Republic of China and Japan. Both states which are important actors in Pacific region and also in the global scale, had a number of conflicts in history. Nowadays is visible sharp deterioration of relations due to territorial, political, military and economic disputes. The beginning of thesis is aimed to show historical background of the mutual relations that is a key for understanding nowadays disputes. The research is based on two theories – neorealistic balance of power theory and concept of commercial liberalism. The factors from these theories can measure relevance of threat and helps answer the question how possible is the emergence of armed conflict. According to the results of research maintaining of peace between China and Japan is more probable mainly due to interdependence of both countries.

Klíčová slova

Čínská lidová republika, Japonsko, vojenský konflikt, rovnováha hrozeb, obchodní liberalizmus

Keywords

Čína, Japonsko, military conflict, balance of threats, commercial liberalism

Rozsah práce: Počet znaků: 139 981. Počet normostran: 77,8. Počet stran: 100.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13. 5. 2014

Vojtěch Bartoň

Poděkování

Mé poděkování patří JUDr. PhDr. Tomáši Karáskovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnoval.

Obsah

Úvod	13
1. Vývoj čínsko-japonských vztahů.....	15
1.1. Počátky čínsko-japonských vztahů	15
1.2. Čína a Japonsko na přelomu 19. a 20. století	17
1.3. Druhá čínsko-japonská válka	20
1.4. Poválečný vývoj.....	24
1.5. Čína a Japonsko po skončení studené války	30
1.6. Čínsko-japonské vztahy v současnosti.....	32
2. Hlavní sporné body v čínsko-japonských vztazích.....	36
3. Čínsko-japonské vztahy podle neorealistickej teorie	37
3.1. Teorie rovnováhy hrozeb	37
3.1.1. Vyvažování.....	38
3.1.2. Připojování	38
3.1.3. Zdroje hrozeb	38
3.2. Operacionalizace	39
4. Čínsko-japonské vztahy podle liberální teorie.....	42
4.1. Obchodní liberalizmus	42
4.1.1. Vojenské a násilné spory.....	43
4.1.2. Demokracie	43
4.1.3. Obchod a vzájemná ekonomická závislost	43
4.1.4. Společné členství v mezinárodních organizacích	44
4.1.5. Míra schopností.....	44
4.1.6. Aliance	44
4.1.7. Blížkost a geografická vzdálenost.....	44
4.2. Operacionalizace	44
5. Útočná síla	47
5.1. Čínská útočná síla	47
5.1.1. Čínská bezpečnostní strategie	48
5.1.2. Pozemní složky Čínské lidové osvobozené armády.....	49
5.1.3. Námořnictvo Čínské lidové osvobozené armády.....	50
5.1.4. Letectvo Čínské lidové osvobozené armády	50
5.1.5. Strategické raketové síly Čínské lidové osvobozené armády	51

5.2. Japonská útočná síla	52
5.2.1. Japonská obranná politika	53
5.2.2. Japonské pozemní sebeobránné síly	55
5.2.3. Japonské námořní sebeobránné síly	56
5.2.4. Japonské letecké sebeobránné síly	56
5.2.5. Síly Spojených států v Japonsku	57
6. Útočné záměry	58
6.1. Čínská prohlášení	58
6.1.1. Útočná prohlášení	58
6.1.2. Defenzivní prohlášení	59
6.1.3. Kooperativní prohlášení	60
6.2. Japonská prohlášení	61
6.2.1. Útočná prohlášení	61
6.2.2. Defenzivní prohlášení	62
6.2.3. Kooperativní prohlášení	62
7. Úroveň demokratičnosti režimů	64
7.1. Čínská lidová republika	65
7.2. Japonsko	66
8. Vzájemná ekonomická závislost	67
8.1. Hrubý domácí produkt ČLR a Japonska mezi lety 2009 a 2012	67
8.2. Vzájemný obchod ČLR a Japonska	68
9. Společné členství v mezinárodních organizacích	69
9.1. Organizace spojených národů	69
9.2. Regionální mezinárodní organizace	70
9.3. Další mezinárodní organizace	70
9.4. Shrnutí	70
10. Vyhodnocení výzkumu	74
10.1. Útočná síla	74
10.2. Útočné záměry	77
10.3. Demokratičnost režimů	79
10.4. Vzájemná ekonomická závislost	80
10.5. Společné členství v mezinárodních organizacích	82
10.6. Závěrečné shrnutí	83
Závěr	85

Summary.....	88
Seznam použité literatury	89

Seznam použitých zkratk

KS Číny	- Komunistická strana Číny
BMD	- ballistic missile defense
EEZ	- exkluzivní ekonomická zóna
COW	- Correlates of War
ICPSR	- Inter-university Consortium for Political and Social Research
JETRO	- Japan External Trade Organization
ČLOA	- Čínská lidově osvobozenecká armáda
MOOTW	- Military operations other than wars
ASCM	- Anti-Ship Cruise Missile
LDP	- Japonská liberálně demokratická strana

Poznámka: Další zkratky a jména mezinárodních organizací jsou uvedeny v kapitole 9.4.

Poznámka

Čínská jména a názvy jsou v textu převedena do češtiny standardní českou transkripcí češtiny. Na rozdíl od transkripce pchin-jin přináší českému mluvčímu relativně přesnou výslovnost originálu. Ojedinelé zažité geografické názvy (Peking, Nanking), které jsou vžité ve starších podobách, zůstávají v textu beze změny. Pro japonská jména a názvy je využita česká transkripce japonštiny.

Úvod

V oblasti východní Asie, respektive v pacifickém regionu patří Japonsko i Čína mezi nejvýznamnější aktéry. Jejich postavení i význam se v průběhu historie značně měnily. Obě země jsou též řazeny mezi světové mocnosti - Čína zejména díky své politické moci, Japonsko s odkazem na svou ekonomiku. Současně platí, že Čína stále výrazněji promlouvá i do ekonomického dění, když v roce 2010 předběhla Japonsko ve velikosti ekonomiky.

Země prošly v historii vývojem, který několikrát vyústil do konfrontace a ozbrojeného konfliktu. Jmenoval bych zejména první japonsko-čínskou válku na konci 19. století a druhou japonsko-čínskou válku v období druhé světové války. Po skončení druhé světové války se vztahy Japonska a Čínské lidové republiky i nadále vyvíjely a měnily. Jsou v nich patrná období oteplování a ochlazování, ale přetrvává nepřítelství zakořeněné ve společné historii. Podle převládajícího odborného mínění se tyto vztahy v současné době ochlazují.

Cílem této práce je snaha zjistit, zda může toto ochlazení přinést ohrožení bezpečnosti a stability v regionu. George Friedman tvrdí, že konflikt mezi Japonskem a Čínou v následujících letech není příliš pravděpodobný. „V následujících dvaceti letech Čína nepředstavuje geopolitickou zlomovou linii. [...] Vnitřní tlaky na čínskou ekonomiku a společnost přinesou Číně mnohem více vnitropolitických problémů, než dokáže sama rozumně zvládnout, tudíž bude mít málo času na operace v zahraniční politice.“¹ Ověřování této hypotézy a její případné vyvrácení se jeví jako značná výzva, vzhledem k autorovým odhadům současných událostí ve východní Evropě, které se daří předpovídat s přesností dvou let.²

Mezi hlavní problémy a body, k nimž Čína a Japonsko zaujímají odlišný postoj, jsou v rozporu, či jsou jejich zájmy neslučitelné, patří následující: spory ohledně historie, otázka postavení a vztahu k Tchaj-wanu a kontrola nalezišť nerostných surovin, s čímž souvisejí spory o ostrovy ve Východočínském moři. V práci se pokusím tyto rozpory analyzovat a zjistit, jak hluboké jsou rozpory obou zemí a zda jejich vyhrocení může vést k vypuknutí válečného konfliktu a ohrožení bezpečnosti v regionu.

¹ Friedman, 2010, s. 134

² Ibid. s. 100, 149

Úvodní část bude zaměřena na historický exkurz do čínsko-japonských vztahů s důrazem na vývoj v období po druhé světové válce a skončení studené války. V této části se budu snažit určit období ochlazování a oteplování vztahů a zejména analyzuji případy eskalace vzájemných sporů. Na historický přehled bude navazovat část týkající se současné situace. Na základě této části budou určeny hlavní sporné body vzájemných vztahů.

Na úvodní část bude navazovat teoretické ukotvení výzkumu a samotný výzkum. Samozřejmě, že na potenciál vzniku konfliktu by bylo možné nahlížet teorií Thomase Friedmana, který tvrdí, že konflikt mezi státy není pravděpodobný, jestliže v obou má své pobočky firma McDonald's.³ První restaurace v Japonsku byla otevřena v roce 1971 a v Číně o necelých 20 let později v roce 1990.⁴ Tato teorie však byla bohužel několikrát vyvrácena například konfliktem v Kosovu nebo válkou mezi Ruskem a Gruzii.⁵

Pro výzkum zvolené problematiky využiji dvě teorie – neorealisticou teorii rovnováhy hrozeb a teorii obchodního liberalizmu. Tyto teorie byly vybrány z důvodu zcela rozdílného pohledu na válečný konflikt jako takový a důvody jeho vzniku. Z uvedených teorií budou vybrány jednotlivé faktory, kterým bude věnován značný prostor ve výzkumu, jelikož tyto faktory budou sloužit k potvrzení či vyvrácení hypotézy.

³ Friedman, Foreign Affairs Big Mac I. *The New York Times*, 1996-12-08, online.

⁴ List of countries with McDonald's restaurants. *Wikipedia*, 2014-05-10, online.

⁵ Ibid.

1. Vývoj čínsko-japonských vztahů

V první kapitole této práce bude představena historie čínsko-japonských vztahů. Minulost je významným determinantem současných vztahů obou zemí. Kapitola bude rozdělena do několika menších celků z důvodu rozlišení historických etap – počátky čínsko-japonských vztahů, vztahy na přelomu 19. a 20. století, Druhá čínsko-japonská válka, poválečný vývoj a vztahy obou zemí po skončení studené války. Na tento historický přehled bude plynule navazovat část zabývající se současnými událostmi, které nejvíce ovlivňují vzájemné vztahy dnes.

Tento historický úvod práce je nezbytný jako pomoc při uvedení do problematiky vzájemných vztahů, s jejímž přičiněním bude lépe možné pochopit případné souvislosti. V závěru kapitoly budou shrnuty nejzásadnější body, které vyplynuly z historie vzájemných vztahů a v současnosti výrazně ovlivňují obě země, jejich chování a odlišný pohled na danou problematiku.

Obě země od sebe odděluje pouze o něco méně než 1000 kilometrů široká bariéra východočínského moře. Pro velkou část historie obou zemí je specifická uzavřenost vůči okolnímu světu. Čína byla po dlouhou dobu největší, nejsilnější a nejrozvinutější zemí světa. Někteří historici upozorňují na v Evropě málo známý fakt, že čínská říše byla srovnatelná s římskou říší v témže čase a se zbytkem Evropy se vůbec nedala srovnávat. „Albert Feuerwerker, odborník na hospodářské dějiny obrněný proti nadsázkám všeho druhu, tvrdí, že Evropu mezi lety 1000-1500 nelze vůbec přirovnávat k Číně, ať se jedná o zemědělství, rozvoj průmyslu, vyspělost obchodu, bohatství měst nebo životní úroveň (nemluvě o propracovanosti státní správy a kulturní vyspělosti).“⁶

1.1. Počátky čínsko-japonských vztahů

V raném období byla Čína po kulturní i technologické stránce mnohem vyspělejší než její ostrovní soused. Čína měla velký vliv, který dokázala šířit na své sousedy. Japonské písmo, kultura, architektura, církve, právo i filozofie mají svůj původ právě v Číně.⁷ Vzhledem k tomu, že Japonsko je ostrovní stát, vliv Číny byl logicky nižší, než v ostatních kontinentálních oblastech východní Asie.

Na rozdíl od Koreje nebo Vietnamu Japonsko nikdy nezažilo čínskou invazi. Čínské vlivy sem pronikaly s nižší intenzitou a změny probíhaly pomaleji. Díky tomu mohlo být zachováno mnohem více z původní domácí tradice, která byla postupně

⁶ Fairbank, 1998, s. 10

⁷ Ibid. s. 75

míšena s cizí kulturou. Pro Japonsko je typická symbióza moderního a tradičního prvku. Jako příklad tomu slouží samotné zachování císařského rodu i poté, co ztratil skutečnou politickou moc.⁸

První kontakty mezi zeměmi zpočátku probíhaly přes Korejský poloostrov, který se nachází blíže Japonsku než samotná Čína. Dlouhou dobu tudy probíhal příliv vzdělavců a řemeslníků směrem do Japonska, přesněji řečeno do státu Jamato.⁹ Uvádí se, že více než třetina z 1182 aristokratických rodů v japonském genealogickém seznamu z roku 815 uvádí svůj původ jako čínský nebo korejský.¹⁰ V roce 663 se odehrála bitva u řeky Pekkan. Po prohře proti korejským a čínským silám byl nucen stát Jamato své expanzivní snahy utlumit na minimum a stáhnout se z Korejského poloostrova.

Obchod a kulturní výměna však nadále v oblasti východní Asie nadále probíhala. Z Indie se například přes Čínu dostal do Japonska buddhismus. Toto náboženství se tak stalo jakýmsi prostředníkem pro přejímání další čínské kultury.¹¹ To se díky buddhismu ještě zvýšilo a zlepšila se také adaptace všech příchozích čínských prvků. Pomalý a spíše sporadický kulturní příliv z kontinentu se změnil v záměrnou snahu o přijetí všeho účelného.¹² Někteří autoři rovněž uvádějí, že šlo o pouhé kopírování a napodobování (ačkoli ne zcela přesné).

Kontakty probíhaly prostřednictvím poselstev, jejichž hlavní význam byl nejen diplomatický, ale šlo především o to, kolik kulturních a intelektuálních statků si účastníci dokázali osvojit. Tyto kontakty s Čínou měly za následek kulturní a politickou přeměnu Japonska podle čínského vzoru a díky němu mohl proběhnout mohutný skok od relativně primitivní japonské společnosti 5. století k vysoce rozvinuté kultuře 8. století.¹³ Během 9. století však v důsledku pádu dynastie Tchang v Číně přestávala být pro Japonsko atraktivní a byla odřeknuta další oficiální poselstva. Japonská aristokracie v této době přestala mít pocit méněcennosti oproti Číně.¹⁴

V dalším období, ve 14. a zejména v 15. století, navzdory snahám obou zemí o vlastní izolaci,¹⁵ probíhaly kontakty především kvůli japonským pirátům zvaným wakó.

⁸ Reischauer, Ed. 2000, s. 5

⁹ Stát (popř. provincie) Jamato nejvýznamějším státním útvarem nacházející se na západě Japonska, který existoval ve 3. – 7. stol. n. l.

¹⁰ Ibid. s. 15

¹¹ Ibid. s. 15

¹² Ibid. s. 16

¹³ Ibid. s. 29

¹⁴ Fairbank, 1998, s. 128

¹⁵ Ibid. s. 151

Na konci 16. století došlo ve snaze k uplatnění japonské síly a vojenství k expanzi na pevninu, kde byla Korejská armáda mnohem lépe vybavenými Japonci poražena, ti si však povolali na pomoc vojenské složky čínské dynastie Ming, která se svou mohutností nemohla rovnat jiné armádě v regionu, a Japonsko se muselo po několika úhybných manévrech stáhnout.¹⁶ Čína se pro další období snažila o ještě větší izolaci, především z důvodu pirátství wakó. Číňanům byl zakázán přímý obchod s cizinci ve snaze o omezení nelegální výměny zboží s cizinci a se snížil počet přístavů zaměřených na obchod se zahraničím na jeden – ve městě Kanton.¹⁷ Od 17. století se začalo více uzavírat do izolace i Japonsko. Obě země tedy v následujících letech byly uzavřeny do sebe a nedovolovaly ostatním, zejména Evropským mocnostem žádný kontakt v obavách před jejich misijní činností, protože křesťanství bylo v tu dobu považováno za „podvratný živel“¹⁸. Japonsko se však pokoušelo přimět Čínu k obnovení obchodu na základě lodních certifikátů, leč neúspěšně. V této době vývoj ve srovnání s Evropou, především z hlediska technologií a práva, velmi stagnoval.

1.2. Čína a Japonsko na přelomu 19. a 20. století

Japonsko po nátlaku Spojených států reprezentovaných komodorem Matthewem Perrym a uvědomění si zaostalosti vlastního systému začalo ve druhé polovině 19. století s rozsáhlými modernizačními snahami, které vyvrcholily reformami Meidži. Čína na základě vnitřních nepokojů se též ubírala novou cestou, avšak ve srovnání s Japonskem ne natolik řízené, modernizace. Tři roky po zahájení reform Meidži byla roku 1868 podepsána obchodní smlouva mezi Čínou a Japonskem.¹⁹ Část tradicionalisticky orientovaných japonských politiků spatřovalo řešení samurajské nezaměstnanosti a dalších sociálních otázek v zahraniční expanzi. Nejprve byla vybrána za cíl Korea, avšak po nátlaku rozvážnější části vládní skupiny padlo rozhodnutí pro méně riskantní cestu - přidružení souostroví Rjúkjú k Japonsku, které bylo do té doby de facto nezávislé a jeho obyvatelé i samotná Čína vnímali kulturní a politickou vazbu na pevninskou Čínu.²⁰ Peking, který si tehdy ještě nebyl vědom všech detailů výkladu západního mezinárodního práva, nakonec musel Japonsku zaplatit odstupné jako náhradu za náklady spojené s vojenskou akcí, čímž v očích Západu uznal

¹⁶ Pletcher, 2010, s. 203

¹⁷ Ibid. s. 204

¹⁸ Do té doby, zejména zásluhou misijní činností Portugalců pod vedením Františka Xaverského žilo v Japonsku okolo půl milionu křesťanů, což byl mnohem vyšší podíl křesťanů na celkovém počtu obyvatel než v dnešní době.

¹⁹ Pletcher, 2010, s. 247

²⁰ Ibid. s. 247

oprávněnost japonských nároků na souostroví Rjúkjú.²¹ I přes snahu o normalizaci vztahů nebyla vzájemná dohoda ratifikována a souostroví bylo prohlášeno za japonskou prefekturu Okinawa.²²

Po reformách Meidži se Japonsko snažilo zavést přímý styk s Koreou a dostat ji pod svůj vliv na úkor čínského. V 70. letech 19. století byla Korea ideově rozdělená mezi konzervativní (částečně i xenofobní) pročínské křídlo a liberální část vzhlížející k Japonsku.²³ V dalším desetiletí docházelo k útokům korejských konzervativců podporovaných Čínou na sídlo japonské obchodní mise v Pusanu a k následným občasným námořním střetům mezi Japonskem a Čínou. Převrat korejských liberálů v roce 1884 skončil střetem čínských vojáků s japonskými hlídkami. Po těchto zkušenostech byla podepsána dohoda o stažení jednotek obou zemí z Korejského poloostrova. V následujících deseti letech bylo zintenzivněno čínské úsilí o modernizaci ozbrojených sil, zejména námořnictva, a rostl tlak Japonska na Koreu, což dohromady připravilo půdu pro vážnější konfrontaci.²⁴ Po dalším povstání korejských nacionalistů byla Čína požádána o vojenskou pomoc. Též Japonsko do země vyslalo své vojáky, kterým se podařilo dostat vládu na svoji stranu a vyhlásit Číně válku.²⁵ Japonsko díky lépe zvládnutému modernizačnímu procesu snadno demonstrovalo převahu a zvítězilo.²⁶

Po obsazení Korejského poloostrova došlo na tažení do Mandžuska na poloostrov Liaotung se strategickým přístavem Port Artur a následnou kapitulací Číny. Na základě mírové smlouvy z roku 1895 se dostal pod Japonskou kontrolu Taiwan, přílehlé Pescadorské ostrovy a poloostrov Liaotung. Šest dní poté však Západ donutil Japonsko vzdát se svého nároku na poloostrov.²⁷ Tento krok vyvolal v japonské veřejnosti značné pobouření, obzvláště ve světle rozdělení značných oblastí Číny západními mocnostmi v dalších letech. Stále patrnější vnější hrozba a také poznatek cizích dovedností, nejen ve vedení války ale i v technice vedly k nezvratnému závěru, že Čína musí provést dalekosáhlé změny odstraňující zastaralé tradiční pořádky. Japonsko bylo Čínou po těchto událostech vnímáno jako jakýsi vzor, který by měl být následován. „Japonský blahosklonný, ale arogantní postoj k Číně vyjadřovala doktrína, že úspěšná modernizace

²¹ Reischauer, Ed. 2000, s. 145

²² Ibid. s. 145

²³ Pletcher, 2010, s. 247

²⁴ Reischauer, Ed. 2000, s. 185

²⁵ Pletcher, 2010, s. 247

²⁶ Reischauer, Ed. 2000, s. 185

²⁷ Pletcher, 2010, s. 247

ukládá Japonsku povinnost pomoci zaostalé Číně v pokroku na stejné cestě.²⁸ Zároveň však mimo kulturních vztahů a studijních výměn v tuto dobu japonská armáda zkoumala podmínky a život v Číně tak, aby mohlo mít Japonsko nad zemí ještě větší vliv. Tento obraz Japonska jako země, s podobnými kulturně-historickými kořeny, která by se měla následovat, nebo by se od ní mohlo něco naučit, proto jsou události v Číně na počátku 20. století, tedy čchingské reformy po roce 1901, revoluce v roce 1911 a vznik republiky, přisuzovány z velké části také japonskému vlivu.²⁹

Na základě výsledků rusko-japonské války byly uznány nadřazené japonské zájmy v Koreji a Japonsko konečně získalo poloostrov Liao-tung. Korea se následně stala japonským protektorátem a v roce 1910 byla za mlčenlivého souhlasu Západu anektována. Díky úspěchu reform Meidži a souvisejících vojenských úspěchů se tak Japonsko stalo jednou ze světových mocností.³⁰

První světová válka dala Japonsku ještě větší možnost vyniknout jako velmoc (i v evropských očích). Na základě spojeneckých smluv s Velkou Británií a Ruskem z počátku 20. století³¹ vstoupilo v roce 1914 do války proti Německu. Jednak se mu podařilo ukořistit německá území v Tichém oceánu, ale také v Číně. Především šlo o město Čing-tao v provincii Šan-tung.³² V lednu 1915 japonská vláda v tajnosti předložila Číně 21 požadavků, které kladly nároky na větší Japonskou přítomnost v Číně, přístup do jejích přístavů a na železnici a vliv na politickou a bezpečnostní situaci.³³ V tu chvíli však čínská vláda tyto požadavky odmítla, zveřejnila a snažila se najít podporu. Evropské státy měly starosti především s válkou na kontinentě, USA nebyly ochotné se vměšovat do této bilaterální záležitosti.³⁴ Na druhou stranu byly požadavky ostře odsouzeny jak v Číně, tak na Západě, ukázaly japonské imperiální ambice v plné nahotě a měly za následek nárůst čínského nacionalizmu. Navzdory tomu byly po první světové válce Japonsku uznány teritoriální zisky a navíc mělo zajištěno výsadní postavení a koncesi v Mandžusku na severovýchodě Číny.³⁵ Čína tento výsledek války neuznala a odmítla podpis Versailleské smlouvy. Tato křivda vyprovokovala v roce 1919 studentské nepokoje vedené Hnutím 4. května. Tyto události vedené intelektuální elitou národa, které

²⁸ Fairbank, 1998, s. 277

²⁹ Ibid. s. 277

³⁰ Pletcher, 2010, s. 256

³¹ Reischauer, Ed. 2000, s. s. 228

³² Jedná se o poloostrov v Západokorejském zálivu Žlutého moře ležící cca 200 km od Pekingů.

³³ Xiang, 2012

³⁴ Pletcher, 2010, s. 260

³⁵ Ibid. s. 260

měly za cíl modernizaci, antiimperialismus a zvýšení národního cítění se rychle rozšířily po celé zemi a podnítily výrazný vzestup čínského nacionalismu.

Vládnoucí čínská nacionalistická strana Kuomintang pod vedením Čankajška se snažila o pevnější uchopení své moci. Ve dvacátých letech se zdálo, že toho oproti předchozím vládám docílí, avšak roztržitost frakcí ve straně, přičemž se Čankajšek nepřidal k žádné z nich, cenzura, velmi byrokratická povaha a represe odpůrců pomohly nástupu Komunistické strany, která se stala soupeřem o moc. V dalších letech tak byla Čína rozdělena na menší části pod kontrolou warlordů, příklánějících se k jedné či druhé straně. Národní uvědomění však narůstalo.³⁶ Japonské vlády byly v tomto období velmi zkorumpované a nestabilní, z čehož dokázala profitovat na svém postavení armáda. Kvůli částečnému vzestupu sebevědomí Číny a důsledků světové hospodářské krize začalo mít Japonsko strach o udržení svých pozic v Mandžusku. Situace v Evropě, tedy nástup fašismu a nacizmu přispěl k růstu protidemokratických sil i v Japonsku.³⁷

1.3. Druhá čínsko-japonská válka

Japonská armáda měla v té době velmi nezávislé postavení vůči vládě, jelikož byla přímo podřízena císaři. Generální štáb tak mohl využívat právo autonomní akce, jak se tomu stalo již dříve, například když si za všeobecné nelibosti japonské jednotky prodloužily pobyt ve 20. letech v Rusku po skončení občanské války. Vpád do Mandžuska měl jednak ekonomické důvody spojené se světovou hospodářskou krizí³⁸, dále měl chránit vlastní investice státních příslušníků (především korejského původu) a v neposlední řadě geopolitické důvody v podobě nárazníkového státu jako obranou před možnou sovětskou politikou šíření komunizmu. V září 1931 připravila skupina důstojníků japonské armády plán, aby donutila japonskou vládu rozšířit svou moc v Mandžusku.³⁹ Po naplánovaném výbuchu na Jihomandžuské dráze severně od Mukdenu došlo na rychlou odvetnou akci. I když japonská vláda volala po politice nešíření nepřátelství, armáda stejný názor nesdílěla a nikdo nezvažoval možnost návratu k předchozímu stavu. Japonská vláda prohlásila, že akce japonské armády byla podniknuta v sebeobraně, která se stahuje zpět do oblasti u železniční trati. Ve skutečnosti však armáda postupovala dále bez jakékoli možnosti vlády ji zastavit. Počátkem roku 1932 byla dokončena okupace celého Mandžuska a v březnu 1932 byl vyhlášen nezávislý stát Man-

³⁶ Fairbank, 1998, s. 326

³⁷ Reischauer, Ed. 2000, s. 239

³⁸ Ačkoli se japonská ekonomika podle Reischauera a Craiga díky návratu ke zlatému standardu v roce 1931 dokázala velmi záhy obrátit ke strmému růstu a jako první z postižených států se z krize vymanit.

³⁹ Pletcher, 2010, s. 278

čou-kuo.⁴⁰ Japonsko bylo Společností národů označeno jako agresor, načež z ní o rok později demonstrativně vystoupilo. V průběhu let 1932-35 Japonsko získalo další území sousedící s Mandžuskem.⁴¹

Faktem, který není v dnešní době příliš reflektován, je plán japonské generality, která předpokládala, že hlavním nepřítelem Japonska v období končících třicátých let je Sovětský svaz. Do roku 1935 umístil Sovětský svaz v oblasti Dálného východu více mužů, než bylo dislokováno Japonskem v Mandžusku (240 000 proti japonským 160 000), zároveň také velké množství letadel a disponoval mnohem početnější motorizovanou složkou.⁴² Japonsko mělo ze svých sousedů největší strach z vojenské konfrontace se Sovětským svazem, proto se Japonsko s Německem staly v roce 1936 prvními signatáři Paktu proti Kominterně, ve kterém se zavázali bojovat proti komunistické propagandě. V paktu nebyl výslovně uveden odpor vůči Sovětskému svazu z důvodu zachování vzájemných vztahů. Vstup Japonska do druhé světové války po boku ostatních států Osy, invaze do Číny a především napadení Spojených států bylo důsledkem deziluze z odchylky od předpokládaného vývoje vztahů na Dálném východě a východní i jihovýchodní Asii a nedodržováním paktů nacistickým Německem.

V Číně v té době stále probíhal souboj o moc mezi Komunistickou stranou Číny a Kuomintangem. Kominternu tlačila na čínské komunisty zvenčí, aby se spojili do jednotné fronty notně nacionalisticky posílených strachem z japonské agrese, avšak bez Čankajška.⁴³ Vůdce KS Číny Mao Ce-tung prosazoval boj na dvou frontách (proti Japonsku a Kuomintangu). V nastalé situaci zvyšujícího se válečného rizika však bylo nutné prioritizovat a plán sociální revoluce na venkově odložit. K tomu se v roce 1936 přiklonil SSSR a Kominternu vydala prohlášení, aby Mao vstoupil do jednotné fronty s Čankajškem.⁴⁴

Kongres Kominterny v roce 1935 oficiálně označil fašistické státy Německo a Japonsko oficiálně jako nepřátele Sovětského svazu. V březnu 1936 uzavřel Sovětský svaz s Vnějším Mongolskem smlouvu o vzájemné obraně a zjevně těžil i z politiky jedné národní fronty, která od roku 1936 spojovala dohromady Kuomintang a čínské komunisty. Aby se japonská armáda dokázala vyrovnat vojenské síle Sovětského svazu ve východní Asii, byl přijat v létě 1937 Pětiletý plán výroby válečného materiálu. Jeho splnění si však

⁴⁰ Reischauer, Ed. 2000, s. 243

⁴¹ Pletcher, 2010, s. 278

⁴² Reischauer, Ed. 2000, s. 248

⁴³ Fairbank, 1998, s. 351

⁴⁴ Ibid. s. 351

vyžadovalo čas a klid, a proto byla totální válka v Číně to poslední, co Japonsko potřebovalo.⁴⁵ Japonské plány v Číně byly velmi omezené, soustřeďovaly se především na ochranu Mandžuska, jakožto zdroje surovin a vytvoření nárazníkového pásma v severní Číně pro případ střetu se Sovětským svazem.

Jedním z důvodů rozšíření války byl rozdíl mezi Čínou a Japonskem v morálních předpokladech. Japonsko opíralo svoji pozici v Číně o teorii národního osudu, o ekonomické potřeby a o historickou zkušenost. Většina Japonců cítila, že jejich akce jsou nutné k ochraně legitimních císařských zájmů a ochrany starých pořádků před čínským nacionalizmem. Čína naproti tomu pohlížela na celé své moderní dějiny jako na neustále pokračující agresi ze strany zahraničních mocností. Japonské zásahy hodnotila jako nejnovější a nejodpornější formu vměšování, kterou vzrůstající čínský nacionalismus nemohl déle tolerovat.⁴⁶ Druhým důvodem byla mobilizace, při které vedení obou stran vyslalo do bojových pozic velké množství jednotek. Obě strany problém dále sekuritizovaly s cílem zajištění vlastní bezpečnosti či strategické převahy a došlo k vytvoření konfliktní spirály. Navíc v Japonsku byla u moci šovinistická a vojenská byrokracie, která svými agresivními kroky ještě více přilévala olej do ohně nastalé situace.

Tato situace vyvrcholila v roce 1937 incidentem na Mostě Marka Pola na předměstí Pekingu, kde došlo ke střetu a druhá čínsko-japonská válka mohla začít naplno. Japonská armáda lehce pronikala čínským územím na jih, do konce roku dosáhla měst Tiencin, Nanking a Šanghaj. Krutost japonské armády demonstruje masakr v Nankingu, kde bylo po dobytí města na přelomu let 1937 a 1938 popraveno podle odhadů 100 000 až 300 000 čínských vojáků a civilistů, desetitisíce žen byly znásilněny. Město bylo spolu s okolím vypáleno, což zdemolovalo třetinu zástavby Nankingu.⁴⁷ Generální štáb předpokládal, že se čínští nacionalisté pod vedením Čankajška po dobytí Nankingu vzdají. To však nenastalo, a proto bylo rozhodnuto o pokračování mohutné ofenzívy po celé Číně s jediným cílem, kterým bylo ustanovení nové centrální loutkové vlády.

S dalším postupem Japonska směrem do Číny sílil tlak ze strany Sovětského svazu a boje byly následně omezeny a Japonsko kontrolovalo pouze strategické body, jako jsou železniční tratě nebo velká města. V listopadu 1938 japonský premiér Kono

⁴⁵ Reischauer, Ed. 2000, s. 248-249

⁴⁶ Ibid. s. 248-249

⁴⁷ Pletcher, 2010, s. 281-218

vyhlásil založení japonského Nového pořádku ve východní Asii. Japonci doufali, že se Čankajšek vzdá a přijme funkci předsedy kolaborantské vlády kontrolované Japonskem. Jakmile se ukázalo, že se tento předpoklad nevyplní, obrátili se na Čankajškova politického rivala, bývalého vysokého činitele kuomintangské armády Wang Ťing-weje, březnu 1940 přijal funkci předsedy loutkové vlády v Nankingu.⁴⁸ Japonci se však potýkali s neschopností úplné kontroly země. Fairbank tyto problémy srovnává se situací USA ve Vietnamu nebo SSSR v Afghánistánu. Japonci se snažili čínské partyzánské oddíly odříznout a vyhladovět budováním sítě pevnůstek a blokad. V reakci na tento tlak byl v komunistickém táboře připraven rozsáhlý útok známý jako Ofenziva sta pluků v srpnu 1940, která přinesla Číně dílčí vítězství, jež však bylo příčinou k japonské agresivní odvetě s heslem: všechno zabít, všechno vymlátit a všechno vydrancovat.⁴⁹

Po podpisu paktu Molotov-Ribbentrop mezi Německem a SSSR v roce 1939 bylo Japonsko rozčarováno tím, že bylo Sovětskému svazu umožněno více se soustředit na své pozice ve východní Asii a případné ohrožení Japonska. To se tím pádem snažilo přehodnotit svou zahraniční politiku a obrátilo se na Velkou Británii a USA ve snaze o zlepšení vzájemných vztahů. Americký ministr zahraniční Cordell Hull však byl neoblomný a jednání tak skončila na mrtvém bodě kvůli japonské okupaci Číny. Japonsko se tedy přiklonilo zpět k Německu, jež je ohromilo svými vojenskými úspěchy v Evropě.

V září roku 1940 Japonsko podepsalo s Německem a Itálií Pakt, kterým byla dokončena Osa Berlín-Řím-Tokio. Japonsko si od podpisu slibovalo především zlepšení vztahů se Sovětským vztahem (Německo bylo v té době stále ještě zdánlivý spojenec SSSR), převzetí kolonií v Asii evropských zemí, které Německo porazilo (tyto země se měly stát součástí Nového pořádku – Japonsko se snažilo najít cestu k surovinám v jihovýchodní Asii), ukončení války v Číně za předpokladu ukončení zahraniční materiální a morální pomoci⁵⁰ a v neposlední řadě Japonsko předpokládalo, že podpis paktu způsobí izolaci Spojených států a znemožní tak intervenci USA na pomoc Číně.⁵¹ Japonská surovinová krize však nadále pokračovala i díky americkému embargu.

⁴⁸ Reischauer, Ed. 2000, s. 250

⁴⁹ Fairbank, 1998, s. 361

⁵⁰ Japonsko předpokládalo, že Čína brzy po podpisu kapituluje a Euroasie bude rozdělena na Německou, Sovětskou a Japonskou část, což přinese kýžený konec války.

⁵¹ Reischauer, Ed. 2000, s. 252

Japonsko taky bylo posunuto do situace, kdy byl útok na britské a nizozemské kolonie v jihovýchodní Asii a samotné Spojené státy jakkoli nevyhnutelný.

Spojené státy v následujícím období dodávaly Číně humanitární a materiální pomoc v boji proti Japonsku, které přítomnost spojenců znepokojovala a muselo tak v Číně dále rozvíjet své vojenské aktivity. Hlavním spojencem USA byli po rozpadu jednotné národní fronty v roce 1941 čínští nacionalisté, tedy Kuomintang pod vedením Čankajška. Podle Fairbanka americký prezident Roosevelt neviděl nikoho jiného než kuomintangskou vládu, která vyplňuje prázdné místo ve východní Asii po pádu Japonska.⁵² Spojenecký postup byl potvrzen na podzim roku 1943 na konferenci v Káhiře, za účasti Roosevelta, Churchilla a Čankajška, kde bylo rozhodnuto, že „po bezpodmínečné kapitulaci Japonska bude obnovena svrchovanost Číny na území Mandžuska, Taiwanu a Pescadorském souostroví a nezávislost Koreje.“⁵³

1.4. Poválečný vývoj

Po kapitulaci Japonska v září 1945 se obě zneprátelená čínské armády předháněly v tom, která z nich převezme japonskou kapitulaci v Mandžusku. Současně se americká armáda snažila zabránit dalšímu postupu sovětské armády na severovýchodě Číny. Kuomintang ovládal města, KS Číny venkov a mezitím se pohybovaly Spojené státy pomocí své neobratné diplomacie.⁵⁴

Po ukončení bojů s Japonskem v roce 1946 opět propukla občanská válka trvající do roku 1950, ve které se podařilo čínským komunistům pod vedením Mao Ce-tunga vytlačit Kuomintang na ostrov Taiwan. Na pevninské části vznikla Čínská lidová republika a Čínská republika začala nově působit na Taiwanu a přilehlých malých ostrovech. Jako příčiny neúspěchu Kuomintangu bývají označovány zkorumpovanost uvnitř strany, zneprátelení si obyvatelstva a snižující se podpora ze strany Spojených států.⁵⁵

Poválečné období Japonska, které bylo v letech 1945 – 1952 okupované Spojenými státy, bylo charakterizováno reformami, jejichž cílem bylo zabránění předválečného militarizmu. Velkou úlohu v těchto snahách sehrála ústava z roku 1947, konkrétně článek 9: „Jakožto země usilující o mezinárodní mír založený na spravedlnosti a pořádku, zřikají se navždy Japonci války jako svrchovaného práva národa hrozby nebo použití síly jako prostředků pro řešení mezinárodních sporů. Za účelem dosažení

⁵² Fairbank, 1998, s. 370

⁵³ Birth of the Constitution of Japan *National Diet Library*. 2004, online.

⁵⁴ Fairbank, 1998, s. 373

⁵⁵ Ibid. s. 374

cíle uvedeným v předchozím odstavci, pozemní, námořní a vzdušné síly, jakož i další válečný potenciál nebude udržován. Právo na vyhlášení válečného stavu nebude uznáno.⁵⁶ Po obnovení nezávislosti v roce 1952 byly obranné složky přejmenovány na Síly sebeobran, které nemají práva zasahovat mimo území Japonska a jeho výsočné vody. Zároveň se staly USA garantem japonské bezpečnosti.⁵⁷

Podle Richarda Bushe se situace po skončení druhé světové války nedala srovnat s vývojem v Evropě, kde došlo k rychlým krokům pro usmíření Německa a Francie. Asijsí protivníci je nenapodobili. Čínské vzpomínky na invazi, konflikt, válečná zvěrstva a čtrnáct let okupace se nedařilo vytěsnit a přesunout se ke konstruktivnímu dialogu, jako tomu bylo v Evropě.⁵⁸ Pevninská Čína také nadále neměla kontrolu nad Taiwanem, území, které Čína vnímá jako své, bylo nově pod kontrolou Kuomintangu, který vystřídal japonské okupanty, kteří měli ostrov „na starosti“ od z čínského pohledu nerovné dohody z roku 1895. I přes snižující se podporu Kuomintangu od Spojených států, byla tato spolupráce Čínskou lidovou republikou vnímána jako značné bezpečnostní riziko v regionu. Proto podepsala pevninská Čína v roce 1950 se Sovětským svazem Smlouvu o přátelství, spojenectví a vzájemné pomoci. Mimo ekonomických a majetkových vyrovnání (týkajících se zejména navrácení kontroly severočínských železnic Číně a sovětské půjčky na likvidaci válečných škod), což pomohlo k upevňování mezinárodního uznání ČLR. Ve vojenské části smlouvy byla domluvena vzájemná ochrana a pomoc druhému po útoku Japonska nebo jeho spojenců na signatářské země.⁵⁹ ČLR totiž i po porážce Japonska ve druhé světové válce a následném utlumení jeho vojenských možností a potenciálu ho považovala za nejvážnější hrozbu, zejména tedy kvůli americké okupaci Japonska.

Tyto skutečnosti začaly poprvé od skončení druhé světové války gradovat v roce 1950, kdy vypukla Korejská válka. Po severokorejské invazi se Japonsko stalo jakýmsi vyčkávacím prostorem pro obranu Jižní Koreje. Díky tomu mohly jednotky OSN postupovat rychle na sever, což ve vedení ČLR vyvolalo obavu z ohrožení jejich vítězné revoluce. Koncem roku 1950 se tedy Čínská lidová republika zapojila do konfliktu. Od tohoto okamžiku můžeme říci, že studená válka dorazila do východní Asie.⁶⁰

⁵⁶ Constitution of Japan. *Solon Law Archive*. 1946, online.

⁵⁷ Reischauer, Ed. 2000, s. 278

⁵⁸ Bush, 2010, s. 12

⁵⁹ Jang, 2005, s. 9-10

⁶⁰ Bush, 2010, s. 13

Spojenectví Japonska a USA po získání nezávislosti v roce 1952 bylo dáno především přetrvávající válkou v Koreji, jistou obavou o narušení vlastní bezpečnosti ze strany Číny a pacifistickou ústavou. Spolupráce Japonska se Západem, především tedy se Spojenými státy byla racionálním krokem, který měl pouze praktické důvody a ve kterém ideologie nehrála žádnou roli. Americké armádě byla tedy ponechána možnost vojenské přítomnosti na japonských ostrovech výměnou za garanci bezpečnosti země. Japonsku se tím pádem otevřela cesta k obnově svého předválečného významu, který tentokrát nebyl založen na vojenském, nýbrž ekonomickém základu. V tomto místě je také nutno podotknout, že od získání nezávislosti v roce 1952 Japonsko mělo diplomatické styky s Čínskou republikou na Taiwanu a zůstalo tomu tak až do roku 1972, kdy proběhla v OSN výměna křesel mezi taiwanskou a pevninskou Čínou, která vyvolala vlnu změn diplomatických vztahů mnoha zemí západního bloku.

Většina odborníků, která sleduje vývoj vztahů po skončení Korejské války, jej vidí jako kolísání mezi mírným zlepšováním, které střídalo ochlazování vztahů. „Tyto variace ve vztazích mezi Japonskem a Čínou v letech 1952-1972 byly determinovány procesy umírněnosti a radikalizace čínské domácí a zahraniční politiky. Vztahy se mírně zlepšily po skončení Korejské války, ke zhoršení došlo po Velkém skoku vpřed v roce 1958, následné zlepšení proběhlo opět v souladu s politikou ekonomického pragmatismu ze strany Pekingu, které pak potopila Kulturní revoluce započatá v roce 1966.“⁶¹

Ačkoli v tomto období neměly obě země styky na diplomatické úrovni z důvodu uznání taiwanské Číny jako legitimního nástupce, probíhaly kontakty na ekonomické úrovni zejména za přičinění japonských nevládních organizací. Tato činnost, kterou Chad Mitcham označuje jako polooficiální, probíhala navzdory americkému embargu proti ČLR a „čínskému lobby“ vyvíjeného Čínskou republikou zejména na USA, jakožto hlavního spojence Japonska.⁶² V důsledku často se opakujících čínských problémů se sklízil fungoval obchod, který by se dal lépe označit jako čisté dodávky obilí a zemědělských potřeb na humanitární bázi. Podíl japonských dodávek hnojiv do ČLR tvořil v 50. letech zhruba jednu čtvrtinu z celkového importu.⁶³ Americký prezident byl v otázce Číny ve značně složité situaci. Byl pod vlivem taiwanské „čínské lobby“ a nátlaku náčelníků štábů, kteří žádali razantní kroky proti pevninské Číně, s nimiž Eisenhower nesouhlasil. I když si byl vědom, že západní a japonský export nestrategického zboží do ČLR byl větší než nutný (zejména výrazná japonská účast), nebyl proti této aktivitě schopen provést

⁶¹ Bush, 2010, s. 13

⁶² Mitcham, 2005, s. xx

⁶³ Ibid. s. 20, 43

žádné kroky.⁶⁴ Navzdory výše uvedenému však proběhlo několik schůzek obou zemí na mezivládní úrovni. Zmínit lze například smlouvu o repatriaci japonských válečných vězňů nebo čínsko-japonskou smlouvu o rybolovu (1955), která zavedla zvláštní režim pohybu lodí ve Východočínském moři.⁶⁵

Jak již bylo uvedeno výše, v roce 1958 Čína zrušila veškerý obchod s Japonskem, což bylo důsledkem Velkého skoku vpřed a také čínským přesvědčením, že dosavadní obchodní vztah byl z čínské strany neúčinný pro dosahování svých politických cílů. Zároveň ČLR japonskou požádala, aby nebyla k pevninské Číně nepřátelská. V tomto smyslu to znamenalo čínskou snahu o normalizaci vzájemných vztahů, která by při politice „dvou Čín“ nebyla akceptovatelná. Záhy, v roce 1960, musela Čína svůj postoj opět přehodnotit. Z důvodu roztržky se Sovětským svazem, po které odešlo ze země mnoho sovětských odborníků, byla Čína postavena před jakési ekonomické dilema, jehož jedno z mála řešení bylo právě usmíření s Japonskem a cesta navázání oficiálních vztahů. Ta byla však pomalá a předcházela jí dohoda o pětiletém plánu (1963-1968). Přibližování obou zemí však nevydrželo ani do konce této pětiletky z důvodu radikálního průběhu Kulturní revoluce rozpoutané mezi roky 1966-1969. V začátku sedmdesátých let nově zvolený americký prezident Richard Nixon zastával cestu postupného snižování počtu vojsk v tichomořském prostoru. Tato situace velmi znepokojovala ČLR, neboť se obávala opětovné remilitarizace Japonska. V japonském parlamentu vrcholily spory mezi pro-pekingskou a pro-taiwanskou frakcí.⁶⁶ Ve výsledku měla návrh pro-pekingská frakce, jelikož v roce 1972 došlo k navázání diplomatických styků mezi Pekingem a Tokiem. Šlo o prohlášení, kde byl komunistický režim uznán jeho jediný právoplatný čínský režim a schválen stav nároku Pekingem na Taiwan výměnou za odpuštění proplacení zbývajících válečných reparací.⁶⁷ Tento krok je v literatuře často označován jako „Nixonův šok“. Americký prezident se snažil otevřít Čínu z izolace, aby vyvážil sílu Sovětského svazu.⁶⁸ Japonsku se však podařilo utvořit diplomatické styky s ČLR o celých šest let dříve.⁶⁹

Podepsání smlouvy o japonsko-čínském přátelství však brzdil Sovětský svaz, se kterým byla Čína tou dobou ve sporu a který se obával oslabení své pozice v asijsko-

⁶⁴ Mitcham, 2005, s. 216

⁶⁵ No. 70 Fisheries Agreement, 1976, s. 18

⁶⁶ Coutsoukis, Japan Relations with China. *Photius. Countries of the World*. 2004, online.

⁶⁷ Joint Communique of the Government of Japan and the Government of the People's Republic of China. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. 2004, online.

⁶⁸ Pletcher, 2010, s. 340

⁶⁹ Bush, 2010, s. 14

pacifickém regionu. Japonsko požadovalo tuto smlouvu jako čistě bilaterální, aby nebyly narušeny neutrální vztahy se Sovětským vztahem. Proto jednání několikrát selhala. Situace se pohnula až po smrti Mao Ce-tunga v roce 1976. Jakmile nebyl vliv SSSR na ČLR natolik silný, Peking ignoroval sovětské námitky a prosadil svou politiku antihegemonizmu⁷⁰, která znamenala vzdání se snahy a odsouzení úsilí ostatních států (v tomto případě zejména SSSR) získat nadvládu v asijsko-pacifickém regionu.⁷¹ O dva roky později vedla nutnost ekonomické modernizace k podepsání obchodní dohody. Tato dohoda zaručovala pro obě strany výhodnou investici ve výši 20 miliard US\$ na podporu čínského hospodářství.⁷² Tato částka je podobná té, kterou mělo Japonsko zaplatit Číně jako válečné odškodnění. Místo placení reparací tedy Japonsko v Číně investovalo. Japonsko dodávalo technologie, stavební materiály a strojní díly výměnou za uhlí a ropu.

Díky zlepšení vztahů se již hodně mluvilo o sjednání mírové smlouvy mezi oběma zeměmi. Jednání narušilo pronikání čínských ozbrojených rybářských lodí na ostrovy Senkaku.⁷³ Tento shluk pustých ostrůvků ležící severně od Taiwanu je pod správou Japonska. Celé si ho však nárokují Čínská lidová republika i Čínská republika. Zdrženlivost na obou stranách nakonec vedla ke smírnému řešení a záhy mohly být obnoveny mírové rozhovory, jež vyvrcholily v říjnu 1978 podepsáním Smlouvy o míru a přátelství.⁷⁴ Tato smlouva byla oboustranně výhodná pro obě strany, které mohly následně prohlubovat kooperaci. Ze širšího hlediska byl čínský podpis dalším vymezením se proti Sovětskému svazu. Ten se obával vytvoření jakési podobizny NATO v asijsko-pacifickém prostoru, ale zároveň si chtěl udržet neutrální až přátelské vztahy s Japonskem, který byl, na rozdíl například od Finska, jeho silným sousedem. Japonsko se obávalo, že i přes podpis smlouvy a výslovný slib Teng Siao-pchinga, dalších sporů o ostrovy Senkaku.⁷⁵ Toto tušení se podle dalšího vývoje ukázalo jako správné.

V 80. letech měla Čína značné problémy v domácí politice a účinek reformních programů nepřinášel valné účinky, což do jisté míry tlumilo ekonomickou spolupráci

⁷⁰ Tato politika byla v té době vůdčí myšlenkou čínské zahraniční politiky, která byla obsažena i v ústavě z roku 1978 (Preambule, s. 6) Celé znění dostupné ústavy na:

en.wikipedia.org/wiki/File:People%27s_Republic_of_China_1978_Constitution.pdf

⁷¹ Soviet Union: Sino-Soviet Relations. *Nations Encyklopedia*. 1989, online.

⁷² Coutsoukis, Japan Relations with China. *Photius. Countries of the World*. 2004, online.

⁷³ Tento japonský název je v České republice více zažitý, proto bude v práci dále užíván namísto mandarínského Tiao-jü-tao.

⁷⁴ Celé znění smlouvy dostupné na:

en.wikisource.org/wiki/Treaty_of_Peace_and_Friendship_between_Japan_and_the_People%27s_Republic_of_China

⁷⁵ Lee, 1979, s. 438-443

s Japonskem. I přes to (když vezmeme v potaz předešlá desetiletí) ekonomická spolupráce obou zemí rostla. Již v počátku 80. let byla Čína šestým největším obchodním partnerem Japonska. V tomto desetiletí se rovněž přesunul americký pohled na tuto oblast. USA obrátily svůj hlavní zájem od Číny na Japonsko, které nově považovali jako svého strategického partnera ve východní Asii. Japonsko mělo v tomto období vládu pod značnou vojenskou lobby. ČLR se obávala opětovné remilitarizace Japonska, a proto bylo rozhodnuto o upevnění vztahů jak s Japonskem, tak i Spojenými státy.⁷⁶

Tento zdánlivě poklidný vývoj však narušilo několik problémů, které vyvstaly na povrch právě v tomto období. Jmenoval bych především spor ohledně japonských učebnic dějepisu, ve kterých byly nepravdivě popsány válečné události a operace v Číně a návštěvu japonského premiéra Nakasona ve svatyni Jasukuni, která je zasvěcena těm, jež položili život za císaře, tedy i válečným zločincům druhé světové války. Tyto kroky velmi podnítily vznik nové vlny čínského nacionalismu a averzi vůči Japoncům a všemu japonskému. Určitý nesoulad v bilaterální spolupráci též způsobily události na Náměstí Nebeského klidu v roce 1989, kdy se Japonsko přidalo k západním státům a uvalilo na ČLR ekonomické sankce.⁷⁷ Ty však nemohly být nijak drastické, aby se ČLR nevrátila zpět do mezinárodní izolace. Zároveň tento incident spolu s pády ostatních socialistických režimů ve východní Evropě přinesl diskreditaci lídrů komunistické Číny v očích Japonců a ČLR jako takové.

Návrat vřelejší politiky na sebe nenechal dlouho čekat a je demonstrován návštěvou císaře Akihita v roce 1992, která dala zřetelně najevo, nakolik si Japonsko považuje užší vztahy s Čínou v ekonomické a strategické oblasti.⁷⁸ I přes tyto epizody, ve kterých docházelo k zlepšování a ochlazování vzájemných vztahů, nikdy nedošlo ke stavu trvalého nepřátelství. Ve skutečnosti se jednalo o testování, jak daleko mohou obě ekonomicky i politicky výrazně odlišné země dojít. Kromě toho byly v této otázce aktivní Spojené státy, které podporovaly Japonsko, aby hrálo silnější bezpečnostní roli v regionu, což v Číně i v současnosti vzbuzuje obavy z oživení militarizmu.⁷⁹ Smith označuje období mezi roky 1972 a 1989 jako „éru přátelské diplomacie“⁸⁰

⁷⁶ Coutsoukis, Japan Relations with China. *Photius. Countries of the World*. 2004, online.

⁷⁷ Bush, 2010, s. 14-15

⁷⁸ Coutsoukis, Japan Relations with China. *Photius. Countries of the World*. 2004, online.

⁷⁹ Bush, 2010, s. 15

⁸⁰ Smith, 2009, s. 233

1.5. Čína a Japonsko po skončení studené války

Po skončení studené války a pádu Sovětského svazu se vztahy začaly posuzovat pohledem, který je v literatuře označován jako trojúhelníková dimenze, tedy že Spojené státy jsou natolik silným globálním aktérem i natolik významným partnerem obou zemí, na kterého musí být brán zřetel i při pouhém hodnocení vztahů Japonska a Číny. V počátku devadesátých let Japonsko prosazovalo politiku smířlivosti vůči Číně. Ta představovala zejména tyto tři prvky: „posílení obchodních vztahů s Čínou, přizpůsobení historického postoje realitě, zejména v otázce japonské agrese v Číně a snaha o vyvarování se bezpečnostní konkurence s ČLR.“⁸¹

Po krátké stagnaci způsobené reakcí na události na Náměstí nebeského klidu, ekonomické vazby nadále sílily. Při pohledu na oboustranný nárůst vzájemného obchodu, který v roce 1990 činil 18,2 miliard US\$, v roce 1995 57,5 US\$ a v roce 2000 85,5 miliard US\$, vidíme skoro pětinasobný nárůst za deset let. Celková hodnota přímých zahraničních investic do Číny se za stejné období zvýšila osmkrát.⁸²

Nehledě na výsledky vzájemné ekonomické spolupráce a přes veškerou snahu politických elit o znovunormalizaci vztahů po událostech na náměstí Nebeského klidu, přetrvával v devadesátých letech zvláště v japonské veřejnosti obrázek Číny jako nedemokratického a represivního režimu. Další čínské demonstrace vlastní síly nebyly Japonci zrovna vítány. Zejména snaha o převzetí kontroly nad ostrovy Senkaku v roce 1992, testy jaderných zbraní v roce 1995 a rozsáhlé vojenské cvičení u pobřeží Taiwanu a Okinawy téhož roku. V důsledku těchto třenic bývá následné období až do současnosti označováno jako období vnějšího vyvažování a srážek.⁸³

Napětí v oblasti nepomáhaly ani jaderné ambice Korejské lidově demokratické republiky. Japonsko, které si bylo vědomo vzrůstajících čínských výdajů na zbrojení a Spojené státy, které se znepokojením sledovaly bezpečnostní situaci v regionu, se v roce 1997 dohodly na užší bezpečnostní spolupráci. Byla podepsána Pravidla pro Japonsko-americkou obrannou spolupráci. Tato pravidla vytvořila základ pro další efektivní spolupráci v případě ozbrojeného útoku proti Japonsku nebo oblastech obklopujících japonské ostrovy.⁸⁴ Tato formulace je značně nejednoznačná. Může se jednat o americkou ochranu Taiwanu nebo i zdvižený prst na čínské ambice

⁸¹ Smith, 2009, s. 233

⁸² Bush, 2010, s. 16

⁸³ Smith, 2009, s. 233

⁸⁴ The Guidelines for Japan U.S. Defense Cooperation. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. 1997, online.

v Jihočínském moři nebo KLDK, čehož si Čína byla náležitě vědoma. Ačkoli míra obchodu mezi Japonskem a Čínou stále rostla, Japonsko zredukovalo své půjčky zhruba o polovinu v porovnání se začátkem 90. let, protože si uvědomilo, že již neplní vyjednávací funkci. Mnoho Japonců bylo toho názoru, že tyto půjčky jsou nesmysl, když má Čína své vlastní rozvojové programy v mnoha afrických státech a zastávali názor, že japonské peníze putují na čínskou obranu. Finanční podpora Číny byla ukončena roku 2008.⁸⁵ Po schůzce čínského prezidenta Jang Ce-mina a japonského premiéra Keiza došlo k usmíření ohledně historických otázek. Podle Bushe je to jasný důkaz toho, že Čína již nepovažovala narážky na druhou světovou válku, jako efektivní vyjednávací páku.⁸⁶

Americká spojenecká politika a vytváření pevnějších vazeb na Japonsko ještě více vzrostly po přelomu tisíciletí, tedy za vlády prezidenta Bushe a japonského premiéra Koizumiho. USA se snažily o to, aby se Japonsko posunulo do silnější pozice, která měla tvořit protiváhu Číně. Koizumiho snaha o vytvoření rovnoprávnějšího aliančního svazku, ve kterém je Japonsko připraveno převzít zodpovědnost za národní, regionální i částečně globální bezpečnost. Tyto kroky jsou nazvány jako koncepce aktivního Japonska. Test přišel záhy, po záříjových teroristických útocích v USA v roce 2001. Japonsko se zapojilo, i přes ne příliš velkou podporu veřejnosti, do aliančních vojenských operací v Afghánistánu a později v Iráku. Při bojovém nasazení byl článek 9 japonské ústavy problematický, neboť japonské jednotky, byť dislokované v nebojových zónách, musely být chráněny nejaponskými spojeneckými jednotkami. Premiér Koizumi měl proto ve své agendě připraven plán na revizi ústavy, konkrétně na úpravu jejího článku 9, ani jednou však tento návrh v parlamentu nebyl dotažen do úspěšného konce.⁸⁷ Čínu tyto vzrůstající japonské vojenské ambice znepokojovaly. Pokračujícímu rozkolu nepomohly ani Koizumiho návštěvy svatyně Jasukuni.⁸⁸

Čínská ekonomika mezitím strmě rostla a s rostoucím objemem výroby vzrůstala potřeba zajištění dalších energetických zdrojů pro průmysl. Jednou z možností bylo Východočínské moře. Japonsko i Čína však měly větší nároky, než byla druhá strana schopna dovolit, takže dohoda o dělící linii mezi oběma exkluzivními ekonomickými

⁸⁵ Bush, 2010, s. 17

⁸⁶ Ibid. s. 18

⁸⁷ Jošida, Koizumi urges LDP-DPJ effort to revise Constitution. *Japan Times*. 2004-01-15, online.

⁸⁸ Bush, 2010, s. 18

zónami padla.⁸⁹ Čína, jako odpověď na japonskou zahraniční politiku pronikla ponorkami a jinými plavidly do japonských teritoriálních vod poblíž ostrova Okinawa.

Nástupci Koizumiho v prezidentském křesle pokračovali do roku 2010 v nastoleném směru japonské zahraniční politiky se všemi atributy, jako například setkávání nejvyšších státníků. Oproti minulému období před rokem 2010 japonští premiéři nenavštívili chrám Jasukuni. Japonská snaha hrát na nacionalistickou notu se ovšem i přes to projevila, když vláda premiéra Abeho přišla s návrhem zákona, který by umožnil výuku patriotizmu na školách.⁹⁰ Důkazem prohloubení vojenské spolupráce s USA budiž nákup prostředku BMD. Ten byl učiněn nejen z důvodu ochrany před Čínou, ale zejména kvůli japonským obavám z dění v KLR a jejích militaristických ambic. ČLR tyto lodě vybavené obranou před balistickými raketami vidí jako další provokaci „a japonskou ochranu Taiwanu před útokem čínskou balistickou raketou.“⁹¹

1.6. Čínsko-japonské vztahy v současnosti

Na konci prvního desetiletí 21. století, se zdálo, že se vzájemné vztahy Japonska a Číny nacházejí v bodě, který může pomoci k obratu za lepšími zítřky. Důvodem byly japonské parlamentní volby v roce 2009, ve kterých do té doby vládoucí Liberálně-demokratická strana premiéra Asa utrpěla porážku od Demokratické strany Japonska s novým předsedou vlády Hatojamou. Nový premiér se snažil o změnu vztahů jednak s Čínou, ale i se Spojenými státy. Hatojama ukončil japonskou účast na operaci Trvalá svoboda, která byla v rozporu s ústavou a neměla vysokou podporu veřejnosti. Vztah s USA měl být nově budován jako takzvané rovnocenné partnerství.⁹²

Toto období oteplování však nemělo dlouhého trvání. V roce 2010 vstoupil do úřadu Hatojamův nástupce – Naoto Kan. Ten přijal zprávu výboru pro bezpečnost, která varovala před soustavnou modernizací čínské armády, rozpínavostí čínského námořnictva, jehož aktivity zasahovaly i do japonských teritoriálních vod. Navíc byla tato nová cesta japonské bezpečnostní politiky proti tomu, aby Taiwan získal nezávislost.⁹³

Odborníci zabývající se vzájemnými vztahy obou zemí vidí jako hlavní příčinu zhoršení „partnerství“ především v neustálém posilování čínské ekonomiky. V roce 2010

⁸⁹ Bush, 2010, s. 19

⁹⁰ Wang, 2008, s. 96

⁹¹ Smith, 2009, s. 233

⁹² Fackler: Japan Ends Naval Support for Afghan War. *The New York Times*. 2010-01-15, online

⁹³ Fackler: In Japan, U.S. Losing Diplomatic Ground to China. *The New York Times*. 2010-01-23, online

čínská ekonomika předstihla japonskou⁹⁴, což zapříčinilo změnu vzájemného postavení obou států jak po ekonomické stránce, tak v otázce rovnováhy sil. Čínské stále rostoucí sebevědomí, bylo často konfrontováno se zvyšujícím se důrazem Japonska na kontrolu nad malými neobydlenými ostrůvky ve Východočínském moři, v jejichž okolí se předpokládají rozsáhlá naleziště nerostných surovin.

V minulosti fungovaly vzájemné hospodářské vazby jako faktor, který velmi napomáhal k utlumení sporů a krizí mezi pevninskou Čínou a jejím obchodním partnerem Japonskem na opačné straně Východočínského moře. Posílení čínské ekonomiky přineslo její částečné osamostatnění od nutnosti vysoké míry spolupráce s Japonskem a orientaci na další trhy, především v rozvojovém a rozvíjejícím se světě, a proto tento stabilizační faktor přestal mít efektivní vliv, jak tomu bylo v minulosti.⁹⁵

Napětí ve Východočínském moři perfektně dokumentuje událost ze září roku 2010, kdy došlo ke střetnutí čínské rybářské lodi s japonskou pobřežní stráží, hlídkující v blízkosti souostroví Senkaku.⁹⁶ Japonské úřady zajaly kapitána rybářské lodi (později byla jeho vazba ještě prodloužena nad standardní a očekávaný rámec) a událost, která se odehrála v oblasti, jež obě země, z důvodu nevyřešených sporů o vedení hranice, nárokují za svou. Incident se odehrál cca 6,5 námořních mil severozápadně od nejbližší pevniny souostroví, což podle mezinárodního práva spadá do dvanáctimílové hranice pobřežního moře. Podle Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982⁹⁷ je dovoleno lodím druhého státu rychlé a nepřerušované proplutí za předpokladu, že nebudou narušovat mír, bezpečnost, veřejný pořádek nebo vykonávat těžbu nerostných surovin a rybolov. Čína má podobné „rybářské“ incidenty i s Jižní Koreou.^{98,99}

Ve Vzájemné politice obou zemí nastala další změna. Čína oficiální cestou žádala omluvu a Japonsko se rozhodlo přehodnotit svou surovinovou závislost na Číně a snažila se zvýšit export z jiných zemí. Podobně se zachoval i soukromý sektor, který své investice zaměřil více na země ASEANu.¹⁰⁰ Zde je nutné podotknout, že kroky Japonska nepřinesly nadšení ani na Taiwan, jelikož i tato země si dělá nároky na ostrovy Senkaku, a tedy

⁹⁴ Wang, Wheatley: China overtakes Japan as No.2 economy: FX chief. *Reuters*. 2010-07-30 online

⁹⁵ Crisis Asia Group Report, 2013. s. 3-4.

⁹⁶ Ramzy: China-Japan Tensions Grow After Shipping Collision. *Time*. 2010-10-13, online

⁹⁷ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu. Sdělení ministerstva zahraničních věcí. 1996, online.

⁹⁸ Chinese fisherman killed, two others missing in boat collision. *CNN*. 2010-12-18, online

⁹⁹ Lee: Coast Guard shoots violent Chinese sailors. *The Korea Times*. 2011-03-04, online

¹⁰⁰ Wada, Bourdagis: Resolving the China-Japan Conflict Over the Senkaku/Diaoyu Islands. *The Asia-Pacific Journal: Japan Focus*. 2010, online

rozšíření své výlučné ekonomické zóny. Spojené státy se zásadně postavily za Japonsko, když ministryně zahraničí Hillary Clinton potvrdila, že se bilaterální smlouva vztahuje i na souostroví Senkaku.

Tato událost tedy vedla jednak k posílení americké přítomnosti v Pacifiku v roli garanta bezpečnosti Japonska (jednalo se zejména o navýšení počtu vojáků a techniky na ostrově Okinawa) a také širší veřejná podpora pro-militantní japonské lobby, žádající větší finanční podporu obrany země.¹⁰¹ Jistě to bylo vojenské lobby, které prosadilo do každoročního vydání japonské bílé knihy o obraně ostřejší slova o riziku, přesněji hrozbě ze strany Číny. Dříve japonští policy makeři tíhli pouze k formulaci, že má čínská vojenská síla podstatný dopad na bezpečnost v regionu a musí být analyzována.¹⁰² Proti vydání bílé knihy z roku 2011, které varuje před vzrůstající čínskou aktivitou v blízkosti japonských teritoriálních vod, se ČLR ostře ohradila. Podle čínské strany je spojenectví s USA udržuje Japonsko v mýtu pokračující studené války a mělo by i nadále hledat poučení v historii, zejména ve druhé světové válce.¹⁰³

Podle Mochizukiho je tento rétorický krok jasnou odpovědí na události okolo souostroví Sankaku, který spekuluje, jestli události okolo Senkaku dokáží změnit názor skupiny lidí (zejména kruhy okolo expremiéra Hatojamy¹⁰⁴), kteří nemají obavy z čínské demonstrace vojenské síly a vidí pouze výhody, jež přináší čínský obchod japonské ekonomice.¹⁰⁵

Napětí okolo ostrovů však pokračovalo, ba sílilo. Japonští i Čínští aktivisté se snažili v srpnu 2012 podniknout výpravy na ostrovy a vztyčit na nich své zástavy. V září téhož roku Japonská vláda odkoupila tři ostrovy od soukromého vlastníka. Čínské ministerstvo zahraniční se proti této akvizici ohradila s důvody, že porušuje „čínskou suverenitu a zraňuje city čínského lidu“¹⁰⁶ a vyslala do oblasti další lodě.¹⁰⁷ Střety mezi japonskými a čínskými hlídkovacími loděmi, které zatím naštěstí nejsou ozbrojené,

¹⁰¹ Drifte, 2013, s. 33

¹⁰² Defense of Japan 2009. s. 49

¹⁰³ Buckley: China accuses Japan of exaggerating it as a military threat. *Reuters*. 2011-08-04, online

¹⁰⁴ Jukio Hatojama zastával premiérský post mezi zářím 2009 a červnem 2010.

¹⁰⁵ Simpson: Mike Mochizuki on Sino-Japanese relations and the Senkaku incident. *Japan Security Watch*, 2011-0224, online

¹⁰⁶ Japonsko od soukromníků koupí pusté ostrovy. *E15*. 2012-09-05, online.

¹⁰⁷ Japonsko koupilo sporné ostrovy, Čína vyslala dvě lodě, *Česká televize*. 2012-09-11, online.

jsou takřka na denním pořádku¹⁰⁸, stejně tak jako občasné pronikání čínských vojenských letounů do vzdušného prostoru, který si Japonsko nárokuje.¹⁰⁹

O rok později, tedy v roce 2013 nadále pokračovala vyhrocená situace, ve které na japonské straně převládal strach z rostoucího vojenského potenciálu Číny a čínská obava z japonského odklonu od poválečné pacifistické politiky na straně druhé. Vzájemné vztahy formuje a vyostřuje mnoho faktorů. Jde jednak o ideologicko-rétorické třenice, jako například stále ostřejší vymezování se proti čínské vojenské síle, uvedené v aktuálním vydání bílé knihy o obraně nebo z úst politických představitelů Japonska¹¹⁰ či návštěvy nejvyšších státních příslušníků ve svatyni Jasukuni,^{111,112} ale také spory ve vojensko-teritoriální rovině, protože podle dostupných informací se střety obou pobřežních stráží v blízkosti souostroví Senkaku stávají takřka každodenním rituálem.¹¹³ Zároveň nelze opomenout silné vojenské spojení Japonska a USA, které ČLR hodnotí jako ohrožení svého postavení v rámci regionu.

¹⁰⁸ Čínsko-japonský incident: Štáb ČT byl u toho, *Česká televize*. 2013-02-22, online.

¹⁰⁹ Ryall: Japan protests Chinese plane entering their airspace. *The Telegraph*. 2012-12-13, online.

¹¹⁰ Kallender-Umezū: Japan's Blunt Stance Riles China, S. Korea. *Defense News*. 2013-07-14, online.

¹¹¹ Tabuchi: With Shrine Visit, Leader Asserts Japan's Track From Pacifism. *The New York Times*. 2013-12-26, online.

¹¹² Jednalo se o první návštěvu chrámu premiérem Japonska od roku 2006.

¹¹³ Čínsko-japonský incident: Štáb ČT byl u toho, *Česká televize*. 2013-02-22, online.

2. Hlavní sporné body v čínsko-japonských vztazích

Na základě představení vývoje čínsko-japonských vztahů je možné určit několik málo bodů, které zásadní měrou ovlivňují současné vzájemné vztahy. Pro Čínskou lidovou republiku je i 70 let po skončení vzájemného válečného konfliktu často se objevujícím problémem Druhá čínsko-japonská válka. Její vývoj i výsledky dokáže i v současnosti výrazně ovlivňovat mínění obyvatel jednoho státu o tom druhém. Problémy s válkou jsou především nesrovnalosti ve splácení válečných reparací a odlišný pohled na válku předávaný učiteli dějepisu ve školách. S druhou čínsko-japonskou válkou částečně souvisí i následující dva faktory, které dráždí Čínu. Přítomnost amerických vojsk na japonském území a v neposlední řadě to jsou návštěvy japonských vysokých politických představitelů svatyně Jasukuni, kde jsou uctíváni padlí ve válečných konfliktech. Podle Pekingu to jsou akty uctívání válečných zločinců.

Pro Japonsko jsou hlavním problémem mocenské ambice Čínské lidové republiky. Čína je podle posledního vydání Bílé knihy o obraně označena jako hrozba. Zmiňované ambice se projevují vysokými a stále se zvyšujícími výdaji na armádu. Z důvodu omezení danými japonskou ústavou není možné v současné době této hrozbě adekvátně čelit. Nelze nezmínit zajímavost, že ačkoli je ČLR Japonskem označeno za hrozbu společně s KLR, vnímá Čínu jako partnera pro vyjednávání s KLR. Nejzásadnějším bodem vzájemného sporu je bezesporu rozepře o souostroví Senkaku.

3. Čínsko-japonské vztahy podle neorealistickej teorie

Jednou z hlavních myšlenek realistické teorie je anarchie mezinárodního řádu.¹¹⁴ Mezi důsledky této anarchie patří neustálá potřeba aktérů mezinárodního systému (v tomto případě států) připravovat se na případný a stále hrozící mezinárodní konflikt. V tomto konfliktu jsou aktéři odkázáni sami na sebe. To však neznamená, že je podle realistické teorie ozbrojený konflikt jediným východiskem v řešení sporů. V mezinárodním systému lze, podle realistů, vytvořit stabilní prostředí, které může dokázat zmírňování nebo dokonce zamezování konfliktů. Jako teorii nejlépe aplikovatelnou na tuto část výzkumu jsem vybral koncept rovnováhy hrozeb Stephena Walta. Na základě výzkumu se poté pokusím nalézt odpověď na otázku, zda se za chování států skrývají nepřátelské úmysly.

3.1. Teorie rovnováhy hrozeb

Waltova teorie rovnováhy hrozeb byla představena ve snaze o modifikaci, rozvinutí nebo dokonce nahrazení neorealistickej teorie rovnováhy moci v roce 1985 v časopise *International Security*. Stephen Walt se jejím uvedením snažil o zásadní zjemnění Waltzova klasického přístupu.¹¹⁵ Hlavním pilířem Waltova přístupu je myšlenka, že jakékoli posilování určitého aktéra nemusí být interpretováno jako nebezpečí či pokus o agresi. Toto vnímání závisí i na dalších faktorech jako například vnitřním uspořádání daného státu, ideologii nebo jeho úmyslech. Právě tato teorie do značné míry přinesla zpochybnění neorealistickejho vnímání světa jako ryze konfliktního a pokusila se oprostít toto prostředí od vztahů založených na zakořeněné nedůvěře.¹¹⁶ Ačkoli vznikla tato teorie v dobách studené války, je možné ji aplikovat na situaci ve východní Asii, neboť existují časté názory, že studená válka v pacifickém prostoru přetrvává.¹¹⁷

Podle Waltovy teorie se chování států, které reagují na hrozbu, dělí na dva způsoby: vyvažování a připojování.¹¹⁸ Státy se podle této teorie rozhodnou, k jakému způsobu reakce na hrozbu se přikloní. Toto rozhodování je ovlivněno následujícími čtyřmi faktory: agregace síly, geografická vzdálenost mezi státy, útočné schopnosti a útočné záměry.¹¹⁹

¹¹⁴ Kratochvíl, Drulák (Eds.), s. 24

¹¹⁵ Bock, Henneberg, s. 3.

¹¹⁶ Kratochvíl, Drulák (Eds.), s. 184

¹¹⁷ Klare, A New Cold War in Asia? Obama Threatens China. *Global Research*. 2011-12-07, online.

¹¹⁸ V anglickém originále *balancing a bandwagoning*.

¹¹⁹ Walt, 1985, s. 4-5, 8-9

3.1.1. Vyvažování

Teorie vyvažování je vedle teorie připojování hlavním bodem tradiční teorie rovnováhy moci. Státy vstupují do spojení s cílem ochránit se před ostatními silnějšími státy nebo koalicemi států, kterými se cítí ohroženi. Vstup do aliance je daný předpokladem, že stát není schopen čelit hrozbě hegemonu sám. Tím dochází k vyvažování mezi silnějšími a slabšími koalicemi.¹²⁰ Jednou z příčin pro vstup do bezpečnostního spojení je pocit bezpečí. Ten přichází zejména tehdy, když spojenec nemá nepřátelské úmysly nebo natolik velkou sílu, aby se stal hegemonem. Spojení s dominantní mocností není pro daný stát tak bezpečné už jen proto, že tím musí vyměnit svou důvěru za shovívavost.¹²¹ Podle Walta státy mnohem častěji přistupují právě k vyvažování a to kvůli většímu pocitu bezpečí a nepřátelskému chování silného aktéra.

3.1.2. Připojování

Podle tohoto způsobu se státy připojí k tomu silnějšímu aktérovi (s nepřátelskými ambicemi). Walt zmiňuje dva důvody, již vedou k uzavření spojení se silnějším. Jedním z nich je fakt, že díky tomuto spojení se aktér vyhne útoku nejsilnějšího aktéra a zároveň se schová na okraj zájmu v případě porážky silného aktéra a navíc může těžit ze zdrojů, kterými silný aktér disponuje. Druhý fakt je důležitý též v případě vítězství, ze kterého jde politicky, ekonomicky i teritoriálně těžit. Autor této teorie soudí, že se ostatní státy uchylují k připojování pouze v případě, že je jasná značná převaha silného aktéra a není tedy možné jeho vyvažování.¹²²

Hlavním rozdílem obou přístupů je tedy, že v případě vyvažování aktér vstupuje do aliance se slabší stranou a tím pomáhá jejímu růstu. V případě připojování se naopak připojí do aliance se silnější stranou.

3.1.3. Zdroje hrozeb

Vyvažování a připojování jsou termíny spojované se silou, respektive mocí. Tyto termíny jsou doplněny o další vysvětlující proměnné: agregace síly, geografická vzdálenost mezi státy, útočné schopnosti a útočné záměry.¹²³ Proměnné lze shrnout pod pojem zdroje hrozeb. Zde je důležité předložit fakt, který zmiňuje Beneš,

¹²⁰ Walt, 1985, s. 5

¹²¹ Walt, 1987, s. 110

¹²² Walt, 1985, s. 8

¹²³ Ibid. s. 8

že v této teorii došlo ke vstupu ideologie mezi sekundární faktory. Ideologie je podmíněna dalšími faktory a přináší důležitou inovaci neorealizmu.¹²⁴

Faktor agregace síly zahrnuje všechny zdroje daného státu, které dokládají jeho sílu. Jedná se například o množství obyvatel, průmyslovou a vojenskou kapacitu a technologickou vyspělost. Čím vyšší je tento faktor, tím může být daný stát hrozbou pro ostatní slabší státy, na druhou stranu tento faktor může být důvodem pro připojování, jelikož je slabší stát nalákán zdroji a ochranou toho silnějšího.¹²⁵

Úroveň hrozby zvyšuje geografická blízkost obou aktérů. Čím jsou si oba státy zeměpisně vzdálenější, tím menší hrozbu pro sebe logicky představují.¹²⁶

Další faktor – útočná síla – je též velmi jednoduše vysvětlitelný. V tomto případě je zdrojem hrozby kapacita (velikost) ofenzivních vojenských složek. Zároveň podle Walta platí, že ostatní státy volí vyvažování, aby se jim společně podařilo vyrovnat vojenské přesile ofenzivně silné mocnosti.¹²⁷

Jako poslední, avšak nikoli neméně důležitý, faktor ve Waltově výběru hrozeb, jsou útočné záměry. Jestliže daný stát působí ve své zahraniční politice agresivně nebo provokuje ostatní aktéry, není pochyb o jeho záměru vytvořit atmosféru tlaku a pro ostatní státy tedy představuje hrozbu. Tomuto faktoru ostatní státy čelí též vyvažováním.¹²⁸

3.2. Operacionalizace

Pro potřeby výzkumu nebude teorie rovnováhy hrozeb využita celá, neboť jejím hlavním cílem je určení aliančního chování států a definování důvodů a podmínek, za kterých státy upřednostní vyvažování a kdy připojování. Cílem práce není zkoumání aliančního chování států, ale pouze analýza hrozeb, jejich úroveň či relevanci, tyto faktory budou tedy použity jako hlavní body výzkumu. V dalších řádcích uvedu, jakým způsobem bude výzkum na základě těchto faktorů proveden.

Vzhledem k charakteru výzkumné otázky a cíle práce, podle kterého je nutné určit vývoj vztahů v blízké budoucnosti a potencialitu konfliktu, bude ve výzkumné části vyhodnocen vývoj faktorů určujících hrozbu za uplynulý časový úsek pěti let.

¹²⁴ Beneš, 2009, s. 35

¹²⁵ Walt, 1985, s. 9

¹²⁶ Ibid. s. 10

¹²⁷ Ibid. s. 11

¹²⁸ Ibid. s. 12

Ze čtyř zdrojů hrozeb uvedených v teorii Stephena Walta, byly vybrány následující dva: útočná síla a útočné záměry, na kterých, podle mého názoru, lze nejlépe určit potenciál hrozby a její vývoj v závislosti na čase, jelikož na rozdíl od ostatních podléhají rychlejším změnám.

Faktor agregace síly nebyl zahrnut do výzkumu, protože v teorii rovnováhy hrozeb plní úlohu pouze pro zodpovězení otázky, zda se daný stát v závislosti na mocenském postavení přikloní k vyvažování nebo připojování, což není předmětem výzkumu, neboť, jak již bylo zmíněno výše, postavení Číny a Japonska v mezinárodním systému je natolik suverénní, že tyto dva státy představují nejsilnější aktéry obou stran konfliktu, a proto nemají žádný vzájemný koaliční potenciál. Proto není na tento případ aplikovatelná teorie rovnováhy hrozeb jako celek.

Faktor geografické vzdálenosti také není součástí výzkumu, neboť ten je ve Waltově teorii relevantní pouze při porovnávání tří a více aktérů a úrovně hrozeb mezi nimi.¹²⁹ V případě Japonska a Číny je možné pouze konstatovat, že oba státy odděluje Východočínské moře v nejužším místě cca 870 km. Jedná se o velmi blízké sousedy. Spor o souostroví Senkaku pouze demonstruje tuto vzájemnou geografickou „blízkost“ a také mimo jiné obavu před případným vypuknutím ozbrojeného konfliktu mezi Čínou a Japonskem.

Pro výzkum hrozby byly z teorie rovnováhy hrozeb vybrány dva faktory: útočná síla a útočné záměry. V části zabývající se útočnou silou bude evaluováno množství a také technologická vyspělost jednotlivých složek armád použitelných po útok proti potenciálnímu nepříteli. Bude se tedy jednat o zhodnocení množství a kvality útočné vojenské techniky, infrastruktury a personálu.

Část zabývající se útočnými záměry bude zaměřena na prohlášení vládních činitelů a dalších vysokých představitelů Japonska a Číny. Tato prohlášení budou následně rozebrána a rozdělena do tří kategorií podle svého obsahu: útočná, defenzivní a kooperativní. Útočným prohlášením se rozumí takové, kterým zástupce státu varuje nebo jinak informuje, svého protějška před svými útočnými záměry či jinak hrozí použitím síly. Na druhé straně obranné prohlášení je obvykle reakcí na útočné záměry, činy nebo prohlášení soupeře. Proto budou obě tato prohlášení, jak útočné tak obranné,

¹²⁹ Za předpokladu dvou stejně silných aktérů A a B je aktér A pro aktéra C větší hrozbou než aktér B, neboť geografická vzdálenost aktérů A a C menší než aktérů B a C.

vzhledem ke své agresivní podstatě¹³⁰ vyhodnocena společně jako prohlášení, podle kterých lze určit zvyšující se konfliktní potenciál. Naproti tomu mezi kooperativní prohlášení budou vybrána taková, která nabádají ke spolupráci mezi oběma zmíněnými státy, čímž by docházelo ke snižování konfliktního potenciálu. Aby byla zachována nestrannost výzkumu, budou rozebírána pouze prohlášení uvedená v zahraničních nezávislých médiích.

¹³⁰ V tomto případě nezáleží, z čí strany agresivita přichází.

4. Čínsko-japonské vztahy podle liberální teorie

Druhou teorií, vůči níž bude posuzována možnost vojenského konfliktu mezi Čínou a Japonskem, bude liberalizmus. Tato teorie byla záměrně vybrána z toho důvodu, že v oblasti výzkumu konfliktu používá zcela opačný náhled na pojmy konflikt a mír než předchozí teorie.

Liberalizmus uznává jako hlavní aktéry mezinárodních vztahů, jednotlivce, skupiny jednotlivců a sociální skupiny. Na mezinárodní úrovni jsou tito aktéři zastupováni státy. Dalšími základními elementy liberální teorie jsou kooperativní povaha mezinárodních vztahů a rozšíření druhů zájmů. Na rozdíl od realistů se mimo zájem o přežití a moc dostávají do popředí další témata jako blahobyt, mír, prosperity, bezpečnost a rozvíjení svobody člověka.¹³¹ Při zkoumání konfliktů liberálové neřeší příčiny konfliktů. V důsledku víry v pozitivní změnu v mezinárodním systému zkoumají podmínky pro mírové uspořádání mezinárodního systému.¹³²

Jako teorii nejlépe aplikovatelnou na tuto část výzkumu byl vybrán koncept obchodního liberalizmu. Na základě výzkumu se poté pokusím nalézt odpověď na otázku, nakolik je vzájemná spolupráce obou států velká a zdali vzájemná závislost obou států zabraňuje v propuknutí násilného konfliktu.

4.1. Obchodní liberalizmus

Jako protiváha neorealistickej teorie byla vybrána liberální teorie obchodního liberalizmu. Tento směr rozvíjí větší množství autorů a pro potřeby teoretického vymezení této diplomové práce bylo čerpáno z myšlenek Johna Oneala, Bruce Russetta a Michaela Berbauma, kteří se zabývají touto částí liberalizmu s cílem nalézt příčiny míru.

Teorie obchodního liberalizmu se, stejně jako další liberální koncepty v mezinárodních vztazích, opírá o kantovský projekt trvale udržitelného míru. Výše zmínění autoři vycházejí ze tří předpokladů, které vedou k ustavení mezinárodního míru: republikánská ústava, kosmopolitní právo zaručující volný obchod a hospodářskou vzájemnou závislost, a mezinárodní právo a organizace.¹³³ Základní teze říká: „[z]tráty z narůstajícího mezinárodního obchodu, které by nastaly v případě války, snižují pravděpodobnost války.“¹³⁴

¹³¹ Kratochvíl, Drulák (Eds.), s. 135

¹³² Ibid. s. 125

¹³³ Oneal, Russett, Berbaum 2003, s. 371-372

¹³⁴ Kratochvíl, Drulák (Eds.), s. 136

Na základě 200 let starých Kantových myšlenek byly Onealem a jeho kolegy zkoumány konflikty mezi dvěma státy v období 1885 – 1992 pomocí faktorů částečně vycházejících z myšlenek projektu věčného míru. Jmenovitě to jsou: vojenské a fatální spory, demokracie, obchod a ekonomická vzájemná závislost, společné členství v mezinárodních organizacích, míra schopností, aliance, a blízkost a geografická vzdálenost.

4.1.1. Vojenské a násilné spory

Prvním faktorem, na němž teorie obchodního liberalismu zkoumá příčiny míru, jsou vojenské a násilné spory. Podle Oneala a Russetta předchozí vojenské konflikty zvyšují riziko vzniku nového ozbrojeného konfliktu. Jako zdroj informací pro definování vojenských sporů autoři využívají databázi Correlates of War politologa Davida Singera z Michiganské univerzity. Jako doplnění k těmto vojenským sporům je dodána podmínka, že tyto spory musí být násilné.¹³⁵ Kritérium smrtelných sporů slouží jako síto pro opravdu relevantní vojenské konflikty, které mohou být přesněji zkoumány.¹³⁶

4.1.2. Demokracie

Tento faktor vychází z předpokladu, že příčinou míru je demokracie, tedy konkrétně tvrzení, že čím je stát demokratičtější, tím více bude omezovat použití síly, což bude ve výsledku cestou k většímu klidu mezi oběma státy. Autoři pro svou studii používali data z Polity III ICPSR.¹³⁷ Jestliže jsou oba státy demokratické, je pravděpodobnost fatálního vojenského konfliktu o 86 % nižší.¹³⁸

4.1.3. Obchod a vzájemná ekonomická závislost

Podle vzájemného obchodu se dá velice snadno určit vzájemná závislost obou zemí. Podle této teorie je oboustranné propojení trhu nejlépe demonstrováno mírou HDP a jejím porovnáním vzhledem k výši vzájemného obchodu. V této teorii platí nepřímá úměra. Autoři pracují s předpokladem, že se zvyšující vzájemnou závislostí klesá pravděpodobnost vzniku konfliktu mezi státy.¹³⁹

¹³⁵ Jednotlivé státy multilaterálního konfliktu se musí ocitnout v přímém střetu. Zde autoři uvedli právě opačný příklad: Japonsko a Bulharsko se v první světové válce nikdy nestřetli, ačkoli bojovali každý na opačné straně.

¹³⁶ Oneal, Russett, Berbaum 2003, s. 376-377

¹³⁷ Ibid. s. 377

¹³⁸ Ibid. s. 388

¹³⁹ Ibid. s. 377

4.1.4. Společné členství v mezinárodních organizacích

Vliv na vznik nebo udržení míru má i členství v mezivládních organizacích. Především se tento faktor zaměřuje na společné členství obou zemí v IGO, přesněji množství organizací, jehož jsou oba státy členy. Dále se autoři v tomto bodě zabývají významem, velikostí, vztahy mezi členy a rozsahem členství. V tomto případě platí, že cíle a pole působnosti mezinárodních organizací nehrají ve výzkumu zásadní roli. Zjednodušeně řečeno, že čím více mají dva státy větší množství společných členství v mezinárodních organizacích, tím se zvyšuje jejich propojení a vzájemná závislost, což způsobuje udržování míru.¹⁴⁰

4.1.5. Míra schopností

Tento poněkud realistický faktor zohledňuje převahu jako jednu z příčin vojenského konfliktu. Pro udržení míru je tedy nutná rovnováha sil. Autoři pro tento faktor využívají data získaná v projektu Correlates of War, který zohledňuje velikost populace, průmyslovou a vojenskou kapacitu a jejich technologickou vyspělost.¹⁴¹

4.1.6. Aliance

Riziko války snižuje také vzájemné členství v bezpečnostním společenství. Tento fakt je logicky vysvětlen, že spojenci, členové aliance nebo neutrální státy mezi sebou válčí podstatně méně často než ostatní státy, které tyto závazky nemají.

4.1.7. Blížkost a geografická vzdálenost

Možnost vzniku konfliktu samozřejmě ovlivňuje i geografická vzdálenost obou států, respektive, jak snadno může jeden na druhého dosáhnout. Jakmile má minimálně jeden ze států možnost dosáhnout či zasáhnout toho druhého za použití vojenské síly, potenciál násilí nebo konfliktu narůstá. Mimoto, sousedi mají nejvíce důvodů ke vzájemnému konfliktu: teritoriální spory, přírodní zdroje, iredentismus a další. Tento faktor funguje paradoxně jako protiváha obchodu a vzájemné ekonomické závislosti, protože jakmile jsou si státy geograficky blízké, je vysoká pravděpodobnost vojenského konfliktu, ale zároveň je vysoká míra vzájemného obchodu a tedy vzájemné závislosti, která riziko konfliktu snižuje. Tyto dva faktory fungují jako váhy příčin míru.¹⁴²

4.2. Operacionalizace

Všechny výše uvedené hlavní faktory, ke kterým autoři přidávají další vedlejší faktory, jako například proces demokratizace, slouží především k určování příčin konfliktů

¹⁴⁰ Oneal, Russett, Berbaum 2003, s. 378

¹⁴¹ Ibid. s. 378

¹⁴² Ibid. s. 378

na případech různých států. Pro potřeby výzkumu potenciálu konfliktu mezi Japonskem a Čínou budou vybrány pouze proměnné, které lze přesně aplikovat pro tento případ: nedemokratičnost režimů, vzájemná ekonomická závislost a vzájemné členství v mezinárodních organizacích. Výběr faktorů bude odůvodněn v následujících odstavcích.

První faktor tedy vojenské a násilné spory nemůže být zahrnut do výzkumu, neboť za použití stejné databáze tedy COW mělo Japonsko a Čína spor relevantní intenzity naposledy v roce 1945. Navíc tento faktor slouží především pro určení příčin míru v jednotlivých případech různých států, respektive jak tento faktor ovlivňuje tyto příčiny. Jestliže nepropuknul válečný konflikt odpovídající intenzity mezi oběma zeměmi po téměř 70 let, neznamená to, že v budoucnu takový konflikt nemůže vzplanout, což se za pomoci dalších faktorů bude snažit určit tato diplomová práce.

Faktor míry schopností nebude ve výzkumu zohledněn, vzhledem k tomu, že, stejně jako v případě faktoru agregace síly v teorii rovnováhy hrozeb, slouží především k určování rozdílů příčin udržování míru mezi jednotlivými případy. Jestliže je hlavním cílem výzkum potenciálu pouze mezi Japonskem a Čínou, není možné porovnání s jiným případem.

Ani další faktor, tedy aliance nebude ve výzkumu blíže analyzován, jelikož Japonsko a Čína nejsou vojenskými spojenci, čímž byl tento faktor v tomto případě vyčerpán. Spojenectví slouží jako stabilizační prvek, jehož vznik se mezi oběma státy jeví jako velmi nepravděpodobný. Transpacifické partnerství Japonska a Spojených států amerických velmi dráždí Čínu. Čína svou vojenskou silou zároveň znepokojuje Japonsko, které se snaží nalézt další spojence v plánované asijsko-pacifické protičínské alianci, která podle japonského premiéra Abeho má zahrnovat například Indii nebo Austrálii.¹⁴³

Geografická vzdálenost též nebude součástí výzkumu. Důvody pro nezařazení jsou stejné jako v případě teorie rovnováhy hrozeb, tedy porovnávání pouze dvou aktérů. Vzdálenost mezi oběma blízkými sousedy v nejužším místě menší než 900 km mořské hladiny je holý fakt, který velmi snižuje možnost udržení míru. Tato skutečnost je demonstrována především jejich hraničním sporem o souostroví Senkaku, jehož eskalace do násilné vojenské akce rozhodně není utopií.

Podle teorie obchodního liberalismu potenciální mír velmi ohrožuje míra nedemokratičnosti režimů. Oneal se svými kolegy používali data z projektu Polity III

¹⁴³ Wang, India uncertain as Abe looks for anti-China alliance. *The Global Times*. 2014-02-18, online.

ICPSR. Vzhledem k tomu, že tento index sdružuje data pouze do roku 1994 a ve snaze o aktuálnost práce, bude míra demokracie určována pomocí indexu Polity IV, která jsou platná do roku 2012. Zkoumána budou data za předešlé období, aby bylo možné nalézt případný posun a určit trend budoucího vývoje.

Další zkoumanou proměnnou bude míra obchodu a vzájemná ekonomická závislost obou zemí. Pro potřeby vlastního výzkumu budou zohledněna dostupná data (hrubý domácí produkt a výše vzájemného obchodu) v období mezi roky 2009-2012. Začíná tedy rok poté, co byla ukončena finanční podpora Číny Japonskem. Bohužel Světová banka uvádí nejnovější údaje o hrubém domácím produktu právě z roku 2012. Výše dovozu a vývozu budou získány z ročenek JETRO¹⁴⁴ Pro určení míry závislosti státu A na státu B bude proveden jednoduchý výpočet. Hrubý domácí produkt státu A je vydělen součtem exportu a importu státu A se státem B pro daný rok. Totéž je provedeno pro stát B. Výsledné procentuální hodnoty míry závislosti na svých partnerech pro daný rok budou porovnány a bude moci být snadno určitelné, který stát je více závislý na tom druhém. Podle meziročního porovnání bude snadno určen současný trend. Státy budou porovnány na základě tvrzení autorů, kteří označují více závislý stát jako aktéra, který nebude mít velké konfliktní ambice a naopak.

Faktor vzájemného členství v mezinárodních organizacích vychází z premisy, která říká, že stabilita míru závisí na počtu mezinárodních organizací, kterých jsou oba státy členem. V případě Japonska a Číny bude zkoumáno již zmíněné pětileté období a počet těchto mezinárodních organizací s japonským a čínským členstvím, respektive změna jejich počtu.

¹⁴⁴ Japan External Trade Organization (www.jetro.go.jp)

5. Útočná síla

V následující části bude proveden detailní rozbor útočné síly obou aktérů. Budou rozebrány především materiální faktory, které lze použít k demonstraci útočné síly nebo odstrašení protivníka. Jednat se tedy bude o vybavení armád obou států, infrastrukturu (jak vojenskou, tak civilní, která může být použita k vojenským účelům) a v neposlední řadě množství vojenských jednotek, které mohou být použity v boji.

Výzkum zaměřený na materiální vybavení bude rozdělen do tří, respektive v případě ČLR do čtyř skupin, podle kterých se armády daných států dělí: pozemní síly, námořnictvo, letectvo a síly mající na starosti strategické zbraně.¹⁴⁵ Další složky obou armád nejsou součástí útočných sil, a proto nebudou zahrnuty do souhrnu.

Následovat bude představení zásad ozbrojených složek ve vztahu k jejich útočnému potenciálu. Vzhledem k tomu, že Japonsko disponuje pouze silami sebeobranu a právo nasazení těchto vojenských jednotek mimo japonské ostrovy je limitováno ústavou, bude proveden krátký diskurs ohledně případné změny ústavy nebo postavení armády. V případě kladného výsledku diskursu bude možné analyzovat útočné schopnosti Japonska, neboť s případnou změnou ústavy by se vojenské složky do této pozice mohly posunout. Zároveň bude v Japonské části zahrnuto do analýzy i postavení Spojených států amerických v Japonsku z důvodu úzkého bezpečnostního spojení obou zemí.

Data potřebná pro analýzu byla získána jak z oficiálních, tak nezávislých odborných zdrojů. Následně byla správnost těchto údajů kontrolována s čísly uvedenými v publikaci *The Military Balance* 2013.

5.1. Čínská útočná síla

Čínská lidová osvobozená armáda (ČLOA) se řadí mezi úzkou špičku největších armád na světě. Pro rok 2014 byl stanoven rozpočet dosahující 132 miliard US\$.¹⁴⁶ Analytici však odhadují, že reálné číslo bude ještě vyšší. Podle odhadů SIPRI se čínské výdaje na armádu v roce 2013 pohybovaly okolo 188 miliard US\$, což činí zhruba 2 % HDP.¹⁴⁷ Zmatek ohledně výše rozpočtu je podle amerického ministerstva obrany dán špatnou transparentností čínského účetnictví. Každoroční zpráva

¹⁴⁵ Takzvaný druhý dělostřelecký sbor Čínské lidové osvobozené armády má ve své gesci strategický arsenál. Jelikož Japonsko nevlastní nukleární zbraně, bude tato skupina zahrnuta pouze v případě ČLR.

¹⁴⁶ Wong, China Announces 12.2% Increase in Military Budget. *The New York Times*. 2014-03-06, online.

¹⁴⁷ Perlo-Freeman, Solmirano, 2014, s. 2

kongresu uvádí, že rozpočet může oscilovat mezi 135 a 215 miliardami US\$.¹⁴⁸ Toto číslo (v daném rozsahu) tak zajišťuje ČLOA druhé místo na světě za Spojenými státy. Čínský armádní rozpočet stále stoupá. Například za posledních 5 let je evidován nárůst o 45 %.¹⁴⁹

Svou velikostí, tedy množstvím aktivního personálu, dokonce ČLOA zdaleka překonává všechny ostatní armády na světě. V roce 2013 čítaly čínské bezpečnostní složky lidové osvobozené armády zhruba 2 285 000 aktivních vojáků. Z tohoto čísla připadá 1 600 000 pozemním složkám, 330 000 letectvu 255 000 námořnictvu a 100 000 nezávislé složce mající na starosti strategické zbraně – Druhému dělostřeleckému sboru.¹⁵⁰ Všechny výše uvedené stavy neustále konstantně klesají především z důvodu zvyšující se technické vyspělosti armády. Ta dále disponuje rezervními složkami v počtu nejméně 510 000 osob.¹⁵¹

5.1.1. Čínská bezpečnostní strategie

Čínské vedení označuje první dvě desetiletí 21. století jako „strategické okno příležitosti,“ ve kterém se bude snažit maximalizovat své postavení jakožto mocnosti. Tato snaha vytyčila následující cíle: neustálé trvání vlády Komunistické strany Číny, udržení hospodářského růstu, udržení vnitřní suverenity, obrana státní suverenity a teritoriální integrity, a upevnění velmocenské pozice ČLR.¹⁵² Ačkoli se zdá, že Čína pohlíží na bezpečnost jako na komplexní problematiku, jako nadřazený bod mezi ostatními cíli se jeví především domácí politika.

Komunistická strana Číny používá národní cítění jako velkého pomocníka při budování národní integrity a upevnění vlády Komunistické strany Číny. Nacionalistická karta je též schopna utlumit domácí opozici a vyrovnat vlastní neohrabanost v mezinárodních vztazích.¹⁵³

Čínská bezpečnostní strategie se také opírá o strategické zájmy v okolních mořích. V reálu jde o územní spory s Japonskem a Taiwanem ve Východočínském moři, které se ve značné míře dotýkají této diplomové práce, ale také spory s dalšími asijskými státy o území v Jihočínském moři. K tomu je navíc nutné dodat, že má Čína menší či větší

¹⁴⁸ United States Department of Defense, 2013, s. 45

¹⁴⁹ Číslo bylo vypočteno porovnáním odhadů SIPRI pro roky 2008 a 2013. Více na: milexmedia.sipri.org/files/?file=SIPRI+military+expenditure+diabase+1988-2013.xlsx

¹⁵⁰ PLA Training, *Global Security*. 2014, online.

¹⁵¹ Cordesman (Eds.), 2013, s. 85

¹⁵² United States Department of Defense, 2013, s. 15

¹⁵³ Ibid. s. 18

územní spory prakticky s každým sousedícím státem. Hlavním důvodem k těmto sporům může být snaha o zajištění vlastní energetické bezpečnosti, která musí pokrýt potřebu stále rostoucího počtu obyvatel. Vzhledem k tomu je tak Peking nucen udržovat schopnosti a význam armády na vysoké úrovni a věnovat značné finanční prostředky potřebné modernizaci – zejména v oblasti námořnictva a letectva. Zvyšování armádních výdajů je také důsledkem jednak zesilování americké přítomnosti v Tichém oceánu z důvodu přesunu priorit z Evropy a také vojenského posilování amerických spojenců, Japonska nevyjímaje.¹⁵⁴ Tento stav přináší zvětšování spirály bezpečnostního dilematu a lze odhadovat, že v regionu výdaje na zbrojení v následujících letech stále porostou.

5.1.2. Pozemní složky Čínské lidové osvobozené armády

Největší podíl na ČLOA mají pozemní složky. Ty byly v minulosti závislé především na technice sovětské provenience. Vzhledem k tempu vývoje moderních válečných technologií po konci studené války, které si ČLR nechtěla nechat utéci, podstoupily pozemní síly od té doby nespočet modernizačních procesů, v této souvislosti se z důvodu stagnující ekonomiky permanentně snižovaly stavy jak techniky, tak vojáků. Ne však na úkor bojovnosti, ale právě naopak.

Podle čínského ministerstva obrany se nacházejí pozemní složky pod velmi výraznou modernizací techniky, výcviku, vojenské vědy, organizace a informacionalizace, aby byla zvýšena schopnost vítězství v lokálních konfliktech a schopnost vést mimo jiné MOOTW.^{155,156} Podle Cordesmana tato modernizace probíhá velmi účinně právě v těch oblastech, které jsou stěžejní pro bojiště budoucnosti. Pozemní složky „zlepšují svou schopnost rychlého pohybu, rozdávatí ničujících úderů a bránění se electronic warfare a leteckým útokům, aniž by byly nuceny se spoléhat na širokou masu vojáků.“ Ve výsledku se pozemní síly ČLOA staly mnohem více schopné čelit nepředvídatelnému vývoji na euroasijské pevnině.¹⁵⁷

Celkově pozemní složky disponují 7430 těžkými tanky, 800 lehkými tanky a dalšími 16 000 vozidly a děly. Podpůrnou a logistickou funkci má 677 helikoptér.¹⁵⁸ Část techniky je od roku 2000 z důvodu snižování její konkurenceschopnosti podrobena stále četnější modernizaci a zároveň se zvyšuje vývoj nových pěchotních vozidel, tanků a dělostřeleckých systémů.

¹⁵⁴ United States Department of Defense, 2013, s. 18

¹⁵⁵ Military Operations Other than War

¹⁵⁶ About PLA. *Ministry of National Defense the People's Republic of China*. 2014, online.

¹⁵⁷ Cordesman (Eds.), 2013, s. 120

¹⁵⁸ Ibid. s. 126-138

5.1.3. Námořnictvo Čínské lidové osvobozené armády

Námořnictvo ČLOA bylo dlouhou dobu označováno za Achillovu patu veškerých ozbrojených sil. Skládalo se pouze z technicky nedokonalých hlídkových plavidel závislých na pozemní podpoře. Modernizační plány započaté v 80. letech 20. století gradující v posledním desetiletí započaly krok k silám schopným nezávislé akce v okolí Číny, v celém pacifickém prostoru, ale také v omezené míře v Indickém oceánu.

K roku 2013 disponovalo Čínské námořnictvo jednou letadlovou lodí, 23 torpédoborci, 52 fregatami, 85 plavidly pobřežní stráže a 54 ponorkami. 5 těchto ponorek funguje na atomový pohon. Letadlová loď byla zakoupena od Ukrajiny v roce 1998 za 20 milionů US\$.¹⁵⁹ Modernizace a vývoj jsou zaměřeny na nové zbraňové systémy, torpédoborce, fregaty a především na vývoj nových atomových ponorky třetí generace, které se mají stát páteří celého námořnictva. Zároveň probíhá vývoj vlastní letadlové lodi s předpokládaným spuštěním do provozu v roce 2015.¹⁶⁰ Význam postavení ponorek dokazuje vybavení několika z nich systémem Anti-Ship Cruise Missile (ASCM) a probíhá vývoj strojů schopných nést jaderné hlavice,¹⁶¹ které znamenají pro Čínu první relevantní možnost druhého jaderného úderu. Avšak zatím je tento projekt ve stadiu testování a tyto nové ponorky prozatím neopustily čínské teritoriální vody.¹⁶²

5.1.4. Letectvo Čínské lidové osvobozené armády

Letectvo je podle čínského ministerstva obrany klíčovou složkou ČLOA a je především zodpovědné za obranu čínského vzdušného prostoru i teritoriální suverenity celé pevninské Číny. S cílem splňovat světové standardy moderního válečnictví se plnou rychlostí pracuje na přeměně čínských leteckých sil a rozšíření svého původního účelu obrany teritoria na moderní útočné i obranné letectvo s atributy průzkumu, včasného varování a protiraketové obrany.¹⁶³

Již zmiňovanou modernizací se letectvo přeměnilo ze zastaralých obranných složek založených především na velkém množství bojových letounů druhé a třetí generace na, sice méně početnou sílu složenou především z letounů čtvrté a páté generace, ale zato mnohem více diversifikovanou strukturu schopnou plnění úkolů aktivní obrany, útoku, přepravy a dalších. Spojené státy velmi pozorně sledují expansi

¹⁵⁹ Cordesman (Eds.), 2013, s. 150

¹⁶⁰ The PLA Navy. *Ministry of National Defense the People's Republic of China*. 2014, online.

¹⁶¹ Strategic ballistic missile submarine (SSBN)

¹⁶² Cordesman (Eds.), 2013, s. 167

¹⁶³ The PLA Air Force. *Ministry of National Defense the People's Republic of China*. 2014, online.

čínských schopností na moři a ve vzduchu, kterým věnují mnohem větší zájem než pokroku v pozemním vojsku.

Od roku 2010 jsou letecké síly schopny, stejně jako ostatní složky, čelit útokům electronic warfare. K roku 2013 je ve výzbroji letectva 1 700 stíhaček, 600 útočných bombardérů a 475 transportních letounů. Většina starších letadel je sovětské výroby, ty novější jsou již vyrobené v Číně ve spolupráci s Ruskou federací a vybavené ruskými systémy.¹⁶⁴

Čína rovněž pracuje na vývoji vlastního letounu opatřeného systémem stealth. Vývoj tohoto „neviditelného“ stroje Čcheng-tu J-20 je veřejnosti znám od roku 2011, ale datum uvedení do provozu zatím ještě není upřesněno. Vznik těchto strojů probíhá i díky technologické špionáži západních států. Projekt dalšího „neviditelného“ stíhače Šen-jang J-31 vzniká díky krádežím dokumentace k americkým letounům F-35 a F-22 a v britské firmě BAE Systems.¹⁶⁵ Dalším důkazem modernizace je vývoj bezpilotního bojového letounu s technologií stealth založeného na americké předloze Northrop Gurmman X-47B.¹⁶⁶

5.1.5. Strategické raketové síly Čínské lidové osvobozené armády

Vývoj a modernizace probíhá také v silách majících na starosti strategické raketové systémy, ty jsou sdruženy do složky pod názvem Druhý dělostřelecký sbor Čínské lidové osvobozené armády. Zde proběhla změna jaderného odstrašení založeného na střelách středního doletu do současného stavu, který je širokou paletou mezikontinentálních raket a střel středního doletu v kombinaci s konvenční raketovou výzbrojí schopnou přesného útoku na střední vzdálenosti.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Cordesman (Eds.), 2013, s. 191

¹⁶⁵ Ibid. s. 207

¹⁶⁶ Ibid. s. 209

¹⁶⁷ Ibid. s. 217

Počty hlavic a odpalovacích raket je uveden v následující tabulce. Údaje jsou z roku 2012.¹⁶⁸

Tabulka č. 1: Strategické zbraně ČLOA

China's Missile Force			
System	Missiles	Launchers	Estimated Range
ICBM	50-75	50-75	5,500+ km
IRBM	5-20	5-20	3,000-5,500 km
MRBM	75-100	75-100	1,000-3,000 km
SRBM	1,000-1,200	200-250	< 1,000 km
GLCM	200-500	40-55	1,500+ km

ČLR prohlašuje, že udržuje strategické síly pouze z důvodu sebeobranu a dodržují politiku no-first use. Jaderné zbraně jsou tedy určeny na protijadernou obranu a odstrašení a nejsou namířeny proti žádnému konkrétnímu státu. Jakmile se však Čína ocitne pod jadernou hrozbou, strategické raketové systémy budou uvedeny do pohotovosti a připraveny provést resolutní jaderný protiútok.¹⁶⁹

5.2. Japonská útočná síla

Ačkoli se vojenské složky nazývají Japonské sebeobrané síly, někteří experti nepochybují o jejím ofenzivním potenciálu. Princip obranné politiky je zakotven v článku 9 japonské ústavy¹⁷⁰ a vychází ze zkušeností japonské agrese ve druhé světové válce, které má ústava sepsaná Spojenými státy v roce 1947 zabraňovat. USA jsou v současnosti hlavním japonským spojencem a zároveň garantem bezpečnosti. V případě ústavní změny by bylo možné uvažovat o ofenzivním potenciálu japonských ozbrojených sil.

Vojenská role Japonska v mezinárodním systému, definovaná nebo spíše omezená ústavou a vládní politikou, je tedy výrazně závislá na úzké vojenské spolupráci s USA, ale na druhé straně se veřejné mínění v reakci na sílící bezpečnostní hrozby v regionu stále více kloní pro zvýšení podpory pro sebeobrané síly, které prováděly

¹⁶⁸ Cordesman (Eds.), 2013, s. 220

¹⁶⁹ The Second Artillery Force of the PLA. *Ministry of National Defense the People's Republic of China*. 2014, online.

¹⁷⁰ The constitution of Japan. *Solon Law Archive*. 1946, online.

operace mimo japonské území pouze v několika málo případech, jako jsou živelné katastrofy nebo postkonfliktní rekonstrukce. V posledních letech jsou z tohoto důvodu vedeny četné diskuse ohledně možné reinterpretace nebo revize článku 9 japonské ústavy.¹⁷¹

Japonsko nevynekládá na obranu srovnatelné prostředky jako ČLR. Podle údajů SIPRI činil rozpočet na obranu v roce 2012 59,3 miliard US\$. Tato hodnota za posledních deset let stále klesá. Oproti roku 2003 se jedná o více než 3,5% pokles. Ten je způsoben ekonomickou stagnací a především snahou vlády o udržování výdajů na armádu okolo jednoho procenta HDP. I přes snižování výdajů je japonská armáda ve srovnání rozpočtů na šestém místě na světě.¹⁷² Podle prohlášení vlády premiéra Abeho z prosince 2013 bude v následujících letech provedena masivní investice do armády, díky čemuž mají výdaje na obranu vzrůst o 5 % v následujících pěti letech. Tenko krok je zdůvodněn zvyšujícími se hrozbami ze strany KDR a také ČLR, kvůli jejím nárokům na sporné území souostroví Senkaku.¹⁷³

Podle údajů uvedených v rozpočtu ministerstva obrany na fiskální rok 2014 čítá 243 677 členů aktivního personálu vojenských složek. Z tohoto čísla připadá 151 063 na pozemní složky, 47 517 na letectvo a 45 517 na námořnictvo. V záloze je k dispozici 8 175 členů rezerv.¹⁷⁴ V pořadí států podle množství aktivního vojenského personálu je Japonsko až na 23. místě na světě. Podstatná část okolních zemí regionu jako ČLR, Ruská federace, obě Koreje i Taiwan mají vyšší počty mužů, ale i přes to je nutné v celosvětovém kontextu zařadit japonskou armádu mezi ty velké.¹⁷⁵

5.2.1. Japonská obranná politika

Princip japonské obranné politiky byl vytvořen devátým článkem japonské ústavy, který doslova říká: „Jakožto země usilující o mezinárodní mír založený na spravedlnosti a pořádku, zřikají se navždy Japonci války jako svrchovaného práva národa hrozby nebo použití síly jako prostředků pro řešení mezinárodních sporů. Za účelem dosažení cíle uvedeným v předchozím odstavci, pozemní, námořní a vzdušné síly, jakož i další válečný potenciál nebude udržován. Právo na vyhlášení válečného stavu nebude uznáno.“¹⁷⁶ Tato formulace je tak klíčovým bodem japonské zahraniční

¹⁷¹ Japan – Security Policy *Global Security*. 2014, online.

¹⁷² Perlo-Freeman, Solmirano, 2014, s. 2

¹⁷³ Japan – Security Policy *Global Security*. 2014, online.

¹⁷⁴ Ministry of Defense, 2013, s. 39

¹⁷⁵ The International Institute for Strategic Studies 2013, s. 550

¹⁷⁶ The constitution of Japan. *Solon Law Archive*. 1946, online.

a bezpečnostní politiky, ale také částečnou součástí národní identity. Spojené státy jsou proto Japonským klíčovým spojencem, jelikož fungují jako garant bezpečnosti. Japonsko se snaží udržovat úzké partnerství a podporovat USA vždy, jak jen to je možné.

„Hlavním cílem národní bezpečnostní politiky je zabránění přímé a nepřímé agrese. V případě napadení bude protivník odražen a dojde tak na ochranění nezávislosti a míru japonské demokratické společnosti.“¹⁷⁷ Tento cíl je podle japonské bezpečnostní politiky dosažen následujícími pěti kroky: podpora aktivit OSN a mezinárodní spolupráce, stabilizace životních podmínek obyvatel a podpora vlastenectví, rozvoj racionálních obranných schopností v mezích sebeobranných úkolů, a čelení vnější agresi za pomoci USA do té doby, než bude v budoucnu schopné tuto úlohu zastávat OSN. Kromě této primárně na obranu zaměřené politiky, razí Japonsko své záměry principy odmítající, aby se země stala vojenskou mocností. Odmítá vlastnění a použití jaderných zbraní plně v souladu se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní.¹⁷⁸

Samozřejmě existuje i skupina lidí, která se plně neztotožňuje s tímto japonským postojem a z různých důvodů (jedním z nich je například obava před útlumem amerických aktivit v tichomořském regionu a s tím souvisejícím snížením americké ochrany Japonska a následnou potřebou remilitarizace japonské obranných sil do plnohodnotného stavu, případně i odklon od politiky odmítající použití jaderných zbraní) se staví za posun Japonska k více proaktivnímu státu nebo alespoň k „normální“ mezinárodní vojenské roli.¹⁷⁹ Takový posun by se neobešel bez revize japonské ústavy.

Podle posledních událostí však Japonsko k tomuto posunu směřuje. Čínu dlouhodobě označuje jako nestabilizující prvek celého regionu a provádí různé kroky, aby dalo najevo, že s rostoucí vojenskou silou ČLR nesouhlasí. Toto pojmenování Číny je dáváno najevo kupříkladu premiérem Abem, který zintenzivnil státní návštěvy Indie – hlavního rivala Čínské lidové republiky,¹⁸⁰ označením ČLR jako jednoho (vedle KLR) z primárních nebezpečí japonské bezpečnosti v aktuálním vydání bílé knihy o obraně,¹⁸¹ či návštěvou premiéra Abeho ve Svatyni Jasukuni.¹⁸² Návštěvy chrámu mají pouze symbolickou hodnotu, ale čínskou veřejnost i politické kruhy tyto kroky velmi

¹⁷⁷ Fundamental Concepts of National Defense. *Ministry of Defense*. 2014, online.

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Hughes, 2006 s. 725

¹⁸⁰ Ford: Will Japan Abandon Pacifism?. *The Atlantic*. 2014-01-23, online.

¹⁸¹ Kallender-Umezū: Japan's Blunt Stance Riles China, S. Korea. *Defense News*. 2013-07-14, online.

¹⁸² Tabuchi: With Shrine Visit, Leader Asserts Japan's Track From Pacifism. *The New York Times*. 2013-12-26, online.

popouzí ve vzpomínce na japonské válečné zločiny druhé světové války. Jelikož se jednalo o první premiérskou návštěvu svatyně po sedmi letech, jasně demonstruje současnou japonskou tendenci vymezit se Číně a možný odklon od pacifizmu a sebeobrané politiky. Paradoxní je, že právě premiér Abe byl ve svém prvním funkčním období předsedy japonské vlády (2006-2007) Pekingem označován za velkého spojence. Navíc v té době ani nenavštívil svatyni.

Na Nový rok 2014 Šinzó Abe veřejně prohlásil, že si stále rezolutně stojí za snahou změnit japonskou pacifistickou ústavu, „...aby Japonsko mohlo hrát aktivnější roli v udržování světového míru a stability.“¹⁸³ Změna ústavy je dlouhodobý proces. Liberální demokraté (LDP) nedrží většinu v obou komorách parlamentu a ke změně ústavy je potřeba i schválení referendem. Abe sám předpokládá, že proces revize ústavy bude dokončen před rokem 2020, kdy bude Tokio, pořádat letní olympijské hry.¹⁸⁴

5.2.2. Japonské pozemní sebeobrané síly

Největší složkou Japonských sebeobraných sil je jejich pozemní část. Její funkce je zúžena tím, že je Japonsko souostrovím. Této situaci je přizpůsobeno vybavení i strategie, které jsou zaměřeny především na obranu přes 15 000 km dlouhého pobřeží. Japonské vnitrozemí není vzdáleno více než 150 km od moře, proto nemusí mít pozemní síly vysokou manévrovatelnost.

Kvůli velikosti armád obou největších potenciálních nepřátel a vlastní velikosti sebeobrané pozemní síly má Japonsko malou šanci odrazit případný rozsáhlý útok a přejít do protiútoků. V jeho silách je pouze odražení menšího či méně intenzivního útoku nebo provedení vyčkávacího odporu do té chvíle, než přijde na pomoc armáda Spojených států.¹⁸⁵

Jádrem obranného systému je především radarový systém včasného varování. Tento systém musí být, vzhledem k relativní blízkosti států představujících bezpečnostní hrozbu, soustavně modernizován a vylepšován. Dále se jedná o protitankové střely a střely země – voda. K dispozici mají pozemní síly 1 100 těžkých tanků, 1 450 lehkých tanků a 895 děl.¹⁸⁶ Poslední akvizicí je předloňský nákup obojživelných vozidel.¹⁸⁷

¹⁸³ Hofilena: PM Abe publicly declares need to revise Japan's pacifist constitution. *Japan Daily Press*. 2014-01-02, online.

¹⁸⁴ Ford: Will Japan Abandon Pacifism?. *The Atlantic*. 2014-01-23, online.

¹⁸⁵ Japan Ground Self Defense Force. *Global Security*. 2014, online.

¹⁸⁶ Japan Land Forces military equipment and vehicle Japanese Army. *Army Recognition*. 2014, online.

5.2.3. Japonské námořní sebeobránné síly

Japonské námořní sebeobránné síly plní dva stěžejní úkoly – ochranu námořní dopravy a ochranu japonského teritoria. Souostrovní charakter, vysoký podíl na mezinárodním obchodu a surovinová i potravinová nesoběstačnost udávají důvody důležitosti námořních sil. Hlavním těžištěm výcviku je obrana před nepřátelskými letadly a ponorkami. Protiponorkový boj je hlavním tématem modernizačních snah. Vzhledem k tomu, že je tento boj komplexní záležitostí celých sebeobránných sil, modernizace zaměřená na protiponorkovou obranu se tak kromě námořních sil týká i letectva a pozemních sil. Nepatrně ve stínu tohoto modernizačního cíle zůstává kritická zranitelnost proti leteckému útoku, mimo jiné i z důvodu absence letadlové lodi.¹⁸⁸

Námořní síly tvoří 47 torpédoborců. Šest z nich je vybaveno americkým systémem protivzdušné obrany Aegis. Dále 18 ponorek a 78 menších plavidel.¹⁸⁹ Absenci letadlových lodí se Japonsko snaží částečně vyrovnat nákupem lodí schopných nést helikoptéry. Zatím provozují dvě taková plavidla.¹⁹⁰

5.2.4. Japonské letecké sebeobránné síly

Společně s námořními sebeobránnými silami tvoří letecká část sebeobránných sil páteří složku obrany. V souladu s defenzivní státní politikou fungují v režimu částečné pasivní pohotovosti s úkolem napadajícího protivníka co nejdříve detekovat radarem a zničit co nejdále od pobřeží Japonska. K tomu pomáhá rozsáhlá síť radarů, raket země-vzduch a množství leteckých základen. Dalším úkolem je podpora případných operací námořních a pozemních sebeobránných sil. V této oblasti mají letecké síly, i přes soustavnou modernizaci, nedostatky v počtu přesně řízených střel. Výzbroj pro boj vzduch – vzduch takovým problémem není.¹⁹¹

Letecké síly používají 552 letadel americké a japonské výroby, které mohou být použity v boji.¹⁹² Velkou část, přesně 201 strojů, jsou stíhací letouny čtvrté generace Mitsubishi F-15 Eagle. Pro potřeby průzkumu a včasného varování se používá 17 letadel a 66 je využito jako transportních.¹⁹³

¹⁸⁷ The Military Balance, 2013, s. 306

¹⁸⁸ Japan Maritime Self Defense Force. *Global Security*. 2014, online.

¹⁸⁹ Chanlett-Avery, Rinehart, 2013, s. 23

¹⁹⁰ The Military Balance, 2013, s. 306

¹⁹¹ Japan Air Self Defense Force. *Global Security*. 2014, online.

¹⁹² Japonské stíhací letouny jsou vyrobeny firmou Mitsubishi licencí od americký firem McDonnell Douglas a Lockheed Martin.

¹⁹³ Chanlett-Avery, Rinehart, 2013, s. 23

Stíhací letouny páté generace s technologií stealth vlastní Japonsko zatím pouze dva exempláře Lockheed Martin F-35 Lightning II, které jsou prozatím v režimu tréninku a testování.¹⁹⁴ Celkově má Japonsko podepsanou objednávku na celkem 42 těchto letadel do roku 2016. Dále plánuje společný provoz bezpilotních letounů Northrop Grumman RQ-4 Global Hawk určených na průzkum a ve fázi plánování je vlastní stíhací letoun páté generace.¹⁹⁵

5.2.5. Síly Spojených států v Japonsku

Vojenská přítomnost Spojených států na japonském souostroví je nepřetržitá od kapitulace po druhé světové válce a následné poválečné správě země. Přítomnost amerických vojsk je dána japonskou ústavou z roku 1947 a Smlouvou o vzájemné spolupráci a bezpečnosti z roku 1952 a USA vystupuje jako garant japonské bezpečnosti.¹⁹⁶ Na japonských ostrovech nebo jejich bezprostředním okolí slouží okolo 53 000 vojáků na 89 základnách. 37 z nich je na ostrově Okinawa.¹⁹⁷ Vzhledem bezpečnostní situaci v pacifickém regionu a přesunu amerických bezpečnostních priorit z Evropy do Pacifiku je možné očekávat zesílení americké přítomnosti i v Japonsku.

Celkový počet amerických vojáků působících pod Silami Spojených států v Japonsku je 49 700. Členů námořní pěchoty je 14 950, námořnictva 18 700, letectva 12 500 a armády 2 500.¹⁹⁸

Součástí sil Spojených států v Japonsku je jedna letadlová loď, 10 torpédoborců, z nichž 8 je vybaveno systémem protivzdušné obrany Aegis, 142 bojových letounů F-15 Eagle a F-18 Hornet,¹⁹⁹ 24 transportních letounů MV-22 Osprey a 12 tankovacích letounů.²⁰⁰ Zajímavostí je odpor japonské veřejnosti i politických kruhů proti nasazení transportních letounů Osprey v roce 2012. Podle japonských argumentů nebyly doposud důkladně prošetřeny nehody tohoto konvertablánu a implementovány změny do novějších verzí v důsledku těchto havárií.²⁰¹

¹⁹⁴ Defense Programs and Budget of Japan. *Ministry of Defense*. 2014, online.

¹⁹⁵ *The Military Balance*, 2013, s. 269

¹⁹⁶ Reischauer, Ed. 2000, s. 278

¹⁹⁷ Chanlett-Avery, Rinehart, 2013, s. 1

¹⁹⁸ *The Military Balance*, 2013, s. 309

¹⁹⁹ Jedná se o bojové letouny čtvrté respektive 4,5 generace.

²⁰⁰ Chanlett-Avery, Rinehart, 2013, s. 23

²⁰¹ *Ibid.* s. 21

6. Útočné záměry

V souladu s realistickou teorií rovnováhy hrozeb bude proveden výzkum útočných záměrů obou aktérů. Ty budou rozebrány pomocí analýzy veřejných prohlášení nejvyšších státních představitelů směrem k druhému státu. Na základě svého obsahu budou rozdělena na dvě skupiny, které umožní určit intenzitu útočných záměrů daného státu.

Prohlášení budou zkoumána v období od roku 2010 do současnosti. Tento časový úsek byl vybrán z důvodu snahy o nalezení určité tendence ve vzájemných prohlášeních. Na základě výsledků srovnání získaných dat v tomto časovém období bude snadno rozpoznatelné, zdali se útočné záměry daného státu stupňují nebo naopak uvadají. Vzájemná prohlášení, kterými zástupce státu varuje protějšek před svými útočnými záměry nebo jiným použitím síly, budou rozdělena do tří kategorií podle svého obsahu – útočná, defenzivní a kooperativní. Útočná a defenzivní prohlášení budou, vzhledem ke konfliktní podstatě, vyhodnocena společně. Útočné prohlášení varuje druhou stranu před případnou akcí, defenzivní prohlášení většinou bývá reakcí a kroky soupeře. Do defenzivních prohlášení budou zařazena i ta, která artikuluje určitý protest vůči akci druhé strany. Spolupráce mezi státy konfliktní potenciál snižuje, a proto se ke kooperativním prohlášením uchylují státy v období, kdy nemají zájem na artikulaci útočných záměrů, lépe řečeno takové zájmy ani nemají.

Aby byla zajištěna co největší nezájatost výzkumu, budou prohlášení převzata ze zahraničních nezávislých médií. Většina prohlášení pochází z internetového zpravodajství agentury Reuters. Pouze jedno prohlášení je převzato ze zpravodajství Bloomberg Businessweek, jelikož se agentura Reuters této konkrétní události nevěnuje v potřebném rozsahu.

6.1. Čínská prohlášení

6.1.1. Útočná prohlášení

26. října 2012 – Náměstek ministra zahraniční Čínské lidové republiky prohlásil, že si Peking rezervuje právo na provedení silných protipatření, jestliže bude Japonsko pokračovat ve „vytváření incidentů“ ve vodách sporných neobydlených ostrovů Senkaku. Dodal, že Čína nemá v rukávu pouze malé množství protipatření, které mohou být v reakci přijaty, aby byla zachována státní suverenita a územní celistvost. Jaká protipatření měl přesně na mysli, však nevedl. Jedinou možnou cestou návratu

k běžným vztahům je, podle jeho slov, chvíle, kdy se Japonsko vzdá svých iluzí a uzná své chyby.²⁰²

1. února 2014 – Předsedkyně zahraničního výboru Fu Jing čínského národního lidového shromáždění uvedla, že vztahy mezi ČLR a Japonskem jsou „pravděpodobně na nejhorší úrovni.“ Teritoriální spory a japonské provokace související s historií²⁰³ ohrožují stabilitu regionu a komunistická vláda je připravena provést jakoukoli akci k zachování regionální stability. Japonská strana na toto prohlášení odvětila, že by ráda usilovala o dialog s ČLR v bezpečnostních otázkách.²⁰⁴

6.1.2. Defenzivní prohlášení

2. listopadu 2010 – Čína kritizovala americkou snahu o pomoc ve zlepšování čínsko-japonských vztahů, ve kterých přišlo zhoršení z důvodu sporu o souostroví Senkaku. Podle prohlášení čínského ministerstva zahraničí je tato americká představa o pomoci zcela špatná: „Je zapotřebí poukázat, že ostrovy Tiao-jü-tao²⁰⁵ jsou čínské území a spor mezi Čínou a Japonskem o ně je pouze mezi těmito dvěma zeměmi.“²⁰⁶

13. září 2012 – Čínský náměstek ministra obchodu Žang Ceg-vej podpořil snahu svých kolegů, kteří žádali uvalení obchodních sankcí na čínské zboží. Bojkot obchodu s Japonskem měl fungovat jako odvěta za japonský nákup sporných ostrovů Senkaku. Žang dále uvedl, že Čína je pro Japonsko hlavním obchodním partnerem a koupě sporného území s sebou přinese negativní důsledky do hospodářských a obchodních vztahů.²⁰⁷

21. září 2010 – Peking protestoval proti věznění čínského kapitána, který byl zadržen japonskou pobřežní stráží ve sporných vodách obklopujících souostroví Senkaku. Mluvčí ministerstva zahraničí Čínské lidové republiky uvedl, že tato událost vážně narušila čínsko-japonské vztahy. Klíčem k zabránění dalšímu zhoršování situace podle jeho slov spočívalo na okamžitém a bezpodmínečném propuštění muže.²⁰⁸

²⁰² Jones. China wals of strong steps in Japan island spat. *Reuters*, 2012-10-26, online.

²⁰³ Premiérské návštěvy svatyně Jasukuni.

²⁰⁴ Donahue. China-Japan Relations Reach Low Point, Chinese Official Says. *Bloomberg Businessweek*, 2014-02-01, online.

²⁰⁵ Senkaku

²⁰⁶ Blanchard. China decries and U.S. involvement in Japan dispute. *Reuters*, 2010-11-02, online.

²⁰⁷ Blanchard. China says tensions with Japan likely to hurt trade. *Reuters*, 2012-09-13, online.

²⁰⁸ Fudžioka. China snubs Japan PM over boat row, rule sout meeting. *Reuters*, 2010-09-21, online.

24. září 2012 – Jako reakci na japonské zakoupení sporných ostrovů Senkaku od soukromého vlastníka, vyslal Peking do oblasti dvě civilní pozorovací lodě. Podle čínské tiskové agentury Japonsko konstantně provokuje v souvislosti se souostrovím Senkaku a narušuje čínskou teritoriální celistvost. Nejmenovaný zdroj připomněl, že podle zákonů ČLR mají lodě právo provádět jakékoli obranné hlídky v okolí sporných ostrovů.²⁰⁹

26. prosince 2013 – V souvislosti s premiéřskou návštěvou svatyně Jasukuni obvinila Čína (společně s Jižní Koreou) z vyhrocování vzájemných vztahů v regionu. Chování Japonska bylo označeno jako nebezpečné. Komentátor státního deníku dodal, že tato vykalkulovaná provokace má za úkol pouze umocnit napětí.²¹⁰

8. března 2014 – Čínský ministr zahraniční Wang Ji na tiskové konferenci svého úřadu prohlásil, že jeho země bude „bránit každý centimetr svého území, aby bylo zamezeno jakýmkoli možnostem kompromisu týkajícího se společných čínsko-japonských otázek ohledně historie a území.“ Dále upřesnil, že je tento konflikt také o vzájemném uznání: „Když ostatní respektují nás, respektujeme je o to více.“²¹¹

6.1.3. Kooperativní prohlášení

24. října 2010 – Následkem japonských kroků v záležitosti sporu o souostroví Senkaku, kdy byl zadržen kapitán čínské rybářské lodi, propukly v řadě čínských měst protijaponské protesty. Podle prohlášení vydaným čínským ministerstvem zahraničí Peking očekává, že se Japonsko společně s ČLR zapojí do společného úsilí o zachování strategického a vzájemně prospěšného bilaterálního vztahu.²¹²

13. března 2011 – Peking vyslal do Japonska záchranný tým na pomoc obětem ničivého zemětřesení a následné vlny tsunami. Tento krok byl proveden navzdory problémům, které otřesy způsobily na čínské pevnině.²¹³ Čínský premiér Wen Ťia-pao uvedl, že vyslání záchranného týmu do Japonska je vyjádřením díky za japonskou pomoc při masivním zemětřesení v provincii Sičuan v roce 2008. Tato spolupráce a vyjádření podpory následoval šest měsíců po vzájemné teritoriální roztržce.²¹⁴

²⁰⁹ Takenaka. Japan protests as Chinese ships enter disputed waters. *Reuters*, 2012-09-24, online.

²¹⁰ Slodkowski. Japan's Abe visits shrine for war dead, China, South Korea angered. *Reuters*, 2013-12-26, online.

²¹¹ Blanchard. China says no room for compromise with Japan on history, territory. *Reuters*, 2014-03-08, online.

²¹² Duncan. China breaks up anti-Japan protests. *Reuters*, 2010-10-24, online.

²¹³ Rozsah škod po těchto otřesech byl v Japonsku nesrovnatelně vyšší.

²¹⁴ Blanchard. Japan's hour of need prompts show of Chinese goodwill. *Reuters*, 2011-03-13, online.

21. května 2011 – Čínský ministr obchodu při příležitosti návštěvy místa havárie jaderné elektrárny Fukušima prohlásil, že obě strany mají zájem na pokračování obchodní spolupráce. Především zmínil snahu o zvýšení dovozu japonských zemědělských výrobků.²¹⁵

4. května 2011 – Navzdory formulaci v aktualizovaném vydání japonské bílé knihy o obraně, které nově označuje ČLR jako hrozbu, se Peking snaží přesvědčit svého ostrovního souseda o opaku. Čínský ministr obrany na obranném summitu v Singapuru zdůraznil, že čínský vojenský rozvoj je definován snahou o mírový rozvoj. „Takový rozvoj je skvělou příležitostí pro celý svět, Japonsko nevyjímaje, a ne hrozbou.“²¹⁶

25. prosince 2011 – Japonsko a ČLR se shodly na zahájení formálních rozhovorů ohledně paktu volného obchodu, které by měly začít počátkem roku 2012. Součástí plánovaného projektu by se měla stát i Jižní Korea. Čínský premiér Wen Ťia-pao byl touto myšlenkou nadšen a tvrdil, že budou s Japonskem úzce spolupracovat na podpoře měnového a finančního rozvoje a vzniku čínsko-japonsko-jihokorejské zóny volného obchodu.²¹⁷

25. ledna 2013 – Čína se na společném mítinku svolaným OSN zavázala, že zklidní napětí v teritoriálním sporu o souostroví Senkaku. Si Ťin-pching se vyjádřil ve smyslu nutnosti pokračování úzkých vztahů s Japonskem, které se nemění.²¹⁸

20. března 2013 – Nový čínský prezident Si Ťin-pching jmenoval nové vedení ministerstva zahraničních věcí s cílem urovnání teritoriálních sporů s Japonskem. Upozornil, že čínská prosperita závisí na pevných a pokojných vztazích se svými sousedy a Washingtonem. Navzdory tomuto nově nastolenému projaponskému kurzu vedla první Siova zahraniční cesta do Ruské federace a spřátelených afrických zemí.²¹⁹

6.2. Japonská prohlášení

6.2.1. Útočná prohlášení

13. prosince 2012 – Japonsko vyslalo osm stíhacích letounů proti čínskému letadlu patřícímu pobřežní strážní, který narušil vzdušný prostor v okolí sporného souostroví Senkaku. Po vizuálním kontaktu obou posádek, čínský pilot změnil kurz a opustil vzdušný

²¹⁵ Wee. Chinese, South Korean leaders visit Fukushima. *Reuters*, 2011-05-21, online.

²¹⁶ Blanchard. China tells Japan i tis no threat. *Reuters*, 2011-06-04, online.

²¹⁷ Takenaka. Japan, China look to FTA trade talks, debt buys. *Reuters*, 2011-12-25, online.

²¹⁸ Jones. China, Japan move to cool down territorial dispute. *Reuters*, 2013-01-25, online.

²¹⁹ Blanchard. China's new diplomats signal Shaw with Japan, keeping U.S at bay. *Reuters*, 2013-03-20, online.

prostor, který Japonsko pokládá za svůj. Japonsko varovalo, že na tyto množiči se incidenty bude reagovat obdobně. Naproti tomu Čína vydala prohlášení, ve kterém stojí, že tento let byl „zcela normální.“²²⁰

6.2.2. Defenzivní prohlášení

24. října 2010 – Japonský ministr obchodu Akihiro Ohata po schůzce se svým čínským protějškem vyjádřil znepokojení nad dopadem zhoršení vzájemných vztahů na obchod obou zemí. Čína se z politických důvodů rozhodla omezit dovoz vzácných kovů do Japonska. Na dovozu je závislý japonský elektrotechnický a automobilový průmysl. Ohatova snaha o ukončení čínského zákazu dovozu vzácných kovů Peking nezviklala.²²¹

29. srpna 2011 – Šestým japonským premiérem za předešlých pět let se stal ministr financí Jošihiko Noda. Ve svém úvodním projevu ve své funkci vyzdvihl důležitost aliance se Spojenými státy a označil současné chování ČLR a její modernizace armády a rozvoj námořně-vojenských aktivit za regionální nebezpečí. Na druhou stranu podotknul, že vláda musí v časech špatných vzájemných vztahů s Pekingem, respektovat zájmy obou stran.²²²

14. září 2012 – Poté co šest čínských průzkumných vojenských plavidel vstoupilo do vod v okolí sporného souostroví Senkaku, musela zasáhnout japonská pobřežní stráž. Během několika hodin čínské lodě krizovou oblast pokojně opustily. Japonský ministr zahraničí Kojičiro Gamba obvinil Peking ze zbytečné eskalace celé situace: „Chtěl bych zdůraznit, že nenecháme situaci ještě více eskalovat a pevně věřím, že ČLR bude též reagovat vhodným a klidným způsobem.“²²³

6.2.3. Kooperativní prohlášení

20. prosince 2011 – Ve zprávě o japonském podpisu smlouvy o nákupu amerických stíhacích letounů páté generace s technologií stealth F-35, která demonstruje upevnění americko-japonské bezpečnostní spolupráce, nepadla žádná zmínka o teritoriálních a historických rozporech s ČLR. Naopak byl nákup těchto letadel odůvodněn hrozbou ze strany KLR. Právě kvůli severokorejské hrozbě se vyjádřil

²²⁰ Takenaka. Japan scrambles jets as Chinese plane flies over disputed isles. *Reuters*, 2012-12-13, online.

²²¹ Duncan. China breaks up anti-Japan protests. *Reuters*, 2010-10-24, online.

²²² Sieg. Japan's finance ministr to be new PM. *Reuters*, 2011-08-29, online.

²²³ Sieg. China surveillance ships Nera islands disputed with Japan. *Reuters*, 2012-09-14, online.

premiér Noda s cílem vytvoření užší spolupráce a výměny informací s ČLR v severokorejské otázce.²²⁴

26. prosince 2011 – Japonský premiér Noda na návštěvě Pekingu urgoval žádost o spolupráci Pekingu v otázce Severní Korey, která se stala po smrti svého vůdce Kim Čong-ila větším nebezpečím pro region v souvislosti s možnou demonstrací síly nástupce Kim Čong-una. Noda žádal čínského prezidenta Chu Čin-taa o vystupování ČLR jako prostředníka při zajišťování bezpečnosti v regionu, neboť ČLR je nejbližším spojencem KLR.²²⁵

20. srpna 2012 – Tokio i přes neshody v teritoriálních otázkách zdůraznilo význam těsných ekonomických vztahů pro obě země. Vedoucí sekretariátu japonské vlády uvedl, že obě země nechtějí, aby se spory o Senkaku promítly do vzájemných bilaterálních vztahů: „Čínsko-japonské vztahy jsou pro Japonsko jedny z nejdůležitějších a zároveň jsou nepostradatelné pro stabilitu a prosperitu celého asijsko-pacifického regionu. Chceme, proto, aby Čína hrála více konstruktivní roli, a chceme pokračovat v prohlubování vzájemně prospěšných vztahů.“²²⁶

1. února 2014 – Japonský ministr zahraničí Fumio Kišida v reakci na prohlášení předsedkyně zahraničního výboru čínského národního shromáždění, která varovala před jakoukoli akcí ČLR k zachování regionální stability, odpověděl, že od válečných a koloniálních dob prodělalo Japonsko zásadní sebereflexi, což dokazuje nasazení peacekeepingových jednotek na Blízkém východě nebo politika nešíření jaderných zbraní. Podle jeho slov bude Japonsko usilovat o dialog s ČLR v bezpečnostních otázkách.²²⁷

17. dubna 2014 – Premiér Abe kritizoval snahu Pekingu o násilnou změnu statusu quo v záležitosti námořního sporu o Senkaku. Zároveň připomněl, že ČLR stále ekonomicky roste a je největším ekonomickým partnerem Japonska. Proto by měly obě země v této spolupráci pokračovat a celý svět by měl vyzívat Peking k mírovému a zodpovědnému růstu.²²⁸

²²⁴ Takenaka. Japan picks Lockheed F-35 fighter as allit stress tight ties. *Reuters*, 2011-12-20, online.

²²⁵ Takenaka. Japan urges China to help keep North Korea in check. *Reuters*, 2011-12-26, online.

²²⁶ Sieg. Japan says disputed islands should not hurt key China ties. *Reuters*, 2012-08-20, online.

²²⁷ Donahue. China-Japan Relations Reach Low Point, Chinese Official Says. *Bloomberg Businessweek*, 2014-02-01, online.

²²⁸ Takenaka. Japan's Abe dubs China vital partner amid territorial disputes. *Reuters*, 2014-04-17, online.

7. Úroveň demokratičnosti režimů

V následující je zaměřena na úroveň demokratičnosti režimů obou aktérů. Tento faktor, který používají Oneal a Russett ve svém výzkumu při hledání příčin, za kterých státy mezi sebou nemají válečné konflikty. Faktor je založen na předpokladu, že demokratické státy mezi sebou nevedou války. Podle Oneala a Russetta platí následující. Čím demokratičtější stát je, tím více omezuje použití síly.²²⁹ Taková situace tedy přináší větší klid mezi státy a nižší možnost vzniku konfliktu.

Oneal se svými kolegy používali data z projektu Polity III ICPSR. Vzhledem k tomu, že tento index sdružuje data pouze do roku 1994 a ve snaze o aktuálnost práce, bude míra demokracie určována pomocí indexu Polity IV, která jsou platná do roku 2012. Do analýzy budou vybrány údaje Polity indexu IV za předešlé roky, aby bylo možné nalézt případný posun a určit trend budoucího vývoje.

Index Polity IV, který slouží pro určení demokratičnosti nebo případné nedemokratičnosti režimů využívá zobrazení daného stavu grafem. Osa X slouží jako časová linie, na které je naznačen konec studené války. Osa Y ukazuje míru demokratičnosti a má hodnoty od -10 do +10. Jako demokratický stát je označen ten, který dosáhne skóre vyššího než +6. Naproti stát se skóre -6 a nižším je autokratický. Graf dále může ukazovat další prvky (události), které ovlivňují změnu demokratičnosti režimu daného státu. Jedná se o frakcionalismus, přerušování, bezvládní, přechodné období, autokratické zpátečnictví, revoluční změnu, zhroucení státu nebo státní převrat.²³⁰

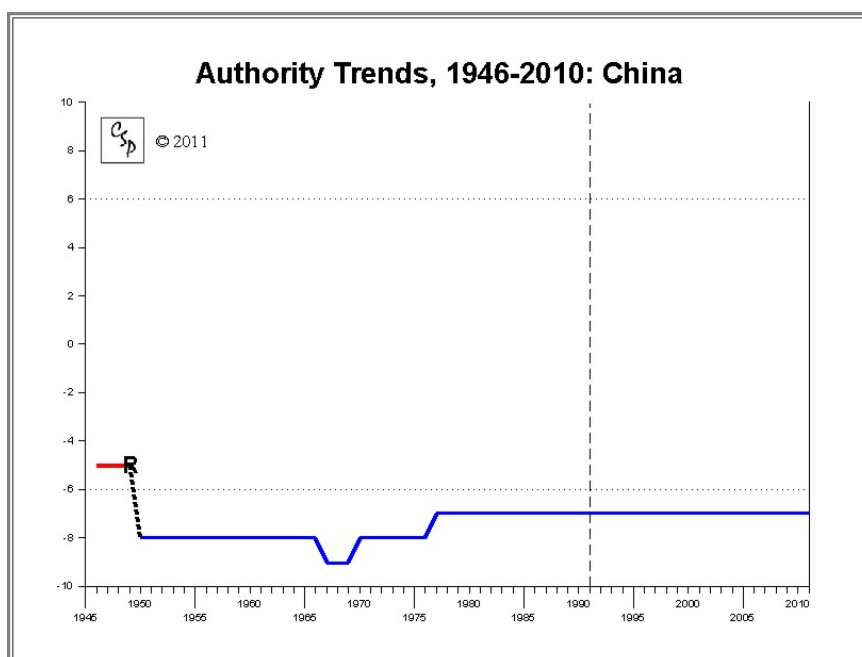
²²⁹ Jestliže jsou oba státy demokratické, je pravděpodobnost fatálního vojenského konfliktu o 86 % nižší.

²³⁰ Marshall. Explanatory Notes. *The polity IV Project*. 2011, online.

7.1. Čínská lidová republika

Jak je vidět v následujícím přiloženém grafu, je ČLR podle Polity IV indexu zařazena mezi autokratické státy, jelikož se skóre drží na hodnotě -7. Diagram velmi pěkně reflektuje historické kroky, na základě kterých probíhaly změny úrovně nedemokratičnosti – Kulturní revoluce a smrt Mao Ce-tunga. Právě Maova smrt byla poslední změnou v čínském skóre – z -8 na současných -7. Od roku 1977 je tedy hodnota neměnná a míra autokracie se v Čínské lidové republice zůstává stejná.²³¹

Graf č. 1: Čínská lidová republika podle indexu Polity IV

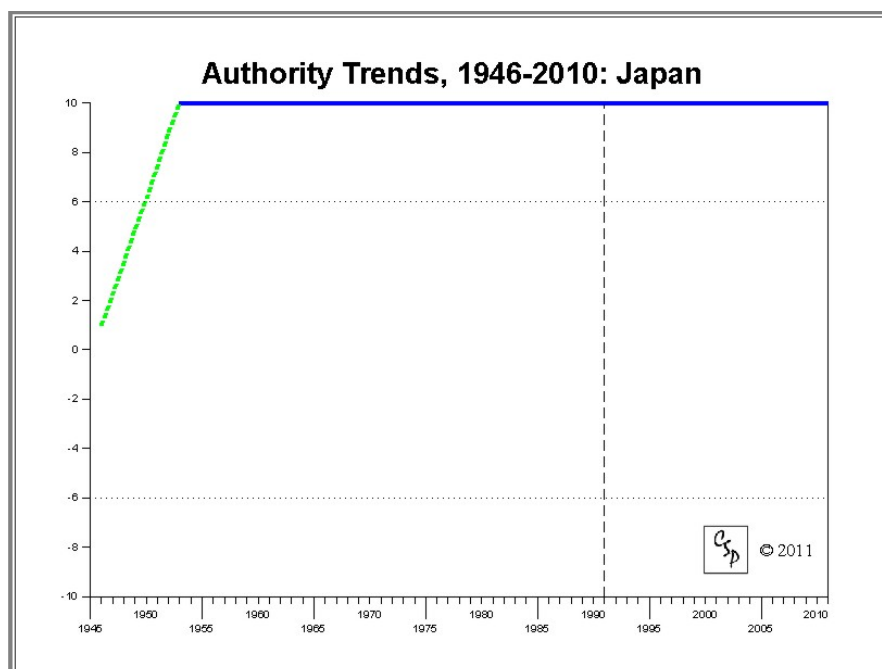

²³¹ Marshall. Authority Trends, 1946-2010: China. *The polity IV Project*. 2011, online.

7.2. Japonsko

V následujícím grafu je vidět situace Japonska. Podle Polity IV indexu je Japonsko zařazeno mezi demokratické státy. Jelikož je hodnota +10, míra demokratičnosti nemůže být vyšší a Japonsko se tedy může řadit mezi nejdemokratičtější státy světa. Podle grafu je patrné, že si takové skóre bez jakýchkoli výkyvů drží od roku 1948.²³² Zelená přerušovaná čára zobrazená v poválečných rocích značí přechod k demokracii.²³³

Graf č. 2: Japonsko podle indexu Polity IV

²³² Roku 1947 byla přijata současná japonská ústava. Skóre tedy reaguje na události předešlého roku.

²³³ Marshall. Authority Trends, 1946-2010: Japan. *The polity IV Project*. 2011, online.

8. Vzájemná ekonomická závislost

Vzájemná závislost obou aktérů, která je ekonomicky spojuje, je výrazným tlumícím prvkem případného vzniku konfliktů. Teorie vzájemné závislosti předpokládá, že s vzrůstající vzájemnou závislostí, klesá potenciál konfliktu mezi oběma státy. O Neal a Russett tuto teorii rozpracovávají a analyzují míru závislosti jednoho státu na druhém. Porovnáním těchto závislostí je možné určit stát, který má větší zájem na udržení míru, tedy udržení současné ekonomické provázanosti, neboť konflikt tuto ekonomickou provázanost naruší. Podle Oneala a Russetta platí, že stát, jehož ekonomika je více závislá na obchodu s druhým zkoumaným státem, je ten, jehož snahy se více upírají k udržení míru a současné situace na společném trhu.

Výpočet míry vzájemné závislosti je proveden vydělením výše vzájemného obchodu (vývozu a dovozu) hrubým domácím produktem. Hrubý domácí produkt státu A je vydělen součtem exportu a importu státu A se státem B pro daný rok. Totéž je provedeno pro stát B. Podle výsledných procentuálních hodnot bude možné určit, který stát je více závislý na obchodu se svým partnerem. Pro potřeby vlastního výzkumu budou zohledněna dostupná data (hrubý domácí produkt a výše vzájemného obchodu) v období mezi roky 2009-2012. Trend současného vývoje bude určen podle meziročního srovnání.

8.1. Hrubý domácí produkt ČLR a Japonska mezi lety 2009 a 2012

Údaje pro tuto část byly získány z online aplikace Světové banky, která uvádí shrnutí HDP v amerických dolarech pro všechny státy světa od roku 1980. Bohužel nejnovější uvedené údaje jsou pro rok 2012. Pro účely analýzy uvedena data pro období 2009 – 2012.

Hrubý domácí produkt v roce 2009 činil 4991 miliard US\$, v roce 2010 došlo k předstížení Japonska v tomto ukazateli (5931 miliard US\$), roku 2011 byl zaznamenán nejstrmější nárůst na 7322 miliard US\$ a růst hrubého domácího produktu pokračoval i v roce 2012, kdy hodnota dosáhla 8227 miliard US\$.²³⁴

Japonsko, jehož hodnota HDP v roce 2009 byla vyšší než čínská – 5035 miliard US\$ ve zkoumaném období též zaznamenalo nárůst tohoto ekonomického ukazatele, avšak ne natolik výrazný jako v případě Číny. To ukazuje i porovnání v roce 2010, kdy došlo k předstížení Čínskou lidovou republikou. Japonské HDP bylo na 5495 miliardách US\$. Přibližně o stejný díl narostla hodnota i v roce 2011 (5897 miliard US\$).

²³⁴ Data - GDP. *The World Bank*. 2014, online.

V roce 2012 došlo ke zpomalení růstu a japonské HDP se zastavilo na hodnotě 5961 US\$.²³⁵

8.2. Vzájemný obchod ČLR a Japonska

Podle vyjádření Japonské organizace zahraničního obchodu došlo v roce 2009 poprvé po jedenácti letech k poklesu vzájemného obchodu. Japonský export do Číny byl 109,7 miliard US\$ a import z Číny 122,5 miliard US\$.²³⁶ V následujícím roce došlo k rekordnímu nárůstu vzájemného obchodu. Import z Číny měl hodnotu 152,8 miliard US\$ a export do Číny 149,1 miliard US\$. Meziročně šlo o nárůst o 25, respektive 36 procent.²³⁷ Nárůst pokračoval i v roce 2011: čínský import do Japonska činil 183,4 miliard US\$ a japonský export 161,4 miliard US\$.²³⁸ V roce 2012 došlo ke zpomalení růstu vzájemného obchodu. Čínský dovoz byl v tomto roce na 189 miliardách US\$ a vývoz na 144,8 miliardách US\$.²³⁹

²³⁵ Data - GDP. *The World Bank*. 2014, online.

²³⁶ Japan-China Trade in 2009 Declines for the First Time in 11 Years. *Japan External Trade Organization*. 2010-02-16, online.

²³⁷ Japan-China Trade in 2009 Exceeds US\$300 Billion to set New Record. *Japan External Trade Organization*. 2011-02-23, online.

²³⁸ JETRO Survey. *Japan External Trade Organization*. 2012-02-23, online.

²³⁹ JETRO Survey. *Japan External Trade Organization*. 2013-02-19, online.

9. Společné členství v mezinárodních organizacích

Dle teorie vzájemné ekonomické závislosti má na udržování míru značný vliv také členství v mezinárodních organizacích. V tomto případě vzájemnou závislost prohlubuje právě zmiňované členství. V této části bude proveden souhrn, v jakých mezinárodních organizacích jsou oba zkoumané státy členy a jakého počtu mezinárodních organizací jsou oba státy členy. Zájem na řešení agendy mezinárodních organizací a propojování zájmů na jejich půdě přináší kooperaci obou států a tedy zvyšování vzájemné závislosti, která, jak již bylo mnohokrát výše uvedeno, napomáhá k udržení mírového stavu.

Oneal a Russett se v tomto bodě výzkumu zabývají především významem, velikostí, vztahy mezi členy a rozsahem členství. Pro zjednodušení výzkumu bude brán zřetel pouze na význam, velikost a vývoj společného členství.

Dále bude proveden diskurz členství zabývající se porovnáním počtu mezinárodních organizací, jež jsou členy oba státy, a srovnáním podílu těchto organizací na zbytku, kterých jsou členy pouze Čínská lidová republika nebo Japonsko. V části zaměřené na vývoj společného členství bude proveden náhled do minulosti, aby bylo možné zjistit, jak se kooperace obou států vyvíjela.

Výčet společných mezinárodních organizací bude pro přehlednost a zjednodušení rozdělen do tří skupin: OSN a uskupení spojené s OSN, mezinárodní organizace v regionu a ostatní. Konečný souhrn všech mezinárodních organizací, ve kterých mají oba státy zastoupení, bude uveden níže. Veškeré údaje o členství obou států v IGO pochází ze souhrnu CIA The World Factbook.²⁴⁰

9.1. Organizace spojených národů

Japonsko i Čínská lidová republika jsou, jako každý suverénní a mezinárodně uznávaný stát, členy OSN. Japonsko se připojilo v roce 1956, tedy čtyři roky po obnovení své nezávislosti. Čínská lidová republika je součástí OSN od roku 1972, kdy proběhla v OSN výměna křesel mezi taiwanskou a pevninskou Čínou, která vyvolala vlnu změn diplomatických vztahů mnoha zemí západního bloku. V materiálech OSN je však jako datum připojení k organizaci uveden rok 1945.²⁴¹

²⁴⁰ International Organization Participation. *The World Factbook*. 2014, online.

²⁴¹ Member States of the United Nations. *United Nations*, 2014, online.

Japonsko i Čína byly v meziválečném období členy předchůdce OSN – Společnosti národů. Obě země byly mezi zakládajícími členy organizace v roce 1919. Vzhledem k japonské okupaci Mandžuska bylo Společností národů označeno jako agresor, načež o rok později z organizace demonstrativně vystoupilo.²⁴²

Čínská lidová republika je od svého vstupu do OSN stálým členem Rady bezpečnosti OSN, disponuje tedy právem veta. Japonsko jako nestálý člen Rady bezpečnosti je jejím častým účastníkem. Naposledy bylo do rady zvoleno pro období 2009-2010 a zároveň chce opět kandidovat ve volbách v roce 2015.²⁴³ V rámci reformy rady je o Japonsku vážně uvažováno jako o jednom z členských států, který by měl rozšířit počet stálých členů.

Obě země jsou členy dalších mezinárodních organizací přidružených k OSN. Jedná se například o Organizaci pro výživu a zemědělství, UNESCO, Mezinárodní organizaci pro civilní letectví UNHCR, IAEA, WHO a dalších. Zkoumané země jsou též členy Světové banky.

9.2. Regionální mezinárodní organizace

Japonsko a Čína nejsou přímými členy Sdružení národů jihovýchodní Asie. Obě země však mají statut partnera pro dialog. Úzké partnerství s ASEANem je viditelné na častých schůzkách a summitech zemí ASEANu a významných zemí východní Asie. Jednání s Čínskou lidovou republikou, Japonskem a Jižní Koreou jsou proto označována jako ASEAN plus 3. Na platformě Sdružení národů jihovýchodní Asie funguje také Východoasijský summit, kterého se každoročně účastní výše zmíněné země společně s Ruskou federací, Spojenými státy a Austrálií.

9.3. Další mezinárodní organizace

Obě země jsou členy řady významných i méně významných specifických mezinárodních organizací. V této části považuji za důležité zmínit například členství ve skupině G-20, WTO, Mezinárodním červeném kříži, Interpolu nebo Zangerově komisi.

9.4. Shrnutí

Podle údajů World Factbooku jsou Čínská lidová republika a Japonsko společně členy 55 mezinárodních organizací. ČLR je dále členem dalších osmi, ve kterých není přítomno Japonsko, které je na rozdíl od ČLR členem dalších 20 mezinárodních

²⁴² Chronology, *United Nations Office at Geneva*, 1997. online.

²⁴³ Press Conference by Minister for Foreign Affairs Seiji Maehara, *Ministry of Foreign Affairs*. 2011, online.

organizací. Přesný výčet společných mezinárodních organizací bude uveden v následujícím seznamu:²⁴⁴

- Africká rozvojová banka (AfDB)
- Agentura pro Multilaterální garanci investic (MIGA)
- Asijská rozvojová banka (ADB)
- Asijsko-pacifická hospodářská spolupráce (APEC)
- Banka pro mezinárodní vyrovnání (BIS)
- Finanční akční výbor (FATF)
- Fórum pacifických ostrovů (PIF)
- G-20
- Institut OSN pro vzdělávání a výzkum (UNITAR)
- Jihoasijské sdružení pro regionální spolupráci (SAARC)
- Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD)
- Konference pro spolupráci a opatření k budování důvěry v Asii (CICA)
- Latinskoamerické integrační sdružení (LAIA)
- Mezinárodní agentura pro atomovou energii (IAEA)
- Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD)
- Mezinárodní červený kříž (ICRM)
- Mezinárodní družicová organizace pro pohyblivé služby (IMSO)
- Mezinárodní federace červeného kříže (IFRCS)
- Mezinárodní finanční korporace (IFC)
- Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj (IFAD)
- Mezinárodní hydrografická organizace (IHO)
- Mezinárodní maritimní organizace (IMO)
- Mezinárodní měnový fond (IMF)
- Mezinárodní obchodní komora (ICC)
- Mezinárodní olympijský výbor (IOC)
- Mezinárodní organizace civilního letectví (ICAO)
- Mezinárodní organizace kriminální policie (Interpol)
- Mezinárodní organizace práce (ILO)
- Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)
- Mezinárodní organizace pro normalizaci (ISO)
- Mezinárodní organizace telekomunikačních družic (ITSO)

²⁴⁴ International Organization Participation. *The World Factbook*. 2014, online.

- Mezinárodní parlamentní unie (IPU)
- Mezinárodní rozvojová banka (IADB)
- Mezinárodní rozvojová organizace (IDA)
- Mezinárodní telekomunikační unie (ITU)
- Multilaterální agentura pro investiční záruky (MIGA)
- Organizace amerických států (OAS)
- Organizace OSN pro průmyslový rozvoj (UNIDO)
- Organizace OSN pro výchovu vědu a kulturu (UNESCO)
- Organizace pro výživu a zemědělství (FAO)
- Organizace pro zákaz jaderných zbraní (OPCW)
- Organizace spojených národů (UN)
- Regionální fórum Sdružení států jihovýchodní Asie (ARF)
- Sdružení států jihovýchodní Asie (ASEAN)
- Skupina jaderných dodavatelů (NSG)
- Stálý rozhodčí soud (PCA)
- Středoamerický integrační systém (SICA)
- Světová celní unie (WCO)
- Světová meteorologická organizace (WMO)
- Světová obchodní organizace (WTO)
- Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO)
- Světová poštovní unie (UPU)
- Světová zdravotnická organizace (WHO)
- Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)
- Východoasijský summit (EAS)
- Zanggerova komise (ZC)

Obecně lze konstatovat, že při porovnání roku přijetí obou zemí do jednotlivých organizací, zažilo Japonsko nárůst počtu členství záhy díky obnovení nezávislosti po druhé světové válce, tedy v 50. letech. Čínskou lidovou republiku čekal takový boom až po výměně křesel v roce 1972 a následným vstupem do OSN. Nárůst členství v mezinárodních organizacích tedy probíhal v 70. a 80. letech. Poslední změna ve společném členství v mezinárodních organizacích proběhla vstupem Číny v roce 2004 do NSG a v roce 2009 do IADB.

Čínská lidová republika je na rozdíl od Japonska členem regionálního bezpečnostního paktu Šanghajská organizace pro spolupráci, několika rozvojových uskupení

jako například G-77 a Karibská rozvojová banka nebo mírových operací při OSN, které seznam World Factbooku započítává mezi mezinárodní organizace.

Japonsko se mírových misí při OSN nemůže účastnit z důvodu své ústavy, o které je podrobněji napsáno v kapitolách výše. V porovnání s ČLR je Japonsko více angažované v ekonomických organizacích jako například EBRD, G-5, G-7, G-8, G-10, OECD a Pařížský klub; energetických organizacích NEA a IEA; a také Australské skupině, která kontroluje a koordinuje vývoz a rozšiřování chemických a biologických zbraní.

10. Vyhodnocení výzkumu

V následující části bude provedeno vyhodnocení faktů, které byly vyzkoumány v předchozí kapitole diplomové práce. Fakta budou s ohledem k teoriím, ze kterých vycházejí, dána do souvislostí, které budou zohledňovat výsledky tohoto vyhodnocení.

Výzkum pracoval s dvěma teoriemi – neorealisticou a liberální. Neorealisticý výzkum byl proveden podle konceptu rovnováhy hrozeb, konkrétně ze dvou jejích částí – analýzou útočných sil a analýzou útočných záměrů. Podstatou tohoto konceptu je myšlenka, že jakékoli posilování určitého aktéra nemusí být interpretováno jako nebezpečí či pokus o agresí, ale může to být pouhou reakcí na chování druhé strany. Právě rovnováha hrozeb, tedy v případě tohoto výzkumu rovnováha útočných záměrů a útočných prohlášení zaručuje stav, za kterého je vznik konfliktu méně pravděpodobný.

Druhá část výzkumu byla provedena na základě liberální teorie. Tato teorie byla záměrně vybrána z toho důvodu, že v oblasti výzkumu konfliktu používá zcela opačný náhled na pojmy konflikt a mír než předchozí teorie. Podle této teorie se státy snaží nalézt kroky vedoucí k překonání konfliktního prostředí a tím pádem k udržení míru. Jako teorii nejlépe aplikovatelnou na tuto část výzkumu byl vybrán koncept obchodního liberalizmu. Pro výzkum obou států podle tohoto konceptu byly provedeny tři analýzy zkoumající – demokratičnost režimů, vzájemnou závislost a společné členství v mezinárodních organizacích. V závěru práce budou výsledky následujícího vyhodnocení dosazeny do shrnutí, které pomůže přinést odpověď na výzkumnou otázku a ověřit hypotézu.

10.1. Útočná síla

Pro výzkum útočné síly obou států, respektive snahy o její srovnání byla klíčová analýza japonské obranné politiky, jelikož vojenskou roli Japonska v mezinárodním systému definují nebo lépe řečeno omezují faktory jako ústava a vládní politika. Princip takového postoje je zakotven v článku 9 japonské ústavy a vychází ze zkušeností japonské agrese ve druhé světové válce. Japonská ústava, na jejímž sepsání měly významný podíl Spojené státy americké, výslovně uvádí, že je Japonsko zemí usilující o mezinárodní mír a navždy se zřikají použití síly k řešení mezinárodních sporů.

Hlavním cílem japonské bezpečnostní politiky je zabránění přímé a nepřímé agrese a snaha o odražení svého protivníka. Pro tyto účely se Japonsko výrazně spoléhá

na případnou pomoc svého současného největšího spojence – USA a také na vliv Organizace spojených národů.

Výzkum japonské bezpečnostní politiky však přinesl fakta, která dokládají stále pravděpodobnější odklon Japonska od svého současného postoje. Z obav před útlumem amerických aktivit v pacifickém regionu, které by mělo za následek snížení americké ochrany Japonských ostrovů, vede ke snahám k remilitarizaci japonských obranných sil do plnohodnotného stavu. Revize ústavy, která by zmiňovanou remilitarizaci povolovala, je podle prohlášení současného japonského premiéra Šinza Abeho ze strany LDP jednou z priorit jeho vlády. Pro změnu ústavy je nutné schválení oběma komorami parlamentu a veřejným referendem, nicméně premiér předpokládá, že reforma bude provedena do roku 2020. Vzhledem k snahám o změnu „defenzivní“ ústavy a modernizačním krokům v japonské armádě, které demonstrují cestu k budoucí útočné armádě, bylo možné provést srovnání útočných sil obou zkoumaných zemí.

Podle výsledků analýzy působí japonské sebeobrané síly oproti ČLOA jako trpaslík. Už pouze samotné srovnání rozpočtů toto tvrzení potvrzuje. Rozpočet ČLR na armádu je pro rok 2014 stanoven na 132 miliard US\$. Podle údajů SIPRI je toto číslo ve skutečnosti o více než 40 % vyšší. Čínský rozpočet tedy představuje zhruba 2 % HDP. Výdaje stále (a také enormně) stoupají. Za posledních 5 let je evidován nárůst o 45 %. Japonský vojenský rozpočet oproti čínskému není ani poloviční – 59,3 miliard US\$. Výše peněz na obranu v posledním období stále mírně klesá, aby bylo možné jejich udržení okolo 1 % HDP. Vzhledem k bezpečnostní situaci v regionu a očekávané změně ústavy mají výdaje na obranu vzrůst o 5 % v následujících pěti letech. Ani to však ani zdaleka neodpovídá rychlosti nárůstu výdajů na Čínské straně.

Ačkoli díky soustavné modernizaci klesá počet aktivního personálu obou zemí, Čínská lidově osvobozená armáda je nejpočetnější na světě. Srovnání je přehledně uvedeno v následující tabulce. Vzhledem k tomu, že USA, jako stěžejní spolek Japonska, působí jako jeho garant bezpečnosti a má část svých vojenských složek umístěných právě na japonských ostrovech nebo jejich bezprostředním okolí, byla tato část též zařazena do analýzy.

Tabulka č. 2: Srovnání počtů aktivního personálu a rezerv vojenských složek

	ČLR	Japonsko	USA
Pozemní složky	1 600 000	151 063	2 500
Námořnictvo	330 000	47 517	18 700
Letectvo	255 000	45 517	12 500
Strategické zbraně	100 000	X	X
Námořní pěchota	X	X	14 950
CELKEM	2 285 000	243 677	49 700
rezervy	510 000	8 175	X

Z analýzy dále vyplynulo, že vojenská síla díky čínskému modernizačnímu náskoku a japonskému omezení daným ústavou je nesrovnatelná. V následující tabulce bude tento fakt doložen čísly.

Tabulka č. 3: Srovnání počtu útočné vojenské techniky

	ČLR	Japonsko
Těžké tanky	7 430	1 100
Lehké tanky	800	1 450
Další vozidla a děla	16 000	895
Torpédoborce	23	47
Ponorky	54	18
Letadlové lodě	1	X
Další plavidla	52	78
Bojové letouny	2 300	552
Transportní letouny	475	66

Pro úplnost je nutné dodat, že Spojené státy v Japonsku a jeho bezprostředním okolí pro bojové účely disponují jednou letadlovou lodí, 10 torpédoborci a 142 bojovými letouny. Srovnání jasně ukazuje výraznou převahu ČLOA v množství bojové techniky pozemních a vzdušných sil. I když se do srovnání připočte Americká bojová technika v Japonsku a jeho bezprostředním okolí, je ČLOA v počtu techniky na jiné úrovni. Tato kvantitativní převaha, jak bylo uvedeno v analytické části, rozhodně není na úkor kvality techniky. Jak již bylo zmiňováno výše, Achillovou patou

ČLOA byla a podle výsledků výzkumu stále je námořnictvo. Japonsko společně se silami Spojených států v Japonsku mají na moři převahu.

Čínská lidová republika na rozdíl od Japonska disponuje strategickými zbraněmi. Celkově vlastní přes 1 600 jaderných hlavic a okolo 500 odpalovacích zařízení pro rakety různého doletu. Ačkoli ČLR prohlašuje, že udržuje strategické síly pouze z důvodu sebeobranu a dodržují politiku no-first use, vychyluje tento fakt útočný potenciál obou zemí do ještě většího rozdílu. V souvislosti s plánem změny ústavy a remilitarizaci japonských ozbrojených sil se objevily i kladné ohlasy na snahu o opatření jaderných zbraní.

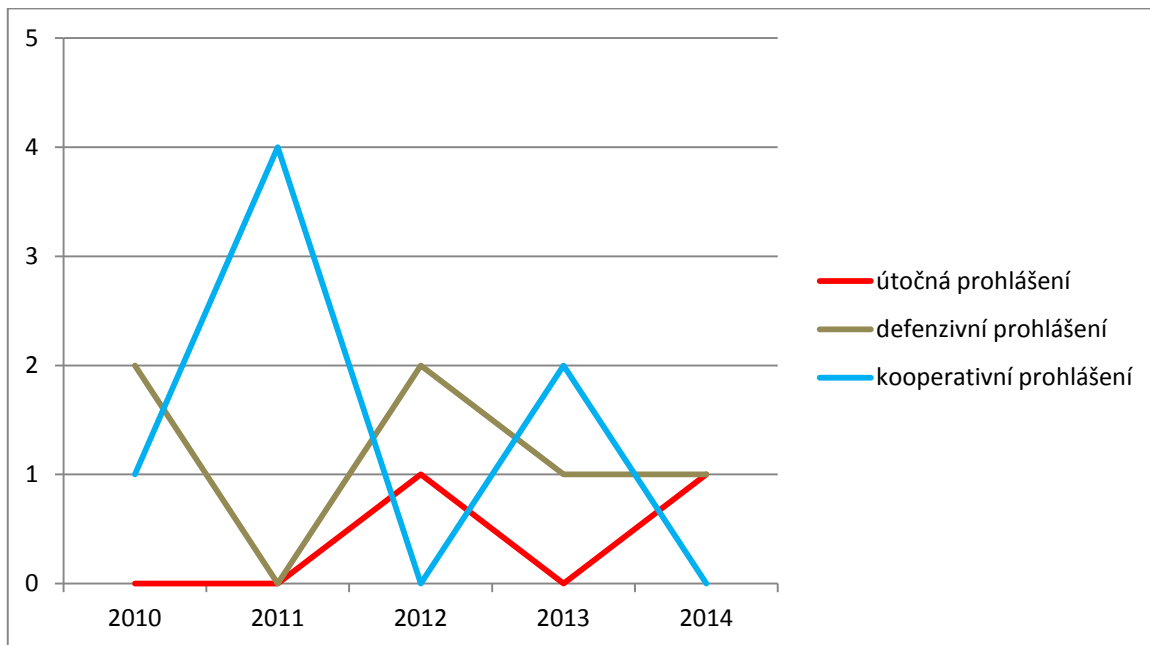
Podle většiny zkoumaných faktorů je jasná převaha Čínské lidové republiky. ČLOA disponuje výrazně vyšším rozpočtem, počtem personálu, pozemní technikou a leteckou technikou. Japonské sebeobrané síly společně se Silami Spojených států v Japonsku jsou ve všech těchto ukazatelích na nižší úrovni. Pouze v síle námořnictva je na tom Čína hůře. Výslednou nerovnováhu útočných sil obou zemí ještě podtrhuje fakt čínského vlastnictví strategických zbraní.

10.2. Útočné záměry

Jako druhý faktor vybraný z teorie rovnováhy hrozeb byly analyzovány útočné záměry obou aktérů. Výzkum byl zaměřen na období od roku 2010 do současnosti, ve kterém byla rozebrána prohlášení nejvyšších státních představitelů směrem ke druhému státu. Tato prohlášení byla současně rozdělena do tří skupin podle svého obsahu na útočná, defenzivní a kooperativní. Při vyhodnocení budou útočná a defenzivní prohlášení zkoumána společně a porovnána s kooperativními prohlášeními. Útočné prohlášení varuje druhou stranu před případnou akcí, defenzivní prohlášení jsou reakcí na určité kroky druhé strany. Do defenzivních prohlášení byla zařazena i ta, která artikulují určitý protest. Díky analýze v pětiletém časovém úseku bude možné rozeznat, zdali se útočné záměry daného státu snižují nebo naopak.

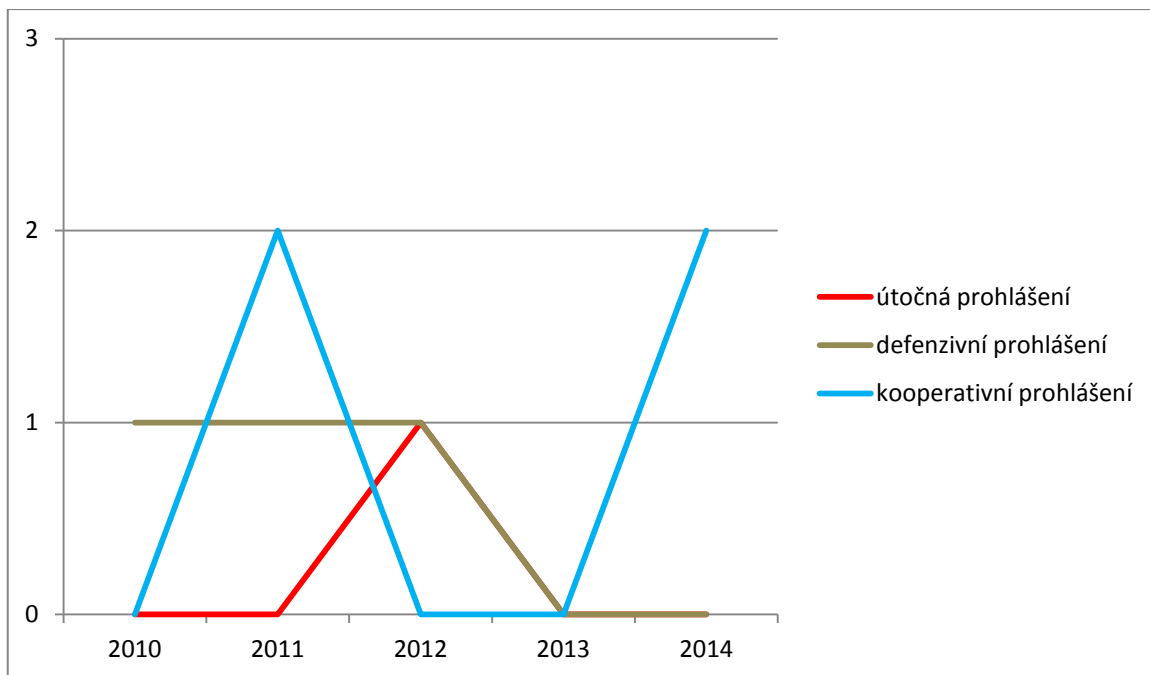
Všechna zkoumaná čínská prohlášení uvedená v analýze jsou převedena do grafu.

Graf č. 3: Čínská prohlášení

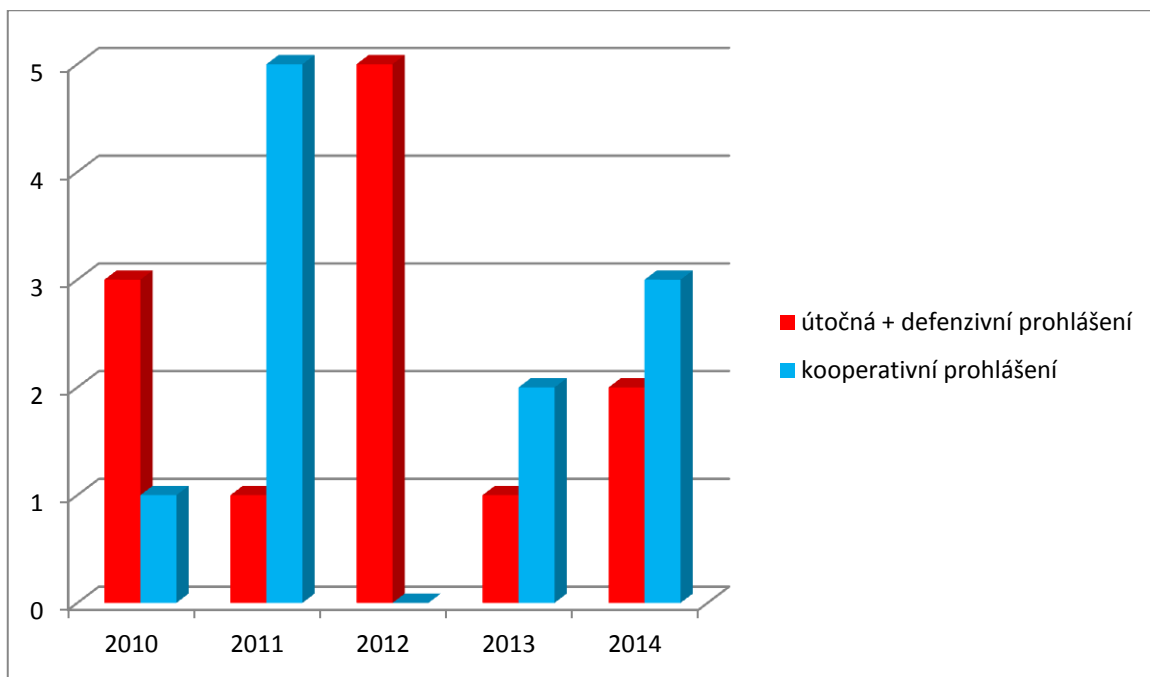
Totéž bylo provedeno s japonskými výroky ve stejném období.

Graf č. 4: Japonská prohlášení

V následujícím grafu byla prohlášení obou států dána do jednoho sloupce, aby bylo možné porovnat, který z těchto dvou způsobů artikulace zájmů oba státy v daném roce upřednostňují. Údaje v grafu nerozlišují, ze kterého státu výrok pochází, protože pro určení výsledku tohoto faktoru není nutné ukazovat na to, kdo je agresorem, ale pouze nakolik je prostředí konfliktní nebo naopak kooperativní.

Graf č. 5: Srovnání čínských a japonských prohlášení

Z analyzovaných dat vyplývá, že oba druhy prohlášení jsou v přibližné rovnováze. Útočných a defenzivních prohlášení se objevilo 12 a kooperativních prohlášení je ve zkoumaném období 11. Z výsledků rozdělených podle roku je také patrný trend, že po vysokém množství útočných a defenzivních prohlášení nastává v daném roce jakási kooperativní krize, při které se objevuje takových prohlášení pouze minimum. V následujících letech, navzdory možné probíhající, ba i stupňující se krizi ve vzájemných vztazích, se opět zvedá vlna kooperativních prohlášení na úkor útočných a defenzivních, což demonstruje fakt, že jsou si oba státy vědomy významu vzájemného partnerství a považují spolupráci nebo alespoň volání po ní za přínosnější než jakýkoli konflikt.

10.3. Demokratičnost režimů

Podle liberální teorie obchodního liberalismu je jedním ze zkoumaných faktorů demokratičnost režimů. Tento faktor je založen na předpokladu, že demokratické státy mezi sebou nevedou války. Platí tedy, že čím je stát demokratičtější, tím více omezuje použití síly a tedy přináší nižší možnost vzniku konfliktu.

Pro výzkum byla využita data z projektu Polity IV ICPSR a pro jejich zhodnocení není potřeba grafu, jelikož se úroveň demokratičnosti/autoritativnosti obou režimů nijak zvlášť nemění. Čínská lidová republika je zařazena mezi autoritativní státy, když si drží skóre -7 od roku 1977 a Japonsko je podle indexu velmi demokratické se skóre +10, které je od udělení nezávislosti neměnné.

Tato analýza dokazuje již předem zřejmý fakt o rozdílnosti povah obou režimů. Na základě výsledků výzkumu tohoto faktoru je však možné snadno určit, že povaha těchto režimů, lépe řečeno autoritativnost čínského režimu přináší problémy v překonávání konfliktního prostředí, respektive tak značný rozdíl zmiňované překonávání nepřináší.

10.4. Vzájemná ekonomická závislost

Dalším faktorem, který má vliv na překonávání konfliktního prostředí mezi státy je vzájemná ekonomická závislost. Jestliže propojenost obou ekonomik stoupá, klesá potenciál konfliktu mezi oběma státy. Zároveň tato teorie dokáže určit aktéra, který má větší zájem na udržení míru. Je jím logicky právě ten stát, jehož hospodářská závislost na tom druhém je větší.

Pro potřeby vlastního výzkumu byla zohledněna dostupná data (hrubý domácí produkt a výše vzájemného obchodu) v období mezi roky 2009-2012. Výše dovozu a vývozu byly získány z ročenek JETRO. Pro určení míry závislosti státu A na státu B byl proveden jednoduchý výpočet. Hrubý domácí produkt státu A byl vydělen součtem exportu a importu státu A se státem B pro daný rok. Totéž bylo provedeno pro stát B.

V následujících tabulkách jsou přehledně uvedeny všechny výše uvedené údaje zvláště pro Čínu a Japonsko, podle kterých bude určena procentuální výše ekonomické závislosti na svém partnerovi. Všechny údaje jsou uvedeny v miliardách US\$.

Tabulka č. 4: Ekonomické údaje: Čínská lidová republika

ČLR					
	HDP	Import	Export	Σ	Závislost (%)
2009	4991	109,7	112,5	232,2	4,65
2010	5931	149,1	152,8	301,9	5,09
2011	7322	161,4	183,4	344,9	4,71
2012	8227	144,8	189	333,8	4,06

Tabulka č. 5: Ekonomické údaje: Japonsko

Japonsko					
	HDP	Import	Export	Σ	Závislost (%)
2009	5035	122,5	109,7	232,2	4,61
2010	5495	152,8	149,1	301,9	5,49
2011	5897	183,4	161,5	344,9	5,85
2012	5961	189	144,8	333,8	5,6

Podle výsledků uvedených v tabulce je patrné, že závislost Čínské lidové republiky na obchodu s Japonskem klesá. Za zkoumané období byla nejvýše v roce 2010, kdy měla hodnotu 5,09 %. V roce 2012 je závislost na 4,06 %. Závislost Japonska na obchodu s Čínskou lidovou republikou stoupá. Nejvyššího podílu obchodu s Čínou na HDP dosáhlo Japonsko v roce 2011 a to 5,85 %. V roce 2012 byla závislost nepatrně nižší – 5,6 %. Zároveň platí, že objem vzájemného obchodu ve zkoumaném období stoupl o více než 100 miliard US\$. Z tohoto důvodu je možné tvrdit, že vzájemná ekonomická závislost je jedním z faktorů, který vede k překonání konfliktního prostředí mezi Čínskou lidovou republikou a Japonskem. Státem, který je více závislý na obchodu se svým partnerem je Japonsko, proto by podle teorie obchodního liberalizmu mělo být právě tím aktérem, který má větší zájem na udržení současného stavu bez násilného konfliktu.

10.5. Společné členství v mezinárodních organizacích

Posledním zkoumaným faktorem bylo společné členství v mezinárodních organizacích. Tento koncept ukazuje vliv společného členství v mezinárodních organizacích na vzájemnou závislost. Interakce obou států díky členství obou zkoumaných států ve vyšším množství mezinárodních organizací přináší vzájemnou závislost, díky které je pak snižován a překonáván konfliktní potenciál obou států. Pro určení počtu mezinárodních organizací, kterých jsou členy oba státy, byl využit seznam uvedený v CIA World Factbooku.

Obě země jsou podle výsledků výzkumu společně členy 55 mezinárodních organizací. Tento počet je významnou částí z celkového množství mezinárodních organizací, kterých jsou ČLR a Japonsko členy. Čínská lidová republika je členskou zemí v 63 mezinárodních organizacích, Japonsko v 75 mezinárodních organizacích. ČLR je členem 87 % organizací společně s Japonskem, to je vzhledem k vyššímu počtu členství v jednotlivých uskupeních na 73% podílu.

Podle výsledků analýzy nedošlo v posledních letech k žádné změně v počtu mezinárodních organizací, jež jsou oba státy členy. Poslední změna ve společném členství v mezinárodních organizacích proběhla vstupem Číny v roce 2004 do NSG a v roce 2009 do IADB.

Japonsko a ČLR jsou společně členy většiny významných a velmi relevantních mezinárodních organizací působících v regionu tak globálně. Jediné výjimky, které lze zmínit jsou pouze Šanghajská organizace pro spolupráci, kde je členem pouze Čína a EBRD, G-5, G-7, G-, G-10 a OECD na straně Japonska. I přes to je nutné konstatovat, že vzájemná závislost obou států díky rozsáhlému společnému členství je značná, aby mohla fungovat jako faktor tlumící konfliktní potenciál.

10.6. Závěrečné shrnutí

V následující tabulce jsou uvedeny všechny výše analyzované faktory, na kterých byl založen výzkum a ověřována výzkumná otázka. Ke každému faktoru byl na základě výzkumu přiřazen kladný nebo záporný vliv na konfliktní potenciál mezi Čínskou lidovou republikou a Japonskem v následujících několika letech.

Tabulka č. 6: Shrnutí výsledků výzkumu

	vliv
Útočná síla (<i>neorealismus</i>)	+
Útočné záměry (<i>neorealismus</i>)	-
Nedemokratičnost režimů (<i>liberalismus</i>)	+
Vzájemná ekonomická závislost (<i>liberalismus</i>)	-
Společné členství v mezinárodních organizacích (<i>liberalismus</i>)	-

Na základě analyzovaných jevů z výzkumu tedy vyplývá, že dva zkoumané faktory (útočná síla a nedemokratičnost režimů) podporují vzájemný konfliktní potenciál, a tři zkoumané faktory (útočné záměry, vzájemná ekonomická závislost a vzájemné členství v mezinárodních organizacích) snižují vzájemný konfliktní potenciál.

Při rozdělení těchto jevů podle teorií, ze kterých vycházejí, je možné dojít k závěru, že podle neorealistické teorie rovnováhy hrozeb není možné potvrdit nebo vyvrátit konfliktní potenciál mezi Čínskou lidovou republikou a Japonskem. Výsledky výzkumu na základě neoliberalní teorie obchodního liberalismu odkazují na vysokou míru vzájemné závislosti obou zemí a z toho vyplývající cestu řešení vzájemných sporů nenásilnými prostředky.

Z výše uvedeného vyplývá, že z pěti zkoumaných faktorů, které mají vliv na potenciál konfliktu, ukazuje větší část na možnost udržení bezkonfliktního stavu, tedy stavu, při kterém by nehrozilo vypuknutí násilného válečného konfliktu. Poměr faktorů se záporným a kladným konfliktním potenciálem je 3:2. Na základě tohoto „těsného“ výsledku není možné zcela jednoznačně potvrdit, stoprocentní relevanci tohoto výsledku. Výzkum nezohledňuje možnou rozdílnou váhu jednotlivých zkoumaných faktorů, proto, z důvodu těsného výsledku, nedává jednoznačnou odpověď, zdali vznikne válečný konflikt mezi Japonskem a Čínou či nikoliv. Jako jediný z vývodů výsledků výzkumu je možné pouze tvrzení, že v současné době vztahy obou zemí balancují na hraně mezi cestou

ke konfliktu a cestou ke spolupráci zejména díky propojenosti ekonomik a o dalším vývoji budou rozhodovat nepatrné detaily v jednání a chování obou aktérů.

Závěr

Z analýzy útočné síly obou států je zřetelně jasné, že má v tomto faktoru převahu Čínská lidová republika. Podle srovnání má Čínská lidová republika o 100 miliard US\$ (podle některých zdrojů až o 150 miliard US\$) vyšší vojenské výdaje než Japonsko. Čína také disponuje mnohem vyšším počtem aktivního personálu – zhruba o 2 miliony vojáků. V tomto faktoru byl též zkoumán stav útočné vojenské techniky. Z výzkumu vyplývá, že ačkoli trpí ČLOA oproti Japonsku částečnou technologickou nedokonalostí ve výbavě a výzbroji (zmíním například stará děla s diskutabilní funkčností nebo nedokonalé ponorky), mnohonásobně převyšuje svého konkurenta v množství útočné techniky. Nejpodstatnějším faktorem dokazujícím nerovnováhu útočných sil, je čínské vlastnictví strategických zbraní. ČLR disponuje 1 600 jadernými hlavicemi a zhruba 500 odpalovacími zařízeními, ačkoli Peking prohlašuje, že hodlá nadále dodržovat politiku no-first use.

Pro současnou japonskou vládu premiéra Abeho, je jednou z priorit snaha o revizi pacifistické ústavy, která by pomohla k znovuvytvoření konkurence schopné, nezávislé na USA a podle jeho slov normální armády. Tento krok je reakcí na zvyšující se riziko ze strany ČLR a KLDR. Dále v pacifickém regionu posilují svou přítomnost i Spojené státy, což znepokojuje Čínskou lidovou republiku, která tím pádem investuje větší prostředky do vlastní obrany. Tato situace je vzorovým příkladem bezpečnostního dilematu a za těchto okolností se z tichomořské oblasti stává velký soudek se střelným prachem.

Porovnání demokratičnosti režimů Japonska a Čínské lidové republiky také potvrzuje zvyšování konfliktního potenciálu mezi oběma státy. Míra demokratičnosti, která Japonsko řadí mezi nejdemokratičtější státy světa, se s čínskou autokratickou vládou nedá srovnávat. V nejbližších letech nemůžeme očekávat žádnou výraznou změnu v tomto směru. Jak bylo zmíněno v části zabývající se čínskou bezpečnostní strategií, je udržení moci Komunistické strany Číny jedním z prioritních cílů Pekingu. Na druhé straně též nelze očekávat, že by případná plánovaná změna ústavy byla natolik razantní, že by se Tokio začalo ubírat k nedemokratičnosti, což by stejně v konečném důsledku ke snižování konfliktního potenciálu podle tohoto faktoru nevedlo.

Ostatní zkoumané faktory mluví spíše pro snižování konfliktního potenciálu. Při srovnávání prohlášení nejvyšších státních představitelů byla zjištěna ve sledovaném období téměř rovnováha. Útočných a defenzivních prohlášení bylo evidováno 12, kooperativních jen o jedno méně. Na druhou stranu pouze v letech 2010 a 2012

byl počet ofenzivních a obranných prohlášení vyšší. V ostatních letech převažovala prohlášení kooperativní. Snahu o spolupráci obou zemí dokazuje také fakt, že ihned po rocích s vyšším množstvím útočných a obranných prohlášení stouplо množství výzev na spolupráci. Zároveň je nutné konstatovat, že od roku 2012 množství kooperativních prohlášení stále roste. Rozdělením prohlášení podle státu je možné dojít k závěru, že ani jedna ze stran nehrozí nebo neupozorňuje na agresivní chování toho druhého na rozdíl od kooperativních prohlášení. U obou zemí je podíl agresivní a kooperativních v podstatě vyrovnaný.

Závislost Čínské lidové republiky na obchodu s Japonskem se nepatrně snižuje, naopak japonská závislost na obchodu s pevninskou Čínou stoupá. Japonská závislost stoupá rychleji, než klesá ta čínská. Zároveň také konstantně stoupá množství vzájemného obchodu mezi oběma státy. Ve zkoumaném období, tedy mezi lety 2009 a 2012 byl pozorován nárůst o více než jednu miliardu US\$. Díky tomu je možné na základě teorie obchodního liberalizmu tvrdit, že vzájemná ekonomická závislost stoupá, a proto se snižuje konfliktní potenciál. Tento faktor se z mého pohledu jeví jako důležité hledisko.

Zvyšování možnosti násilného sporu nenasvědčuje ani výzkum posledního faktoru tedy společného členství v mezinárodních organizacích. I přes to, že se v posledních letech množství mezinárodních organizací, kterých jsou obě země členy, nezvyšuje, je dlouhodobě na vysokém počtu. Vzhledem k tak velkému množství mezinárodních organizací, mezi nimiž nechybí většina těch významných, kterých jsou oba státy členy lze v souladu s teorií obchodního liberalizmu konstatovat, že na základě společného členství v mezinárodních organizacích dochází ke snižování pravděpodobnosti násilného konfliktu mezi oběma zeměmi.

Výzkum jednotlivých faktorů tedy ukázal, že větší množství faktorů naznačuje udržení současného mírového stavu. To by vedlo k potvrzení výroku George Friedmana, který ozbrojený konflikt obou států v blízké budoucnosti neočekává. Výsledek porovnání faktorů hovořících pro a proti však není jednoznačný, protože každý faktor může mít odlišnou váhu, kterou dokáže danou situaci ovlivňovat. Z těchto důvodů nelze proto stoprocentně tvrdit, že bude pokračovat stav bez ozbrojeného konfliktu. Jako faktor, díky kterému se nejvíce daří udržení mírového stavu, se dle mého názoru jeví vzájemná ekonomická závislost. Z výše uvedeného vyplývá, že je možno pouze konstatovat existenci větší míry faktorů, které hovoří pro udržení míru.

Zároveň je však nutné si uvědomit, že stačí nepříliš velké vychýlení ve vzájemných vztazích, aby se mírové poměry přetočily do konfrontační, potažmo konfliktní roviny.

Summary

The aim of this master's degree thesis was to analyze possibility of violent conflict between China and Japan. The reason for research was increasing tensions in mutual relations in comparison to George Friedman's statement who says that escalation of violent conflict is not probable. The first chapter is introductory and takes a brief look to the history of mutual relations. The next chapter highlights the main points of dispute according to the history. The research is based on two theories – neorealistic balance of power theory and concept of commercial liberalism. The factors from these theories can measure relevance of threat and helps answer the question how possible is the emergence of armed conflict. Conclusion is drawn in the last chapter. Analysis of factors mentioned above don't show definite result, only says that maintaining of the peace relations is more probable in particular due to interdependence of both countries.

Seznam použité literatury

Monografie

BUSH, Richard C. The Perils of Proximity: China-Japan Security Relations. Washington D.C: Brookings Institution Press, 2010. ISBN 978-0-8157-0474-4.

CULLEN, L. M. A History of Japan, 1582-1941: Internal and External Worlds. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. ISBN 978-0-511-07697-8.

DRIFTE, Reinhard. Japan's Security with China since 1989: From balancing to bandwagoning?. London: Routledge, 2003. ISBN 0-203-98654-7.

ER, Lam Peng. Japan's Relations with China: Facing a rising power. Oxon: Routledge, 2006. ISBN 0-415-37217-8.

FAIRBANK, John King. Dějiny Číny. Překlad Martin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 80-710-6249-9.

LIEBERMAN, Victor. Strange Parallels: Southeast Asia in Global Context, c.800-1930. Vyd 2. Mainland Mirrors: Europe, Japan, China, South Asia, and the Islands. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. ISBN 978-0-511-65854-9.

MITCHAM, Chad J. China's Economic Relations with West and Japan 1949-79: Grain, trade and diplomacy. Oxon: Routledge, 2005. ISBN 0-203-56131-7.

PLETCHER, Kenneth. The History of China. New York: Britannica Educational Publishing, 2011. ISBN 978-1-61530-181-2.

REISCHAUER, Edwin O a Albert M. CRAIG. Dějiny Japonska. Brno: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, ISBN 80-710-6391-6.

VOGEL, Erza F., Ming YUAN a Tanaka AKIHITO Eds. The Golden Age of the U.S.-China-Japan Triangle. 1972-1989. Cambridge: Harvard University Press, 2002. ISBN 0-674-00960-6.

VYAS, Utpal. Soft Power in Japan-China Relations: State, sub-state and non-state relations. Oxon: Routledge, 2011. ISBN 978-0-203-83579-1.

WALT, Stephen M. The origins of alliances. Ithaca: Cornell University Press, 1987, x, 321 s. Cornell studies in security affairs. ISBN 08-014-9418-4.

Články ve vědeckých časopisech

FENBY, Jonathan. China and Japan: Still at War. History Today. 2013, roč. 63, č. 9, s. 27.

LEE, Chae-jin. The Making of the Sino-Japanese Peace and Friendship Treaty. Politic Affairs. 1979, roč. 52, č. 3, s. 420-445.

ONEAL, John R., Bruce RUSSETT a Michael L. BERBAUM. Causes of Peace: Democracy, Interdependence, and International Organizations, 1885-1992. *International Studies Quarterly*. 2003, vol. 47, issue 3, s. 371-393.

SMITH, Paul J. China-Japan Relations and the Future Geopolitics of East Asia. *Asian Affairs: An American Review*. 2009, roč. 35, č. 4, s. 230-256.

WALT, Stephen M. Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security*. 1985, vol. 9, issue 4. Dostupné z: <http://www.christoph-rohde.de/waltallianceformationandbop1985.pdf>

WANG, Ke. Japan's "Defense" Policy: Strengthening Conventional Offensive Capability. *Stanford Journal of East Asian Affairs*. 2008, roč. 8, č. 1, s. 87-99.

WATANABE, Matsuo. Issues in Regional Integration of East Asia: Conflicting priorities and perceptions. *Asia-Pacific Review*. 2004, roč. 11, č2 2, s. 1-17. DOI: 10.1080/1343900042000292515

Obecné zdroje

BENEŠ, Vít. Realismus. BARŠA, Pavel et al. Dialog teorií: filozofická dilemata výzkumu mezinárodních vztahů. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 46. ISBN 9788074190117.

KRATOCHVÍL, Petr a Petr DRULÁK. Encyklopedie mezinárodních vztahů. Vyd. 1. Editor Petr Kratochvíl, Petr Drulák. Praha: Portál, 2009, 367 s. ISBN 978-80-7367-469-4.

Prameny a ostatní zdroje

About PLA. Ministry of National Defense the People's Republic of China [online]. 2014 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://eng.mod.gov.cn/Database/AboutPLA/index.htm#>

AMAKO, Satoshi. China-Japan Tensions Grow After Shipping Collision. *The Time* [online]. 2010-09-13 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2017768,00.html>

BERKOFISKY, Axel. Japan's Defense and Security Policies: What's Old, What's New, What's Ahead. Konrad-Adenauer-Stiftung e.V. 02-2012. Dostupné z: http://www.kas.de/wf/doc/kas_30199-1522-1-30.pdf?120224044555

Birth of the Constitution of Japan. 1-1 Cairo Communiqué, December 1, 1943 [online]. 2004 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryo/01/002_46shoshi.html

BLANCHARD, Ben. China decries any U.S. involvement in Japan dispute. *Reuters* [online]. 2010-11-02 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2010/11/02/us-china-japan-usa-idUSTRE6A10HM20101102>

BLANCHARD, Ben. China says no room for compromise with Japan on history, territory. Reuters [online]. 2014-03-08 [cit. 2014-05-07]. Dostupné z: <http://uk.reuters.com/article/2014/03/08/uk-china-parliament-japan-idUKBREA2706020140308>

BLANCHARD, Ben. China says tensions with Japan likely to hurt trade. Reuters [online]. 2012-09-13 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2012/09/13/us-china-japan-idUSBRE88C04620120913>

BLANCHARD, Ben. China tells Japan it is no threat. Reuters [online]. 2011-06-04 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/06/04/us-china-japan-defence-idUSTRE7531DW20110604>

BLANCHARD, Ben. China's new diplomats signal thaw with Japan, keeping U.S. at bay. Reuters [online]. 2013-03-20 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2013/03/20/us-china-diplomacy-idUSBRE92J0IV20130320>

BLANCHARD, Ben. Japan's hour of need prompts show of Chinese goodwill. Reuters [online]. 2012-03-13 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/03/13/us-japan-quake-china-idUSTRE72C2SK20110313>

BOCK, Andreas M. a Ingo HENNEBERG. Why Balancing Fails: Theoretical reflections on Stephan M. Walt's "Balance of Threat" Theory. Köln: Lehrstuhl Internationale Politik Universität Köln, 02/2013. Arbeitspapiere zur Internationalen Politik und Aussenpolitik. Dostupné z: www.jaeger.uni-koeln.de/fileadmin/templates/publikationen/aipa/AIPA_2_2013.pdf

BUCKLEY, Chris. China accuses Japan of exaggerating it as a military threat. Reuters [online]. 2011-08-04 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/08/04/us-china-japan-military-idUSTRE77317T20110804>

CORDESMAN, Anthony H., Ashley HESS a Nicolas S. YAROSH. Chinese Military Modernization and Force Development: A Western Perspective. Center for Strategic and & International Studies. 2013-08-23. Dostupné z: https://csis.org/files/publication/130725_chinesemilmodern.pdf

COUTSOUKIS, Photius. Countries of the World. Japan Relations with China [online]. 2004 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: http://www.phoitus.com/countries/japan/government/japan_government_relations_with_china.html/

Čínsko-japonský incident: Štáb ČT byl u toho. In: Česká televize [online]. 2013-02-22 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/216237-cinsko-japonsky-incident-stab-ct-byl-u-toho/>

Data - GDP: (US\$). The World Bank [online]. 2014 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries>

Defense budget. Global Security [online]. 2014 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/budget.htm>

Defense of Japan 2009. In: Annual White Paper. 2009. Dostupné z: http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2009/11Part1_Chapter2_Sec3.pdf

Defense of Japan 2011. In: Annual White Paper. 2011. Dostupné z: http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2011/12Part1_Chapter2_Sec3.pdf

Defense Programs and Budget of Japan: Overview of FY2014 Budget. In: Defense Budget. 2013. Dostupné z: http://www.mod.go.jp/e/d_budget/pdf/260130.pdf

Defense Programs and Budget of Japan: Overview of FY2014 Budget. In: Defense Budget. 2014. Dostupné z: http://www.mod.go.jp/e/d_budget/pdf/260130.pdf

DONAHUE, Patrick. China-Japan Relations Reach Low Point, Chinese Official Says. Bloomberg Businessweek: News from Bloomberg [online]. 2014-02-01 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.businessweek.com/news/2014-02-01/china-japan-relations-reach-low-point-chinese-official-says>

DRIFTE, Rienhard. The Senkaku/Diaoyu Islands Territorial Dispute Between Japan and China: Between the Materialization of the "China Threat" and Japan "Reversing the Outcome of World WarII". In: UNISCI discussion papers. Madrid: UNISCI, 2013, s. 9-62. ISSN 1696-2206. Dostupné z: <http://pendientmigracion.ucm.es/info/unisci/revistas/UNISCIDP32-1DRIFTE.pdf>

DUNCAN, Maxim. China breaks up anti-Japan protests. Reuters [online]. 2010-10-24 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2010/10/24/us-china-japan-idUSTRE69N0C320101024>

FACKLER, Martin. In Japan, U.S. Losing Diplomatic Ground to China. The New York Times [online]. 2010-01-23 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2010/01/24/world/asia/24japan.html>

FACKLER, Martin. Japan Ends Naval Support for Afghan War. The New York Times [online]. 2010-01-15 [cit. 2014-03-12]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2010/01/16/world/asia/16japan.html?_r=0

FORD, Matt. Will Japan Abandon Pacifism?: Policy and posturing could force Shinzo Abe into a showdown with China. The Atlantic [online]. 2014-01-23 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/01/will-japan-abandon-pacifism/283298/>

FRIEDMAN, Thomas M. Foreign Affairs Big Mac I. The New York Times [online]. 1996-12-08 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1996/12/08/opinion/foreign-affairs-big-mac-i.html>

FUDŽIOKA, Čisa. China snubs Japan PM over boat row, rules out meeting. Reuters [online]. 2010-09-21 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2010/09/21/us-japan-china-idUSTRE68I06520100921>

Fundamental Concepts of National Defense: II. Basis of Defense Policy. Ministry of Defense [online]. 2014 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: http://www.mod.go.jp/e/d_act/d_policy/dp02.html

HOFILENA, John. PM Abe publicly declares need to revise Japan's pacifist constitution. Japan Daily Press [online]. 2014-01-02 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://japandailynews.com/pm-abe-publicly-declares-need-to-revise-japans-pacifist-constitution-0241747/>

HUGHES, Christopher W. Why Japan Could Revise Its Constitution and What It Would Mean for Japanese Security Policy. In: Conference on Constitutional Change and Foreign Policy in East Asia [online]. Philadelphia: FPRI's Center for East Asian Studies in Philadelphia, 2006-03-20 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/pais/people/hughes/researchandpublications/articles/why_japan_could_revise_its_constitution_and_what_it_would_mean_for_japanese_security_policy.pdf

CHANLETT-AVERY, Emma a Ian E. RINEHART. The U.S.-Japan Alliance. In: CRS Report [online]. Congressional Research Service, 2013-12-12 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33740.pdf>

Chinese fisherman killed, two others missing in boat collision. CNN [online]. 2010-12-18 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/asiapcf/12/18/south.korea.boat.collusion/>

Chronology. United Nations Office at Geneva [online]. 1997 [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: [http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/\(httpAssets\)/3DA94AAFEB9E8E76C1256F340047BB52/\\$file/sdn_chronology.pdf](http://www.unog.ch/80256EDD006B8954/(httpAssets)/3DA94AAFEB9E8E76C1256F340047BB52/$file/sdn_chronology.pdf)

INTERNATIONAL CRISIS GROUP. Dangerous Waters: China-Japan Relations on the Rocks. Brussels: International Crisis Group, 2013-04-08, 59s. Asia Report, N°245. Dostupné z: [http://www.crisisgroup.org/~media/asia/north-east-asia/245-dangerous-waters-china-japan-relations-on-the-rocks.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/asia/north-east-asia/245-dangerous-waters-china-japan-relations-on-the-rocks.pdf)

International Organization Participation. CIA. The World Factbook [online]. 2014 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2107.html>

JANG, Kuisong. The Sino-Soviet Alliance and Nationalism: A Contradiction. Social Sciences in China (English Edition). 2005, č. 26. Dostupné z: <http://www.php.isn.ethz.ch/publications/areastudies/documents/sinosov/Kuisong.pdf>

Japan - security Policy. Global Security [online]. 2014 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/policy.htm>

Japan Air Self Defence Force. Global Security [online]. 2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/jasdf.htm>

Japan Ground Self Defence Force. Global Security [online]. 2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/jgsdf.htm>

Japan Land Forces military equipment and vehicle Japanese Army. Army Recognition [online]. 2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: http://www.armyrecognition.com/japan_japanese_army_land_ground_forces_uk/japan_japanese_army_land_ground_forces_military_equipment_armoured_vehicles_intelligence_description.html

Japan Maritime Self Defence Force. Global Security [online]. 2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/japan/jmsdf.htm>

Japan-China Trade in 2009 Declines for the First Time in 11 years. Japan external Trade Organizaton [online]. 2010-02-16 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.jetro.go.jp/en/news/releases/20100217809-news>

Japan-China Trade in 2010 Exceeds US\$300 Billion to Set New Record. Japan external Trade Organizaton [online]. 2011-02-23 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.jetro.go.jp/en/news/releases/20110512035-news>

Japonsko koupilo sporné ostrovy, Čína vyslala dvě lodě. Česká televize [online]. 2012-09-11 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/195584-japonsko-koupilo-sporne-ostrovy-cina-vyslala-dve-lode/>

Japonsko od soukromníků koupí pusté ostrovy. E15 [online]. 2012-09-05 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/udalosti/japonsko-od-soukromniku-koupi-sporne-ostrovy-911597>

JETRO Survey: Analysis of Japan-China Trade in 2011 and Outlook for 2012. Total trade sets a new record, while export growth falls because of China's economic slowdown and influence from the earthquake. Japan external Trade Organizaton [online]. 2012-02-23 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.jetro.go.jp/en/news/releases/20120223142-news>

JETRO Survey: Analysis of Japan-China Trade in 2012 and outlook for 2013. Japan external Trade Organizaton [online]. 2013-02-19 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <https://www.jetro.go.jp/en/news/releases/20130219452-news>

JONES, Terril Jue. China, Japan move to cool down territorial dispute. Reuters [online]. 2013-01-26 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2013/01/25/us-china-japan-idUSBRE90O06S20130125>

JONES, Terril Yue. China warns of strong steps in Japan island spat. Reuters [online]. 2012-10-26 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2012/10/26/us-china-japan-idUSBRE89P0UN20121026>

JOŠIDA, Reji: Koizumi urges LDP-DPJ effort to revise Constitution The Japan Times [online]. 2004-01-15 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/news/2004/01/15/national/koizumi-urges-ldp-dpj-effort-to-revise-constitution/>

KALLENDER-UMEZU. Japan's Blunt Stance Riles China, S. Korea. Defense News: A Garnett Company [online]. 2014-07-14 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.defensenews.com/article/20130714/DEFREG03/307140002>

KLARE, Michael. A New Cold War in Asia? Obama Threatens China: The Energy Equation. Global Research [online]. 2011-12-07 [cit. 2014-05-07]. Dostupné z: <http://www.globalresearch.ca/a-new-cold-war-in-asia-obama-threatens-china/28080>

LEE, Hyo-sik. Coast Guard shoots violent Chinese sailors. The Korea Times [online]. 2011-03-04 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2011/03/113_82503.html

List of countries by number of military and paramilitary personnel. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2014-04-14 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_number_of_military_and_paramilitary_personnel

List of countries with McDonald's restaurants. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2014-05-10 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_with_McDonald%27s_restaurants

MARSHALL, Monty G. Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2012 [online]. 2011 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>

Member States of the United Nations. United Nations [online]. 2014 [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/members/>

Ministry of Foreign Affairs of Japan. Joint Communiqué of the Government of Japan and the Government of the People's Republic of China [online]. 2004 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/joint72.html>

MOCHIZUKI, Mike a Richard KATZ. Japan, China and the Senkakus. The Point: Asia Policy Point's Blog [online]. 2011-02-24 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://newasiapolicypoint.blogspot.com/2011/02/japan-china-and-senkakus.html>

Nations Encyklopedia. Soviet Union: Sino-Soviet Relations [online]. 1989 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-12681.html>

No. 70 Fisheries Agreement: China - Japan. In: Limits in the Seas. 1976. Dostupné z: www.state.gov/documents/organization/61444.pdf

PERLO-FREEMAN, Sam a Carina SOLMIRANO. Trends in world military expenditure, 2013. In: SIPRI [online]. 2014 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=476

PLA Training. Global Security [online]. 2014 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/china/pla-personnel.htm>

RAMZY, Austin. China-Japan Tensions Grow After Shipping Collision. Time [online]. 2010-09-13 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2017768,00.html>

RYALL, Julian. Japan agrees to buy disputed Senkaku islands. The Telegraph [online]. 2012-09-05 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/9521793/Japan-agrees-to-buy-disputed-Senkaku-islands.html>

RYALL, Julian. Japan protests Chinese plane entering their airspace. The Telegraph [online]. 2012-12-13 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/9741746/Japan-protests-Chinese-plane-entering-their-airspace.html>

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí: Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu. In: 240/1996 Sb. 1996. Dostupné z: <http://www.mdcr.cz/NR/rdonlyres/C5FDC566-00AF-4CDE-93B9-23CCE8EAD81A/0/UNCLOSkompletn%C3%AD.pdf>

SIEG, Linda. China surveillance ships near islands disputed with Japan. Reuters [online]. 2012-09-14 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2012/09/14/us-china-japan-islands-idUSBRE88C1LG20120914>

SIEG, Linda. Japan says disputed islands should not hurt key China ties. Reuters [online]. 2012-08-20 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2012/08/20/us-japan-china-idUSBRE87I00F20120820>

SIEG, Linda. Japan's finance minister to be new PM. Reuters [online]. 2011-12-20 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/08/29/us-japan-politics-idUSTRE77R0CS20110829>

SIMPSON, James. Mike Mochizuki on Sino-Japanese relations and the Senkaku incident. [online]. 2011-02-24. [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://jsw.newpacificinstitute.org/?p=4960>

SLODKOWSKI, Antoni. Japan's Abe visits shrine for war dead, China, South Korea angered. Reuters [online]. 2013-12-26 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://uk.reuters.com/article/2013/12/26/uk-japan-shrine-abe-idUKBRE9BP00T20131226>

Solon Law Archive. The Constitution of Japan [online]. 1946 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://www.solon.org/Constitutions/Japan/English/english-Constitution.html>

TABUCHI, Hiroko. With Shrine Visit, Leader Asserts Japan's Track From Pacifism. The New York Times [online]. 2013-12-26 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2013/12/27/world/asia/japanese-premier-visits-contentious-war-shrine.html?_r=0

TAKENAKA, Kijoši. Japan picks Lockheed F-35 fighter as allies stress tight ties. Reuters [online]. 2011-12-20 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/12/20/us-lockheed-japan-f-idUSTRE7BJ05L20111220>

TAKENAKA, Kijoši. Japan protests as Chinese ships enter disputed waters. Reuters [online]. 2012-09-24 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2012/09/24/us-china-japan-idUSBRE88N01M20120924>

TAKENAKA, Kijoši. Japan scrambles jets as Chinese plane flies over disputed isles. Reuters [online]. 2012-12-13 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2012/12/13/us-china-japan-scramble-idUSBRE8BC07920121213>

TAKENAKA, Kijoši. Japan urges China to help keep North Korea in check. Reuters [online]. 2011-12-26 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/12/26/us-china-japan-korea-idUSTRE7BO07S20111226>

TAKENAKA, Kijoši. Japan, China look to FTA trade talks, debt buys. Reuters [online]. 2011-12-25 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://uk.reuters.com/article/2011/12/25/uk-china-japan-korea-idUKTRE7BO07W20111225>

TAKENAKA, Kijoši. Japan's Abe dubs China vital partner amid territorial disputes. Reuters [online]. 2014-04-17 [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2014/04/17/us-japan-china-idUSBREA3G0A820140417>

The Guidelines for Japan U.S. Defense Cooperation. Ministry of Foreign Affairs of Japan [online]. 1997 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/security/guideline2.html>

THE INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES. The Military Balance 2013. 2013.

THE INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES. The Military Balance 2012. 2012.

The PLA Air Force. Ministry of National Defense the People's Republic of China [online]. 2014 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://eng.mod.gov.cn/ArmedForces/airforce.htm>

The PLA Navy. Ministry of National Defense the People's Republic of China [online]. 2014 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: <http://eng.mod.gov.cn/ArmedForces/navy.htm>

UNITED STATES DEPARTMENT OF DEFENSE. Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2013. 2013. Dostupné z: http://www.defense.gov/pubs/2013_china_report_final.pdf

WADA, Haruki a Michael K. BOURDAGHS. Resolving the China-Japan Conflict Over the Senkaku/Diaoyu Islands. The Asia-Pacific Journal: Japan Focus [online]. 2010-10-25 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://japanfocus.org/-wwada-haruki/3433>

WALLACE, Corey. NY Times: "Japan Shifting Further Away From Pacifism". Japan Security Watch: New Pacific Institute [online]. 2013-04-02 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://jsw.newpacificinstitute.org/?p=10800>

WANG, Aileen a Alan WHEATLEY. China overtakes Japan as No.2 economy: FX chief. Reuters [online]. 2010-07-30 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2010/07/30/us-china-economy-safe-idUSTRE66T1HT20100730>

WANG, Wenwen. India uncertain as Abe looks for anti-China alliance. Global Times [online]. 2014-02-18 [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: http://www.globaltimes.cn/content/843272.shtml#.U07kivl_v_E

WEE, Sui-Lee. Japan's finance minister to be new PM. Reuters [online]. 2011-05-21 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2011/05/21/us-japan-china-korea-idUSTRE74K1BI20110521>

Wikimedia Commons. People's Republic of China 1978 Constitution [online]. 2011 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: en.wikipedia.org/wiki/File:People%27s_Republic_of_China_1978_Constitution.pdf

Wikimedia Commons. Treaty of Peace and Friendship between Japan and the People's Republic of China [online]. 2012 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: en.wikisource.org/wiki/Treaty_of_Peace_and_Friendship_between_Japan_and_the_People%27s_Republic_of_China

WONG, Edward. China Announces 12.2% Increase in Military Budget. The New York Times [online]. 2014-03-06 [cit. 2014-04-18]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2014/03/06/world/asia/china-military-budget.html?_r=0

XIANG. First World War and China: Japan's Twenty-one demands. In: Tragedy of Chinese Revolution [online]. 2012 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: http://www.republicanchina.org/Japan_Twenty-one_Demands.pdf

Projekt diplomové práce

**Čínsko-japonské bezpečnostní vztahy: existuje hrozba
vojenského konfliktu?**

Projekt diplomové práce

Vojtěch Bartoň
2. ročník BS

Téma práce a výzkumné otázky

V oblasti východní Asie patří Japonsko i Čína mezi nejvýznamnější aktéry. Jejich postavení i význam se v průběhu historie se značně měnily. Obě země jsou též řazeny mezi světové mocnosti - Čína zejména díky své politické moci, Japonsko s odkazem na svou ekonomiku. Současně platí, že Čína výrazně promlouvá i do ekonomického dění, když v roce 2010 předběhla Japonsko ve velikosti ekonomiky.

Země prošly v historii vývojem, který několikrát vyústil do konfrontace a ozbrojeného konfliktu. Jmenoval bych zejména první japonsko-čínskou válku na konci 19. století a druhou japonsko-čínskou válku v období druhé světové války. Po skončení druhé světové války se vztahy Japonska a Čínské lidové republiky i nadále vyvíjely a měnily. Jsou v nich patrná období oteplování a ochlazování. Podle převládajícího odborného mínění se tyto vztahy v současné době ochlazují. Mým úkolem bude zjistit, zda může toto ochlazení přinést ohrožení bezpečnosti a stability v regionu.

Mezi hlavní problémy a body, k nimž obě země zaujímají jiný postoj, jsou v rozporu, či jsou jejich zájmy neslučitelné, patří následující: spory ohledně historie, otázka postavení a vztahu k Tchaj-wanu a kontrola nalezišť nerostných surovin, s níž souvisejí spory o ostrovy ve Východočínském moři. V práci se pokusím tyto rozpory analyzovat a zjistit, jak hluboké jsou rozpory obou zemí a zda jejich vyhrocení může vést k ohrožení bezpečnosti v regionu.

Hlavním cílem diplomové práce bude ověření tvrzení G. Friedmana, že konflikt mezi Čínou a Japonskem v této oblasti je vysoce nepravděpodobný a zcela nežádoucí z pohledu ostatních zemí v regionu. Diplomová práce si tedy, vzhledem k výše uvedenému, bude klást dvě hlavní otázky: Za prvé, nakolik jsou zájmy a přístupy obou zemí v oblasti ke třem výše uvedeným problémům rozdílné? Za druhé, je, navzdory Friedmanovu tvrzení, relevantní možnost, že by se politické spory obou zemí přelily ve válečný konflikt?

Metodologie

Úvodní část se bude věnovat moderní historii čínsko-japonských vztahů v poválečném období, s důrazem na vývoj v období po skončení studené války. V této části se budu snažit určit období ochlazování a oteplování vztahů a zejména analyzuji případy eskalace vzájemných sporů.

Následovat bude analýza vnitřních faktorů ovlivňujících chování Japonska a Číny. Zejména půjde o výzkum vnitřní politické scény a stranické politiky, dalších seskupení jako jsou byrokratické a ekonomické skupiny a nevládní organizace. V další části budu analyzovat vnější faktory. Jaké mají oba státy spojenecké závazky, vztahy k ostatním regionálním aktérům mezinárodním organizacím. Dále zde bude prostor pro prozkoumání systémových faktorů.

Výše uvedená zjištění uplatním v případových studiích, kde budu porovnávat vzájemné vztahy obou zemí na případech sporů ohledně historie, otázky postavení a vztahu k Tchaj-wanu a kontroly nalezišť nerostných surovin. Z výsledků případových studií vyvodím závěr, který přinese odpovědi na výzkumné otázky, především pak na otázku relevance hrozby vojenské eskalace konfliktu mezi Japonskem a Čínou v blízké budoucnosti. Dále v této části bude ověřena hypotéza práce, že konflikt mezi Čínou a Japonskem v této oblasti je vysoce nepravděpodobný a zcela nežádoucí z pohledu ostatních zemí v regionu.

Literatura pro tuto práci existuje ve velké míře v anglicko-jazyčném znění. Zároveň se pokusím nalézt také několik česko-jazyčných zdrojů.

Předpokládaná osnova práce

- Úvod
- Čínsko-japonské vztahy v poválečném období
- Vnitřní faktory ovlivňující chování státu
 - o Japonsko
 - o Čína
- Vnější faktory ovlivňující chování státu
 - o Japonsko
 - o Čína
- Spory Číny a Japonska
 - o Historie
 - o Tchaj-wan
 - o Východočínské moře
- Závěr